6 Nisan 1957 Sene : 3, Cilt : IX, Sayı : 152

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Güzellik
maharettir !......
Cildinizin bakımına ehemmiyet vererek gençlik tarzvetinizi bir kat daha artırabilirsiniz bunun için Geceleri HAVILLAND COLD CREAM, Gündüzleri HAVILLAND VANISHING CREAM ı kullanınız.
Havilland

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 3, Cilt : IX, Sayı : 152

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

Müessisi :

Metin TOKER

•

Neşriyat Müşaviri
Yusuf Ziya ADEMHAN

•

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ul Müdür:
Tarık HALULU

•

Umumi Neşriyat Müdürü
Hamdi AVCIOĞLU

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :
TURHAN

•

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

•

Klişe :
Desen Klişe ATELYESİ

•

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

•

Abone Şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

•

İlân Şartları :

3 renkli arka kapak tam Sayfa : 350 lira
Kapak içi *300 l*ira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

•

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 4.4.1957

Kapak resmimiz:

Mümtaz Tarhan

Panaroma merakı

Kendi Aramızda

Teslimiyet hakkında

C. H. P. iktidarıma son Başbakan yardımcısının İnönüye bir mektup göndererek "İktidarla iyi münasebetler" tavsiye ettiğini son AKİS'de okudum. Prof. Erim, herhalde Halkçı'yı kapadıktan sonra başladığı yüksek siyasi şahsiyetlere müşavirlik etmek vazifesini anlaşılan iyi benimsemiş.. Ama, yaptığı tavsiyelerin neticelerini gördükten sonra İnönünün kendisini dinlemekte devam edeceği. ni nereden çıkarmış? Bizim memlekette sütten ağzı yananların yoğurdu üfleye üfleye yediklerini acaba Ankaralı Gandhi bilmiyor mu?

Nedim Selimoğlu - İstanbul

Bir zamanların en hararetli, en sert muhalifi Nihad Erim bir rivayete göre bazı hukuki kararların neticelerinden endişe ederek, diğer bir rivayete göre de Samdan gelen baklavayı yedikten sonra pek uysallaştı. ve politik tutumunu 180 derece kadar yumuşattı. Simdi sayın profesör, vaktiyle çok yüksek kademelerini işgal ettiği siyasi partiye kendi izinden gelmesini öğütlüyor. Şam baklavasıyla tatlanan bu ağızdan başka öğüt de beklenemezdi ya. Belki de bu yüzden kimse profesörün sözlerine kulak asiniyor.

A. Cemil Uğurla • Ankara

AKİS'i okudukça yavaş yavaş şahsiyatla uğraşmanın faydalarına inanacağım geliyor. Doğrusu bazı politikacıları yazılarınız sayesinde ömür boyunca sürecek tetkiklerle bile mümkün olmıyacak kadar iyi tanıyoruz. Hele yazılarınıza kızıp da coşkunlukla size mektup yazan politikacıların vaziyetine düşmeyi doğrusu hiç istemem. 151 sayılı AKİS'te bir eski balkanının C.H.P. ne yapmak istediği son "iyilik" de, darısı dostlar başına..

Necati Güler - İstanbul

AKİS'te Hindistanlı Gandhi'nin bilmem kaç gün hapiste yattığını okudum. Bu münasebetle yapılan bir mukayeseden de ibretli neticeler sıkardım. Fakat yenildiği, yerden yere vurulduğu halde' gene de politika sahasından çekilmeyen, sözle anlatmak imkânı bulamayınca mektupla havayı yumuşatmaya çalışan, kısacası elinden gelen her gayreti gösteren bir insana Gandhi denmez de Hazreti Eyüp mu denir? Lütfen biraz insaf ediniz.

Lütfü Çetin - Ankara

•

Yumuşama hakkında

İnönünün Bütçe müzakerelerinden sonraki **tutumunu** "şahsi endişeler"e bağlayanlar biraz **utanmalıdırlar.** İnönü bu fikri, bugün değil 1956 yazında Ulus sinemasında toplanan Ankara İl kongresinde da **vuzuhla ifade etmemiş miydi? Fikirlerine geç mukabele gördüyse, kabahat İnönüye mi aittir?**

Nuri Çerimli - Ankara

•

İktidarla Muhalefetin yakınlaşması meselesinden söz açılınca yılanla köylünün hikâyesini hatırlamamak mümkün değil.. Hani yılan köylüye: "Sende bu evlât acısı, bende de bu kuyruk acısı varken, biz dost olamayız" demiş ya..

Bekir Kurdoğlu - Bursa

Bütçe müzakereleri sırasında kendini gösteren "erken bahar"ın gönülleri ısıtması hakkındaki ümidim gittikçe zayıflıyor. Kırşehir tasarısı bile henüz Meclise sevkedilmediğine göre, iyi havanın mutlak şartı olan diğer mühim tasarıların hazırlanma. sını çok bekliyeceğe benziyoruz. Bütün işlerin düzelmesi için 1958'de Muhalefetin işbasına geçmesi lâzım geliyorsa, C.H.P. İktidara yanaşacağına yüzünü diğer Muhalefet partilerine çevirseydi, cömertliğini onlara karşı gösterseydi daha mı fena hareket etmiş sayılırdı.

Zekâi Denktaş - Burdur

Basın hakkında

Cüneyt Arcayürek, Metin Toker ve Yusuf Ziya Ademhan.. AKİS Yazı işleri müdürleri için bir hususi hapishane yaptırılsa olmaz mı?

Selçuk Seloğlu - İstanbul

Bazı mecmualarla diğerlerinin ve gene bazı gazetelerle diğerlerinin kâğıtları arasında çok büyük kalite farkları görerek üzülüyoruz. Bunların sahiplerinin bir kısmının cömert, bir kısmına ise hesabı olmadıklarına göre gönül fark gözetilmeden kâğıt tahsisinin yapılmasını istiyor. Mürekkep çekmez, adi kâğıtlara basılmış da olsa aranan fikirdir ama, bir de kâğıt iyi olsa göz mü çıkarır yani?

Hikmet Aksoy - Vakfıkebir

AKİS'in çok eski bir sayısında "Babıâli patronlarından bahsederken "Yazık, yazık" diye eseflenme, si meğer ne kadar haklıymış. Meselâ genç gazeteci Ali İhsan Göğüş, Falih Rıfkı Atayı ne kadar sever, ne kadar takdir ederdi. Ama genç gazetecinin maruz kaldığı tatsız bir muamele karsısında üstad, bir kelime olsun yazamaz mıydı?

Osman Tuzcu - Gaziantep

Makyavel hakkında

Bir çok gazetelerde Nehru'nun modern Makyavel olduğunu iddia eden makaleler çıkıyor. Allah Allah, bu kaçıncı modern Makyavel böyle!

Emin Ömergil - İsparta

Millet

Bir "Milli politika" peşinde

Bu haftanın içinde Ankarada, bilhassa tarafsız çevrelerde hep, bir hareket beklendi. Beklenen hareket, bu satırların yazıldığı ana kadar gelmemişti. Halbuki gelmesine, suret! katiyede lüzum vardı. Hareket, Kıbrıs ile alâkalı olacaktı.

Makarios, hem de Amerikanın arzusuna uygun olarak serbest bırakılmıştı, İngilterede Muhafazakâr hükümet sallantıdaydı, yeni seçimlere gidildiği takdirde İktidara İşçilerin gelmesi kuvvetle muhtemeldi. Birleşmiş Milletlerde zafer kazandığımız iddialarının AKİS'in daha o zaman söylediği gibi hayal mahsulü olduğu onaya çıkmıştı. Kıbrıs davasında vaziyetimizin zedelendiği, tamamiyle haklı tezimizin, hatta bir rasyonel hal çâresine varmak için kabul ettiğimiz taksim plânının kaale alınmadığı anlaşılıyordu. Vaziyeti düzeltmenin çaresi, elbette ki iktidarın organı Zafer gazetesinde Makariosa küfretmek olamazdı. Meselelerin, küfürlü halledilmediğini -ne içte, ne dışta- D.P. organı artık anlamalıydı. Muhtaç bulunduğumuz şey, spektaküler tarzda bir "milli politika" tesbit etmemiz ve beynelmilel siyaset sahasında sesimizi bu politikanın başındaki "milli" sifitinin vereceği kuvvetle duyurmamızdı.

Kıbrıs meselesinde D.P. İktidarının bir türlü bu son derece tabiî, son derece demokratik yola sapmamayı anlaşılması güç, haklı bulunması imkânsız bir isnad haline getirmesinin hayli zararını çekmiştik. Daha işin başında, Yunanlılar bugünkü neticeye varmak için ilk mayın tarlalarım döşerlerken Türkiyede bir Sedat Simavi istikbali görmüş, hükümetin dikkatini çekmeğe uğraşmıştı. Buna karşı Sedat Simavînin nasibi mahkemeye verilmek olmuş ve mücadeleci gazeteci hapishane duvarlarının rutubetini koklamaktan rahmete kavuşmasıyla kurtulmuştu. Daha sonra senelerce İktidar bir "Kıbrıs meselesi"nin mevcudiyetini dikkatle inkâr etmiş, bunun kabulünü müteakip ise bütün büyük siyasî partilerin iştirak edecekleri bir "millî politika"nın tesbitine ön ayak olmamakta direnmişti. Elbette ki D.P. memleketin meşru iktidarıydı, elbette ki B.M.M. nin Türk milletini temsil hakkı tamdı. Ama bunların bir "milli politika"mn tesbitiyle uzaktan yakından alâkası yoktu. Bu, dış 'âleme karşı bir hakiki kuvvet, vahdet manzarasıydı ve iç politikadan uzak tutulması gereken bir husustu. İktidar, hiçbir istişareye dahi lüzum görmeksizin esen havaya ve en çok bir kişinin görüşlerine uyarak tesbit edeceği, hattâ tesbit de değil, sadece takip edeceği politikayı memlekette herkesin, hem de yanlışlığını göre göre kayıtsız ve şartsız tasvibini istiyemezdi.

Bu yüzdendir ki bu haftanın içinde gözler Çankayada, Cumhurbaşkanının başkanlığında Mecliste temsil edilen bütün siyasî partilerimizin iiderlerini bir masanın etrafında aradı.

Aradı ama, göremedi.

Demokrasi

Profesörün latincesi

Bu haftanın başında Pazartesi günü, Ankarada Kızılay yakınındaki C.H.P. Genel Merkezinde pek eğlenceli bir hava hüküm sürüyordu. Eski partinin ileri gelenlerini neşelendiren, "fair-play"li, "Suaviter in modo, fortiter in re"li bir mektubun bizzat sahibi tarafından umumî efkâra açıklanmış olmasıydı. Mektup sahibinin adı Nihat Erimdi. Bahis mevzuu mektup, üstadın İsmet İnönüye yazmış bulunduğu ve kendi talebi üzerine C.H.P. Meclisinde okunmuş olan mektubu idi. Üstad Profesör tekrar siyasî hayata dönebilmenin ihtirası içindeydi. Bu yüzden kendi kendisine bir takım vazifeler tevehhüm ediyor, partilerin arasına girmeye çalışıyor, beynelmilel sahada beceremediği bir arabuluculuk rolünü iç politikamızda oynamaya hevesleniyordu. Nitekim İsmet İnönü İstanbul'da iken, araya Ferit Meleni sokarak C.H.P. Genel Başkanından randevu almağa uğraşmıştı. D.P. Genel Başkanı kendisiyle temas ediyordu yal... Üstad Profesör onunla C.H. P. Genel Başkam arasında aklınca temas temin edecek, birinin görüşlerini ötekine, ötekinin görüşlerini berikine, kendi parlak fikirlerini di katarak bildirecek, tavsiyelerde bulunacak, böylece kapanmış olan kapıları tekrar açıp faaliyete geçecekti. Ama C.H.P. Genel Başkanının Nihat Erim'le görüşecek, hiç bir şeyi, hiç bir şeyi yoktu. Menderesle arasında temas temin edecek biri lazımsa bu her halde ve sureti katiyede Üstad Profesör olmıyacaktı. Bilâkis Üstad Profesörün araya girmek istemesi, bir mânidi. Adnan Menderesin Profe-

A B E S İ

Zafer gazetesi günlerce, bugünkü basın mevzuatımızı müdafaa etti. Gazeteyi hararetle tebrik etmek lâzım. Böyle bir kanunun müdafaası bahsinde, söyleyecek sütunlar dolusu kelime bulabilmek hakikaten büyük maharettir ve bu bakımdan o yazıları yazan üstad kimse, aldığı parayı tamamıle hak etmektedir. Ne var ki Zafer, gazete olarak, okuyucularından aldığı parayı hak etmemektedir. Zira, doğrusu istenilirse, bugünkü rayiçle dahi "üç çeyrek", abesin müdafaasını okumak için çoktur, fazladır.

Zafere bakarsanız, mesela Amerikadaki basın mevzuatı bizimkinden hafif değildir. Hatta orada, bizde suç sayılmayan fiiller dahi suçtur! Bu bakımdan sevgili Basın Kanunu mükemmeldir, antidemokratik olmaktan uzaktır. Öyle ya, Amerika gibi dünyanın en demokrat memleketinde yürürlükte olan bir kanun da, antidemokratik olurmuymuş!

Yalnız, insan İktidarın muteber organını okuduktan sonra, bir noktaya kafası takılıyor. Peki, bizim basın kanunu Amerikadakinden bile hafif, o halde bu kanunun Türkiyede çıkması, başta Amerika, niçin dünyanın bütün demokrasilerinde görülmemiş tepkilere yol açtı; niçin Amerikalı gazeteciler bunu, bizzat Dulles'tan sormak lüzumunu hissettiler? Amerikan mevzuatını Zafer başyazarından ve D.P. Genel Başkanım tenvir eden "üstad hukukçu" dan başkası ve bizzat Amerikan gazetecileri bilmiyor muydu? Bizim Basın Kanununun bütün dünyada Türkiye için ne kadar hüzün verici aksülâmele yol açtığı, hükümetimizin meçhulü değildir. Yazılanları Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğümüz derlemiş, bunlar bizzat Adnan Menderese takdim edilmiştir. Kanun Amerikadakinden bile liberaldi de, o gürültüye sebeb ne idi? Her halde Zafer, muazzam bir dosyayı dolduran o neşriyatın da bizim Muhalefet marifetiyle yaptırıldığını. İddia etmek cüretini göstermez. Bizzat Amerika ve İngiltere Büyük Elçilikleri tarafından bu mevzuda kendi hükümetlerine verilen raporların muhteviyatını tahmin etmek zor değildir.

Zaferin sütunlar dolusu yazılarının sadece abes olduğunu hemen ortaya koyacak bir sual daha vardır: New-York'ta kendisini küçük düşürücü bir hareket yapan bir Bakanın bu hareketini yazan gazeteci, Bakanın o hareketi yaptığım hem de mahkeme huzurunda ispat edivelirse mükâfaten hapse tıkılır mı? Eğer öyleyse Zafer haklıdır; bizim kanun da demokratiktir. Ama maalesef öyle değildir ve öyle olmadığı için Amerikada ceza yiyenler, küçük düşürücü hareket yapmayanları küçük düşürenler; bizde ise küçük düşürücü hareket yapanları küçük düşürenlerdir. Bu mudur Demokrasi, bu mudur Basın hürriyeti? Hayır. Bunu müdafaa iadece abesle iştigaldir.

sörü ara bulucu olarak kullanmak isteyip istemediği tabiî C.H.P. çevrelerinin meçhulü idi. Ama C.H.P. çevrelerinin gayet iyi bildiği, Genel Başkanının Üstad Profesörle görüşecek bir şeyi olmadığıydı. Nitekim Ferit Melenin gayretleri, boşa çıkmış, İsmet İnönü Nihat Erimi "kibarca" kabul etmemişti.

Üstad Profesör mektubu, işte bunun üzerine yazmıştı. İllâ bir rol oynama ihtirasının, elbette ki bundan mükemmel numunesi olamazdı.

Latince merakı

Bu haftanın başında garip mektup, yazarı tarafından basına verildiğinde C.H.P. İktidarının son Başbakan muavininin eski kabine arkadaşlarından biri, gülerek söyle diyordu:

"— Galiba bizim üstadı, üç sene evvel Toplu Basın Mahkemesi sadece yüz bin lira para cezasına değil, aynı zamanda latince öğrenmeye de mahkûm etmiş. Yoksa üstad, şimdi behsettiği latince cümlenin mânasını o mahkûmiyetten evvel bilirdi, öyle bir yolu baştan tutardı, bunca derde sebeb olmazdı".-

Hakikaten "usulde yumuşak, esasta kuvvetli" mânasına gelen o latince cümle, mahkûmiyetinden evvel - Profesör mahkûm olunca Menderesle temasa geçmiş, Menderes muvafakatını geri alarak dâvanın düşmesini sağlamış, o günden sonra da Nihat Erim hidayete ermişti. -CHP en müfrit kanadım teşkil etmiş bulunan üstadın, ağzından pek garip kaçıyordu. Fakat bu haftanın başında C.H.P. Genel Merkezini eğlendiren, işin o tarafı değildi. Parti Meclisinin toplantısında Üstadın tavsiyelerinin "arzı teslimiyet tavsiyesi" olduğu neticesine varılmıştır. Nihat Erim "Bakınız, benim tavsiyem arzı teslimiyet tavsiyesi midir" diye mektubunu basına vermişti. Mektubu her okuyanın cevabı şu oluyordu: "Elhak, arzı teslimiyet tavsiyesi imiş..."

C.H.P. lileri neşelendiren buydu.

Latinceye latince

Madem ki Profesör latinceye merak sarmıştı, kendisine bazı hakikatler mükemmelen latince olarak anlatılabilirdi. Evvelâ bilmesi lâzımdı ki sözleri, C.H.P. Genel Başkanı için "Vox clamantis in deserto = Çölde bağıranın sesi" idi. Zira bir sösin kıymetli olabilmesi için "Ab imo pectore = kalpten" olması lâzımdı. Unutulmamalıydı ki " Ad augusta per angusta = Muhteşem neticelere dar yollardan geçilerek varılır" idi. Halbuki Nihat Erim "Caelo tonatem credidumus jovem regnare = Jüpiteri gürler duyunca, göklere onun hâkim öldüğünü sandık." zihniyetiyle hareket etmiş" "Et propter vitam, vivendi perdere causas — Yaşayabilmek için hayatın sebebi hikmetini kaybetmek vaziyetine düşmüş, "Jurare in verba magistri = Efendinin sözlerini ayet bilmek" yoluna sapmıştı. Üstad "Relicta non bene parmula = Kalkanını pek muzafferane olmaksızın terketikten sonra", "Eppur si muove = Ama, gene de dönüyor." diyecek yerde; "Abe Caesar, morituri te salutant = Selâm Sezar, ölecek olanlar seni selâmlarlar." diye haykırmaya koyulmuş, üstelik işi, bunu partisine bir politika diye kabul ettirmeye" çalışmaya kadar götürmüştü. Ninat Erim'e Parti Meclisinin verdiği cevap şuydu: "Medice, cura te ipsum — Doktor, sen evvelâ kendini iyileştir"'.

Prof. Nihad Erim
Vixit

İşin doğrusu

İşin doğrusu, politika hayatımızda huzura varırken, Nihat Erim gibi imtihanım bilinen şekilde vermiş zevatın bir kenarda kalması, hareketi dejenere etmemesi lâzımdı. C.H.P. nin bugünkü yoluyla Nihat Erimin üç sene evvelki tutumu arasında kilometrelerce mesafe vardı. Üstadın bu yolu sanki kendi tutumunun kabulü imiş gibi göstermesi, kendisini

M Ü D A F A A

Mesele basittir: 1946'dan beri Demokrasi yolunda ilerlediği bilinen Türkiyede böyle bir Basın Kanununun yürürlüğe girmesi, Batıdaki bütün dostlarımızı üzmüştür. Zira bu kanun Basın hürriyetinin zerresini bırakmamakta, bazı hakikatleri yazabilmeyi kahramanlık haline getirmektedir. Batıda bir hukukçuya, hatta hukukçuyu da bırakın, sokaktaki adama bizdeki Basın mevzuatını ve bilhassa son tatbikatım anlatın, sonra da Zaferdeki seri başmakaleleri okutun; size mutlaka şu suali soracaktır: "Bunlar tımarhaneden yazılmış mektuplar mıdır?". Hakikaten, düpedüz abesin böyle ciddi ciddi müdafaası karşısında söylenebilecek başka söz yoktur. Bunun üzerinde durmak dahi fuzuli bir iştir.

Bugünkü Basın mevzuatımız, eğer Batılı bir Demokrasi olmak yoluna döneceksek, mutlaka ve mutlaka o Demokrasilerdeki normlara irca edilmelidir. Sem bu süratle yapılmalıdır. İktidar organı "Bizim mevzuat Amerikan mevzuatından da ileri" teranesini hemen terketmelidir; bunun gülünç olduğunu Zafer idaresine söyleyecek D.P. içinde aklı başında bir adam yok mudur? Genel Başkanın yanlış tenvir edilmiş olduğu, açıkça anlaşılmştır. Hatırlardadır, hükümden evvel tevkif müessesesi mevzuunda da rahmetli Osman Şevki Çiçekdağ aynı şekilde yanlış tenvir edilmiş, sonra o hususta israr edilmemişti. Şimdi aynı şeyin bizzat Genel Başkanın başına geldiği açıktır. Niçin israr etmeli? Zafer 4 gün değil 44 gün neşriyat yapsa; her seferinde 2 sütun değil 22 sütun yazı neşretse hakikat değişmeyecektir. Bizzat D. P. Meclis Grubu içinde buna inanmış milletvekillerinin mevcudiyeti bilinmektedir. Siyaha beyaz demekte fazla bir mana yoktur. Sadece mana değil, fayda da yoktur. Bunun yerine, su bahar havası içinde "Basın mevzuatımızı hem Basın Hürriyetinin değişmez prensiplerine, hem de memleket şartlarına nasıl uydur malıyız" diye kafa yormak, bu yüzden çekilen ıstıraplara süratle nihayet vermek çok daha fazla memleket severliktir.

Basının hali meydandadır. Mahkûmiyet kararlarının mucip sebeblerini okumak mevzuatın ve onun tatbikatının ne olduğu hususunda fikirlerin en güzelini vermektedir. En masum yazılar, en hafif fıkralar "küçük düşürücü" damgası vurulmak suretiyle sahiplerini hapishanelere sürüklemektedir. Başmuharrirler başmakale yapamamaktadırlar. Karikatür çizmek tehlikeli olmuştur. Gazetecilik vazifesi yanında trapezcilik en tehlikesiz meslek haline gelmiştir.

Bunlar bütün milletin ve bütün dünyanın gözü , önündeyken Zafer tutar "bizim mevzuat Amerikan mevzuatından bile liberal demeye getirirse, kusura bakdraasm ama, buna sadece insanlar değil, kargalar bile katıla katıla güler.

AKİS

kurtarabilmek için belki iyi bir taktikti, ama insanları sadece güldürürdü. Zira huzurun üzerine böyle bir gölgenin düşmesi bile, moda tabirle "bâhâr"ı derhal sevimsiz kılmaya yeterdi. Nihat Erim'in, Menderesin yanında bir rolü olup olmıyacağı Menderesin bileceği işti; ama İnönünün yanında bir rolü olmıyacağnı herkes bilmeliydi. Üstadın gayretleri boşunaydı bu gayretlerin "şahsi endişeler" den doğduğu gözlerin önündeydi.

D.P. İktidarının ilk dört yılında Nihat Erim İsmet İnönünün yanında bulunduğundan partilerarasında medeni münasebet kurulamamıştı. D.P. İktidarının ikinci dört yılında Nihat Erim Adnan Menderesin yanında bulunduğundan bu iş gerçekleşmezse, hakikaten yazık olurdu.

Nihat Erim'in, mektubunu basına Vermesinden sonra Erimi artık hararetle tutan Havadis -D.P. nin gazetesi- gibi gazeteler üstadın C.H.P. içindeki durumunun yeniden ele alınacağı balonunu uçurdular. C.H.P. nin böyle bir niyeti yoktu. C.H.P. Nihat Erimi, saptığı dönemErimde bırakıp geçmişti. Söyledikleri sadece şahsını alâkadar ederdi. "Acta es fabula = Oyun oynandı" idi. Boşuna uğraşmamak lâzımdı.

Kıbrıs

Endişeli günler

Bu haftanın başında, Ankarada partili veya partisiz bütün çevrelerde bir üzüntü hüküm sürüyordu. Bazı kimselerde bu hüzüne derin bir hayal kırıklığının katıldığı da aşikârdı. Geçen haftanın sonunda, İngiltere: hükümeti meşhur papaz Makarios'u serbest bırakmıştı.

Hafta, Bakanlıklar mahallesinde siyasi temaslarla geçti. Haberin Londrada ilânını müteakip uzun boylu, ince bir adamın bir Rolls-Royce'dan inip Başbakanlığa girdiği görüldü. Rolls-Royce'da -Ankaradaki tek Rolls -Royce - Haşmetli Britanya- Kraliçesinin bayrağı dalgalanıyordu. Uzun boylu, ince adam Sir James Bowker'di ve Elizabeth II.yi Ankarada temsil ediyordu. Büyük Elçi Başbakanlıkta hayli zaman kaldı. Adnan Menderesten dinlediklerinin pek hoşuna gitmediği muhakkaktı. Makarios'un serbest bırakılması Lord Salisburv'yi ne kadar az memnun ettiyse, Cumhuriyet Hükümetini de o kadar az memnun etmişti. Ama Londranın bir gün böyle bir karar vermek zorunda kalacağı, daha işin başında öylesine aşikardı ki, şaşmak için aslında hiç bir sebeb yoktu.

Hakîkaten İngilterenin hatalarla dolu Kıbrıs politikasında Makarios'un sürülmesi bir yeni hata teşkil etmişti. O hâdisenin cereyanı sırasında, yani bundan bir sene kadar evvel, hemen bütün Türk basını ve birçok siyasi çevreler Makarios'un maruz bırakıldığı muameleyi «Boşlarken, sadece AKİS böyle **bir** durumun yaratacağı nahoş istikbali hatırlatmış, tedbirin asla yerinde olmadığını, Londranın Makarios'u mutlaka tahliye etmek zorunda kalacağını, fakat o zaman Papazın büsbütün hey ulaşacağını bildirmişti.

AKİS, 17 Mart **1957** tarihli sayısında şöyle diyordu:

... Ankarada bu görüşmeler yapılırken Amerikada Kıbrıslı papazın akıbeti derin teessür uyandırıyordu, Makarios'un sürülmesinin bu gibi neticeler **tevlit** edeceğini **daha** baştan görmemek imkansızdı. **Londra** hükümeti böyle davranmakla bilhassa **Kıbrıslı i**lhakçılara hizmet **etmişti. Zira** şimdi **Yunan** dâvası **bir** de "martyre" kazanıyordu. Hele "martyre"in **sakallı bir din** adamı **olması** sempatiyi büsbütün arttırıyordu.... **Nitekim** Amerikalı senatörler Ayana bir takrir sunarak İngilterenin dikkatinin çekilmesini istediler. Cumhuriyetçi ayan lideri Konowland da Makarlos'a yapılan muamelenin Amerikada tasvip edilmediğini resmen bildirdi. Londra hükümetinin acemice hareket tarzı Kıbrıslıları muhtaç oldukları Amerikan desteğine kavuşturmuştu,.. Makarios'un çok uzak olmayan bir istikbalde, bugün kovulduğu adaya bir fatih edasıyla döneceğini tahmin etmek için bir kâhin elmaya lüzum yoktur. O vakte kadar bir formülün bulunarak Kıbrısa ayak basmamızın, Adanın emniyetini temin etmekte fiili rol almamızın temin edilmesi lâzımdır. Menderes Hükümeti ilerde kendisinin bu mevzuda ikaz edilmediği mazeretine sahip olmıyacaktır.

Makarios
Heyulalaşan papaz

Simdi bu görüşün tahakkuk ettiğine üzülerek şahit oluyoruz.

Meşhur papaz hakikaten bir heyula haline gelmişti. Ancak Adadaki tedhişçiliği takbih ederse serbest bırakılacağı kibirli bir eda ile açıklanan Makarios, Majestelerinin hükiimetinin Ümitlerini boşa çıkarmıştı. Kurnaz papaz İngiltere Hükümetinin hiç hoşuna gitmiyecek bir beyanatta bulunmuş, fakat buna rağmen serbest bırakılmıştı. Makarios'un serbest bırakılır bırakılmaz ilk yaptığı iş bir basın toplantısı tertip etmek olmuştu. Bu toplantıda Makarios şöyle dedi: "Dün öğleden sonra mevkufiyetim sona erdi. Fakat sürgün, hâlâ bitmedi. Kıbrıs hariç istediğim yere gitmekte, serbestim. Memleketime giden yol, şimdilik kapalıdır. Fakat eminim ki, kısa bir zamanda Kıbrısa dönebileceğim.." Makarios bu toplantıda Kıbrıs hakkında yegâne söz sahibi adam kendisiymiş gibi konuşuyordu: Kıbrıs halkı kendi mukadderatına bizzat kendi tâyin edecekti ve ekalliyete de -lütfen . bazı haklar tanıyacaktı. Kurnaz papaz, sözlerinin sonunda, İngilterenin, takip ettiği siyasetin yanlışlığım nihayet anladığım söylüyordu.

Makarios bir fatih edasiyle konuşuyordu. Senelerdir tekrarladığı sözlerin hiçbirinden vazgeçmemişti. Bu sefer Majestelerinin hükümeti, her türlü kibiri bir taraf bırakarak muzaffer papazın sözlerim dinlemeye hazırlanıyordu. Zira Makarios, şartlarını İngiltere hükümetine dikte etmek üzere bir Londra yolculuğuna hazırlanıyor, bavullarını topluyordu. Mareşal Harding artık ona müteazzım bir eda ile tehditler savuramıyacaktı. Hele Müstemlekeler bakam bu can sıkıca papaza ne tatlı diller dökmek mecburiyetinde kalacaktı.

Makarios'un sürgüne gönderilmesi üzerine Londrayı terkeden Yunan Elçisi Mastras, vakit kaybetmeden geri dönmüş ve Downing Street de Makarios'un temaslarına zemin hazırlamaya koyulmuştu. Yunanistamn Londradaki elçisi, sanki Türkiye hiç mevcut değilmiş gibi, "iki hükümet arasındaki görüş ayrılıklarım dostça halle çalışıyoruz" diyordu. İngilterenin esasen Yunanlılara karşı bir silâh olarak ortaya attığı Taksim fikri. Mastras için "mahirane, fakat saçma" bir düşünceydi. Adanın bütününü almaya ümitlenirken, yarısını kabullenmek elbette "saçma" idi.

Kıbrısta durum

Bu haftanın başında Türkiyedeki partili veya partisiz vatandaşlar arasında Makarios'un serbest bırakılmasından dolayı bir üzüntü hüküm sürerken ve kahvelerde, otobüslerde, üniversitelerde bu üzücü haber konuşulurken, Muhalif veya Muvafık bütün gazaeteler bu üzücü olduğu kadar hayat verici, haberi baş sayfalarında veriyordu. Gazeteciler, Hükümet çevrelerinden endişeleri dağıtacak bir haber sızdırmak için bütün kapıları zorluyorlardı. Fakat resmi makamlar susuyorlardı. -

Hele Kıbrısta üzüntü daha ta da-

ğildi. Yeşil Adânın 100 bin Türk sakini, aldatılmış olmanın teessürü içindeydiler. 100 bin Türkün mertçe Öfkesi, 'bir zafer günü yaşayan Rumların taşkınlıklarıyla tezad teşkil ediyordu. Ada Rumları zafer nağraları atıyorlardı. Gençler sokaklara dökülmüştü. Kilise çanları durmamacasına çalıyordu. Yükselen öfkeyi çok iyi gören ve hisseden Volkan teşkilâtı bir tebliğ neşrederek, Ada Türklerine sükûnet tavsiye etti. Kahraman Kıbrıslı Türkleri, Rumların taşkınlıklarından belki daha çok Kıbrıs Radyosunun Rumları memnun etmek için yaptığı neşriyat yaralıyordu; İngiliz askerlerinin Rumlarla "dostane" sohbetlere girişmeleri öfkelendiriyordu. Daha şimdiden ananevi Yunan-İngiliz dostluğundan bahsediliyordu. Volkanın tebliği şu acı, fakat o kadar da doğru hükümle nihayetle niyordu: "İngilterenin daimi düşmanları ve daimi dostları yoktur. Sadece daimi menfaati arı vardır"..

100 bin Türkün gittikçe artan öfkesi İngiliz makamlarının gözünden kaçmıyor ve epeyce korku yaratıyordu. Bu sebeble mareşal Harding alelacele Londradan Lefköşeye döndü ve ayağının tozu ile Kıbrıs Türktür partisinin Merkezine giderek Dr. Fasıl Küçük'ü makamında ziyaret etti. İngiliz Genel Valisi Türklerin endişelerini yatıştırmağa çalışıyor ve bir taraftan da Adadaki emniyet tedbirlerini arttırıyordu.

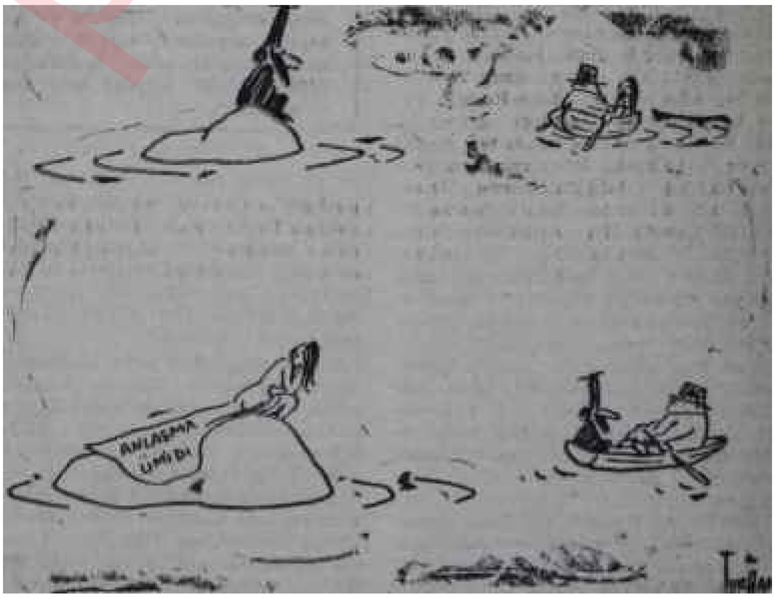
İngiltereye karsı itimatları kökünden sarsılan 100 bin Türkün gözü, pek tabii ki, Ankaraya dönmüştü. Başbakan Menderese bir telgraf çeken Türk cemaatının temsilcisi Dr. Fazıl Küçük "İngilterenin Makariosla yeniden müzakereye girişmesini önlemek için hükümetin teşebbüse geçmesini" istiyordu. Enosis'in bas sözcüsü Makarios, Kıbrısın mukadderatı bahsinde söz sahibi olmamalıydı. Fakat Cumhuriyet hükümetinin Kıbrıslı Türklere cevabı, cemaatın iki temsilcisi Dr. Fazıl Küçük ile Faiz Kaymak'ı Ankaraya davet etmek oldu.

Bu haftanın başında, Lefkoşeden havalanan bir uçak önce Adana, sonra da Esenboğa Hava Alanına kondu. Salı gecesi gelen bu THY uçağından Önce tıknaz ve üzgün bakışlı bir adam yanında karısı olduğu halde yere ayak bastı ve etrafı gazeteciler tarafından sarıldı. Bu Başbakanın davetlilerinden Dr. Fazıl Küçüktü. Biraz sonra gazetecilerin Dr. Küçük etrafındaki halkası bir noktadan açıldı ve hemen kapandı. Şimdi dairenin içinde esmer yüzlü, beyaz saçlı bir ikinci davetli dana vardı. Bu da Kıbrıs Türk cemaatı temsilcilerinden, Başbakanın diğer davetlisi Faiz Kaymaktı. Her iki temsilcinin de büyük bir şaşkınlık ve üzüntü içinde bulundukları her hallerinden anlaşılıyordu. Hava alanında gazetecilere söyledikleri ilk cümlelerden de anlaşıldı ki, 100 bin Türkü temsil eden bu iki davetli bütün ümitlerini Türk Hükümetinin takip edeceği siyasete bağlamışlardı. Yalnız ne var ki, Dr. Küçük'ün Yeşil Adanın mukadderatı bahsindeki görüş açıklığı, hâlâ Taksim fikrini müdafaa etmesinden anlaşılıyordu, ihtimal Kıbrıs Türktür partisinin başkam, İngilizlerden yediği darbenin şaşkınlığı içinde, Türkiyeye yaptığı geçen seyahatta öğrendiği "manzume"yi söylüyordu. Halbuki kendisinin Ankaraya çağrılmasındaki maksat, ihtimal yeni bir "mânzume"nin ezber letilmesiydi. Bu "manzume"nin esasları ne olacaktı? Bunu anlamak için herşeyden evvel İngilterenin süratle değişen Kıbrıs politikasının esaslarına bir bakmak lâzımdı.

İngilterenin plânı

İngiltere, Kıbrıs meselesinin ortaya atıldığı günden beri, muhtelif vesilelerle anlaşma arzusunda bulunduğunu açıklamıştı. Fakat bu teşebbüslerin hepsi, şu veya bu maksatla uçurulmuş "tecrübe balonları" ndan ibaretti. İngiltere her defasında ciddi olarak anlaşmaya yanaşmamıştı. Fakat bu sefer İngilterenin işi son derece ciddiye aldığı muhakkaktır. Makarios'un Majestelerinin memleketinden müstehzi bir şekilde bahsedişini, İngiltere görmemezlikten geliyordu. Muhafazakâr Partinin belkemiği Lord Salisbury'nin istifaya kadar varan sert muhalefeti bile, ingiliz hükümetini kararından döndürememişti. MacMillan'ın ve arkadaşlarının kanarın Türkiyede uyandıracağı memnuniyetsizliğin, Lord Salisbury'de uyanandan daha az olmıyacağını bilmemesi de imkânsızdı. Keza MacMillan'ın Türkiyenin, İngilterenin Orta Doğuda takip ettiği siyasetin temel direği olduğunu çok iyi bildiği de muhakkaktı. Buna rağmen, İngiltere meşhur papazı serbest bırakmıştı. Yakında da -resmen ne söylerse söylesin, ne teminat verirse versin - siyasi papazı muhatap olarak karşısına alacak ve müzakerelere girişecekti. İngiltereyi böyle çok tehlikeli bir yola sürükleyen sebebler acaba nelerdi? Bu sualin cevabını MacMillan'â karşı kazan kaldıran 60 kadar Muhafazakâr milletvekili veciz bir şekilveriyorlardı: "Hükümet Bermudada birkaç güdümlü mermi hediyesi ve Bağdat Paktı askerî komitesine katılma vaadi karşısında İngiliz menfaatlarını feda etmişti".

Hakikaten resmi tebliğlerin iyimser ve yuvarlak lâflarının gerisinde yatanı okumasını bilenler, İngilterenin Bermuda ve bundan böyle Amerikan müstakil bir siyaset takip etmekten vazgeçtiğini biliyorlardı. Gerek askeri gerek iktisadî bakımdan İngiltere, Amerikanın kanaatlarının altına sığınıyordu. İngiltere sırları sadece Amerika tarafından bilinen güdümlü mermileri. Amerikanın müsaadesini almadan kullanamıyacaktı. Talihsiz Süveyş seferi ve grevler yüzünden sendeleyen İngiliz ekonomisi. Amerikan dolarlarına son derece muhtaçtı. İngiltere himayeye girmeye talip oluyordu. İyilik sever Sam Amcanın, bir zamanlar dört bucağa hükmeden Majestelerinin memleketini, kayıtsız şartsız himayesi altına alacağım düşünmek çocukluktu., Amerika Kıbrıs meselesinde başından beri İngiltereyi tutmuyordu. Müstemlekecilik düşmanı Amerika için Kıbrıs, İngiliz müstemlekeciliğinin bir tezahürüydü. Amerikanın Yunan te--ine ne denece mütemayil olduğu esasen biliniyordu. Rumların Amerikada kurdukları propaganda teşkilatı, Amerikan halkının müstemleke-

YAZISIZ

cilik düşmanı hislerini gayet iyi istismar etmişti. Türk görüşünü müdafaa etmek için Amerikaya giden heyetlerin - tabii biraz etraflarına baktılarsa - bunu farketmemesi imkânsızdı. Diğer taraftan mail güçlükler içinde bulunan İngiltere, as kert masraflarım kısmak kararındaydı. Kıbrıstaki askerî harekât İngiltereye tuzluya patlıyordu. İşte bu iki sebeb İngiltereyi anlaşmaya zorluyordu. Fakat Yunan Hükümeti, anlaşmaya hiç niyeti yok gibi davranıyordu. NATO'nun arabuluculuk teklifini Karamanlis hükümeti, üzerinde uzun boylu düşünmeye bile lüzum görmeden reddetmişti. Amerikalıların balen Batıya karşı en anlayışlı davranabilecek hükümet başkam olduğu kanaatini besledikleri Karamanlis, İngilizlere yumuşak davranmanın koltuğundan ayrılmasına mal olacağını biliyordu. Yerini mutlaka daha müfrit bir hükümet alacaktı. İktidarda kalmak için tek şans, her teklife hayır demekti. Bu sebeble Yunan hükümeti Birleşmiş Milletler kararını keyfi bir şekilde tefsir ediyordu. Meselenin İngiltere ve Kıbrıslılar arasında halli gerektiğini ileri sürüyorlardı. Yunanlılar için Kıbrıslılar demek, Makarios demekti. İngiltere çaresiz, bizzat heyulalaştırdığı siyasi papazı muhatap kabul ediyorlardı. Hemen arkasından da Amerikadan bir ses - Dış İşleri Bakanlığı basın sözcüsü Lincoln White-, "Amerikanın, Başpiskopos Makarios'u serbest bırakma kararım çok iyi karşıladığım" bildiriyordu. Avam Kamarasında bu haftanın başında MacMillan'ın Bermudada Kıbrıs meselesinin konuşulmadığını söylemesine bu sebeble kimse inanmıyordu.

Erim misyonunun fiyaskosu

Hadiselerin aldığı şekil, Kıbrıs dâvasını iyi yola sokmak için hükümetin Amerikaya yolladığı "Erim Misyonu"nun başarısızlığım ortaya koyuyordu. Har şey gösteriyordu ki İngilterenin Makarios hakkındaki kararı Amerikanın en azından tasvibi, çok muhtemelen teşviki neticesinde alınmıştı. Halbuki "Erim Misyon"u Amerikadan döndüğünde adeta Amerikan siyasî çevrelerinin tezimiz lehinde fethedildiği, gürültüyle ilân edilmişti. "Erim Misyonu", İngiltereye dahi Taksim çaresini, bir ciddi hal çaresi olarak kabul ettirememişti. İngilterenin arzusu, daima, Kıbrısı Commomvealth dahilinde, müstakil bir toprak parçası olarak bırakmaktı. Bütün manevralar buna müteveccihti ve Taksim fikri Yunanlılara karşı bir tehdit makamında ortaya atılmıştı. AKİS bunu, "Erim Misyonu" Amerikadayken ve döndükten sonra kafi derecede vuzuhla belirtmiş ve Adanın müstakil olmasının bizim için mağlûbiyet sayılacağım bildirmişti. Halbuki o sıralarda ve daha sonraları resmi çevrelerde, Zafer' de "Kıbrıs muvaffakiyeti" lâfından geçilmiyordu.

Daha geçenlerde Ankara Hukuk Fakültesinde Kıbrıs hakkında bir konferans veren D.P. İktidarının yeni Dış İşleri müşaviri profesör, şimdi hâdiselerin seyri karşısında ne düşünüyordu? Herhalde İstiklâlden Enosis'e varmak için bir adımın kâfi geleceğini bilmiyor değildi. Esasen Birleşmiş Milletlerde kabul edilen karar suretinin bir Türk zaferi olduğu hikâyesi de, basit bir iç politika idi. Hür. P. bunu vukufla görmüş ve Bütçe müzakereleri, sırasında cesaretle ifade etmişti. Hakikaten Birleşmiş Milletlerde kabul edilen karar süratinin babası Hint delegesi Krişna Menon açık şekilde müstakil bir Kıbrıs fikrini ortaya atmıştı. Hint delegesi karar suretini açıklarken aynen şöyle demişti: "Sunduğumuz karar sureti bir hal şekli getirmemektedir.. Bir hal şekli bulma sorumluluğunu kuvveti elinde tutanlara bırakmaktadır ve anlaşma yolunda muhatap Kıbrıs halkıdır". Yani Menon meselenin hallini İngiltere ile Kıbrıslılara-Makarios'a - bırakıyordu. İşte Birleşmiş Milletlerde kazanılan zafer, böyle bir zaferdi. Karar suretinde bizim resmî tezimiz olarak ileri sürülen Taksimden bahis bile yoktu.

Ama propaganda şimdi hakikat karşısında eriyordu. Kıbrıs üzerindeki haklı dâvamız, bir defa daha iyi müdafaa edilmemişti. Adanın Taksimi ihtimalinden Adanın müstakil hale getirilmesi voluna kayılıyordu.

İngilterenin hatalı politikası yüzünden Ada halkının meşru temsilciliğine yükseltilen Makarios. Londrada tatbik edeceği taktiği hazırlıyordu. Kıbrıslı Türklerin temsilcisi Dr. Fazıl Küçük ise MacMillan'a gönderdiği telgrafta: "Makarios'u Kıbrıslıların sözcüsü olarak kabul etmek suretiyle, hayal kırıklığına uğratılmamak ümidini" ümitsizce ifade ediyordu.

Bu sırada Ankarada meşhur Dış İşleri müşavirinin de iştirakiyle resmi toplantılar yapılıyordu. Anlaşıldığına göre bilgili müşavirin Kıbrıs mevzuundaki fikirleri henüz tükenmemişti. Hâdiselerin amansız tekzibine rağmen, C.H.P. İktidarının son Başbakan yardımcısının fikirleri hâlâ itibarlıydı. Halk ve 100 bin Kıbrıslı Türk, gözlerini Ankaraya çevirmiş, durumun bütün güçlüğüne rağmen derhal harekete geçilmesini ve sesimizin Londraya duyurulmaşını bekliyordu.

C. H. P.

Kaçırılan fırsat

C. H. P. ve İktidar liderlerinin karşılıklı güzel beyanlarından sonra, İktidar nasıl şikâyet mevzuu meseleleri iyi niyetle ele alarak milletin kalbini yeniden kazanma fırsatım kaçırıyorsa, C.H.P. nin de bu yarışta İktidardan geri kalmadığı muhakkaktı. Hakikaten C.H.P. nin önünde şimdi çok büyük bir avantaj yatıyordu. C.H.P., hiç değilse üslubu üzerinde şimdilik mutabakata varılan iyi münasebetler havası içinde son derece aktif bir muhalefet yapmak imkânına kavuşmuştu. Seviyeli ve o derecede de müessir bir muhalefet, C.H.P. ye neler kazandırmazdı ki. Diğer muhalefet partileri sert politikada ısrar ederlerken C.H.P. tarafından atılacak böyle bir adımı milletin takdirle, hatta muhabbetle karşılıyacağından şüphe edilemezdi. Ama gelin görün ki bu eski parti bu adımı atacağı yerde, iç meselelerle uğraşıyor, sendin bendim gibi mânâsız şahıs mücadeleleri ile vakit öldürüyordu. Bu halin kaçırılan fırsat karşısında duyulması gereken acıyı daha da çoğaltacağı muhakkaktı.

Nitekim geçen hafta C.H.P. nin "yeni tarz" muhalefetinden örnekler dinlemek için Ankaraya, Büyük Meclise çevrilen kulaklara gelen sesler insanı sevindirici neviden değildi. C.H.P. nin yüksek kademeleri şimdilik iç bünye bozuklukları ile uğraşmaktaydı. Meselâ Genel Sekreter yardımcısı Turgut Göle, hem bu vazifesinden hem de Merkez İdare kurulu üyeliğinden istifa ediyor, Parti Merkez İdare kurulu üyesi Kars milletvekili Mahmut Hazer de bu istifada Göleyi yalnız bırakmıyordu.

Genel Sekreter yardımcısının son derece büyük bir alâkayla takip edilen son Parti Meclisi toplantısından hemen sonraya rastlayan bu istifasının, Gölenin sert politikaya taraftar bulunduğu şeklinde tefsiri tabiiydi. Gölenin istifasının resmî sebebi ise sadece "yorgunluk" idi. Genel Sekreter yardımcısı "yorgunluk" yüzünden vazifesini gereği veçhile yapamadığı kanaatındaydı ve daha iyi çalışacak birine imkân kazandırmak için istifa ettiğini söylüyordu. Ne

Hikmeti Hükümet...

Dr. Fazıl Küçük Ankaraya ayak bastıktan 24 saat kadar Sonra Ankara Palasta basına bir beyanatta bulundu. Neye gelir gelmez değil de 24 saat sonra?

Malûm!

Toplantıdan önce Zaferin sevimli Başyazarı Burhan Belge telâşla gazeteciler arasında dolaştı ve teker teker hepsinden sual sormamalarım "rica" etti.

Sebep ? Gene malûm...

●

Beyanatta yeni hiç bir şey yoktu. Beylik, yuvarlak lâflar..

Gazeteciler "rica'ya uyarak sual sormadılar. Bu bir ev sahipliği nezaketi miydi, yoksa suallerinin cevapsız kalacağım bildiklerinden miydi? İşte orası meçhul!...

*

İMAR HAREKETİ

Feridun ERGİN

Büyük şehirlerimiz, hummalı bir imar hamlesine sahne olmaktadır. Her tarafta binalar yıktırılmakta, ağaçlar sökülmekte, caddeler genişletilmekte ve meydanlar açılmaktadır. Bu yazımızda, girişilen geniş faaliyetin içtimaî, mali ve İktisadî cephelerini kısaca gözden geçirmek istiyoruz.

İmar hareketi tetkik edilirken, ilk dikkate çarpan nokta, yıktırılan binalarda oturanların ani olarak buralarını boşaltmak mecburiyetinde bırakılmış bulunmalarıdır. Mal sahipleri ve kiracılar, son dakikaya kadar, tasarruf veya işgal ettikleri gayrı menkullerin mukadder akıbetinden habersiz kalmışlardır. Bina buhranının hüküm sürdüğü bir devrede ailelerin başka bir eve ve tacirlerin yeni bir mağazaya taşınıncaya kadar çektikleri sıkıntıları tahmin etmek güç değildir. Birçok tüccar ve esnaf, ayakları alışmış bir müşteri tabakasını kaybetmişler ve mutad kazançlarından mahrum kalmışlardır. Gayrı menkul sahipleri ve kiracıları hakkında tatbik edilen muamelelerin muasır hukuk zihniyetine ne derece uygun sayılabileceğini kestirebilmek hakikaten güçtür. Hukuk prensiplerinin müesses şartlarda ve müktesep haklarda hasıl olabilecek cebrî değişikliklerden ferdleri korumağa büyük bir ehemmiyet verdiği malumdur. Garp âleminde, binlerce insanın meskenlerini ve iş yerlerini terk etmelerini gerektirecek bir kararı aylarca evvel ihbar yapılmadan, zararlar ve masraflar ödenmeden ve ihtiyaçlar karşılanmadan hiçbir devlet adamının tatbik mevkiine koyamıyacağına şüphe yoktur. Ankara ve İstanbulda ise, aileler ve dükkancılar, sanki bir yer sarsıntısına uğramış gibi, altında barındıkları çatıların birer enkaz yığını haline geldiğini görmüşlerdir.

İnşaat faaliyetinin XX nci Asırda şehirciler tarafından "imar" kelimesine verilen mânaya uygun bir karakter arzetmediği de üzerinde ayrıca durulacak bir husustur. Muasır medeniyet anlayışına göre, halkın yaşayış tarzını kolaylaştıracak mütekâmil şehircilik tesislerinin heyeti umumiyesini imar mefhumu içinde toplamak lâzım gelir. Şehirlerin temizliğini, güzelliğini ve sıhhatini tehdit eden linyit dumanlarının bertaraf edilmesi, su şebekesinin ihtiyaçlarla mütenasip bir hale getirilmesi, kanalizasyon derdine çare bulunması, trolleybüs ve otobüs nakliyatının düzene sokulması, binalara telefon hattı bağlanması, hava gazının kifayetsizliğine çare aranması, sokakların temizlenmesi ve çöplerin toplanması ve nüfuz temerküzünün yarattığı mesken darlığına karşı tedbir alınması imar faaliyetinin esas problemlerindendir. Halbuki bizim imar hareketimiz büyük şehircilik dâvalarını bir kenara bırakarak bütün gayretini bina yıkmağa, ağaç Bükmeğe ve cadde, açmağa münhasır tutmaktadır. İnşaat faaliyeti, ana yollar ve gösterişli eserler üzerine teksif olunmakta ve şehirlerin harap mahalleleri kendi makûs talihlerine terk edilmektedir.

İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde geniş bir imar programını yürütmek için ne kadar para harcamağa lüzum hasıl olacağı, henüz hesaplanmış ve ilân edilmiş değildir. Devlet ve belediye bütçelerine, girişilen inşaat faaliyetinin ehemmiyeti ile mütenasip tahsisat konulmamıştır. Esasen ne devlet ve ne de belediyeler, asırların ihmal ettiği şehirleri birer mamureye çevirecek mali takate sahiptirler. Sarfedilen paraların nereden geldiğini öğrenmek İsteyenler "bunun Kristof Kolomb yumurtası kadar basit olduğu" ve "muhtelif müesseseler ve bütçeler arasında koordinasyon yapıldığı" şeklinde mânâsız cevaplarla karşılaşmaktadırlar. En ufak icraatını dahi velveleli bir propaganda ile aksettiren iktidarın |-mar hareketine nasıl para bulduğunu açıkça bildirmekten çekinmesi, bir finansman programı hazırlanmadığının delilidir.

Umumi muvazene dışında, imar hareketine para temin edebilecek başlıca iki kaynak vardır. Bu kaynaklardan birincisi, şerefiyelerdir. Tatbikatta, şerefiye tarhiyatının büyük yekûnlara erişmesi için bariz bir gayret harcandığı göze çarpmaktadır. Bazı arsa ve bina sahiplerine yüz binlerce liralık şerefiye tarholunduğu görülmektedir. Fakat yüksek şerefiye politikasının imar hareketlerini besliyecek kadar varidat yaratabileceğini düşünmek, aşırı bir iyimserlik olabilir. Şerefiyeleri diğer vergi nevilerinden ayıran hususiyet, tahsilatın umumiyetle tarhiyata nazaran çok düşük bir seviyede kalmasıdır. Mübalâğalı tarhiyata kaza mercilerinde itiraz eden mükellefler çok defa hak kazanmakta ve dâvaların uzaması tahsilatı geciktirmektedir.

Diğer taraftan, mükelleflerin ödeme kabiliyeti de çok defa tahakkuk eden verginin dûnunda kalmaktadır. Mal sahibi, gayrı menkul kıymetlerinde husule gelen artıştan ancak satış dolayısıyla faydalanabilmek fırsatına maliktir. Kiraların kanunla dondurulmuş bulunması, gayrimenkullerden temin edilen gelirlerin kıymetlere muvazi olarak yükselmesine zahiri bir engel teşkil etmektedir. Bu itibarla, gayrı menkul sahiplerinin on veya yüz binlerce liralık şerefiyeleri ne gayrı menkul geliri ve ne de hipotek mukabili kredilerle ödiyebilmeleri bahis mevzuudur. Tahakkuk eden şerefiyelerin ergeç uzun vadeli taksitlere bağlanması ve kiralara zam yapmak zaruretinin hasıl olması, ihmal dahilindedir. Kira zamları hayat pahalılığına tesir edecek ve şerefiyelerin uzun vadeli taksitlere bağlanması imar hareketlerinin muhtaç olduğu varidatın teminini geciktirecektir.

İmar masraflarını karşılamak tilere baş vurulan diğer bir kaynak, kredidir. Emekli Sandığında ve İşçi Sigortalarında, kak sahiplerinin aylık ve ücretlerinden kesilerek toplanan paraların yüz milyonlarca lira tuttuğu malûmdur. Bu paralar, bir bankanın tavassutu sayesinde, açık veya kapalı ikraz formülleri kullanarak belediyelere intikal ettirebilmektedir. Belediyelerin malî bakımdan zayıf bir bünye arzetmeleri, vadelerin hululünde, İşçi Sigortalarının ve Emekli Sandığının alacaklarını Merkez Bankasının bastıracağı kâğıt paralarla ödemek zaruretini doğurabilir. Kristof Kolomb yumurtası" denilen finansman usulü, hakikatte uzun vadeli bir enflasyon politikasına dönmek istidadını haizdir.

İmar hareketine, iktisadî şartların müsait olmadığı bir zamanda başlanmıştır. Memlekette imal olunan malzeme, yıkılan yerleri birer mamureye çevirmeğe kâfi değildir. Döviz buhranı ise, dışarıdan bol malzeme getirtilmesini zorlaştırmaktadır. Pahalılığın had safhasında inşaata memleket takatini aşan bir hız verilmesi, bir taraftan enflasyon cereyanını kuvvetlendirmekte ve diğer taraftan ithalât üzerinde tazyik yaratmaktadır. İnşaat masraflarını karşılamak üzere piyasaya sürülen milyonlar, umumî fiat seviyesini tedricen yükseltmektedir. İmar hareketinde dahilî finansman metodu olarak seçilen kaynakların mahiyeti ve döviz imkânlarına göre ayarlanan bir program bulunmaması, neticenin kalkınma siyasetinde elde edilenden farklı olmıyacağı intibaını uyandırmaktadır. önümüzdeki aylardan itibaren dış ticaret güçlüklerinin daha ziyade artması, pahalılığın vehamet kazanması ve mesken buhranının şiddetlenmesi gayrı kabili içtinap gözükmektedir.

tefsirlerin, ne de resmi sebebin tatminkâr olmadığı aşikârdı. Genel Sekreter yardımcısı ile arkadaşı Kars milletvekili Mehmet Hazerin istifalarının asıl sebebi Ankara teşkilatındaki huzursuzluğun arkasında gizliydi. Ankara teşkilatındaki huzur6uzluğun sebebi ise İl İdare Kuruluydu. Geçen yaz Ulus Sinemasında yapılan kongrede seçimle iş başına getirilen İl İdare Kurulunun çalışmalarından teşkilât içinde memnun olmayanlar vardı. Bu gayrı memnunlar, Ankara İl Kongresine katılan delege sayısının, tüzükle tâyin edilen miktardan fazla bulunduğunu öne sürüyorlardı. Üye kayıt defterlerinin incelenmesi, şikâyetçilerin haklı olduğunu gösteriyordu. Bu durum karşısında tüzük, kongrenin yeniden toplanmasını amirdi ve İdare Kurulu seçiminin de iptali gerekiyordu. Bunun üzerine Genel Merkez adına hareket eden Turgut Göle, Genel Sekreter Kasım Gülekin de muvafakatini alarak Ankara İl İdare Kuruluna işten el çektirmişti. Bu hareket, Ankara İl İdare Kurulu üyelerinin aksülamelini uyandırmıştı. İdare Kurulu üyelerinden bazıları, Turgut Göleyi teşkilât içinde adam kayırmakla itham ediyorlardı. Durumun Genel Sekreter yardımcısı için son derece üzüntü verici olduğu muhakkaktı.,

C.H.P. Merkep İdare kurulu Ankara teşkilatındaki huzursuzluğu Parti Meclisine aksettirmişti. Parti Meclisi, tüzüğün ihlâl edilmiş olduğu kanaatına vardı. Yeniden Kongreye gidilmesi lâzım gelecekti. Kongre yapılıncaya kadar islerin bir müteşebbis heyet tarafından yürütülmesi kararlaştırıldı. Parti Meclisi, Merkez İdare Kuruluna müteşebbis heyeti kurmak için Cahid Zamangili vazifelendirmesini tavsiye etti. Bunun üzerine Cahit Zamangil, beşi eski idare kurulundan olmak üzere 10 kişilik müteşebbis heyeti kurdu. Müteşebbis heyet çalışmasının ağırlık merkezini, Ankara İl kongresinin bir an önce kurulması noktasında teksif ediyor" du. Kongre bu ay içinde toplanacaktı.

Fakat müteşebbis heyetin kurulması da huzursuzluğu gidermeğe kâfi gelmemişti. Ağır ithamlara tahammül edemiyen Turgul Göle nihayet mevsimsiz istifasına karar verdi. Genel Başkan ve Genel Sekreter de Turgut Gölenin istif asını iyi karşılamamışlardı. Kendisine istifayı kabul edemiyeceklerini bildirdiler ve endişelerinin yersiz olduğunu izah ederek istifanın geri alınmasını temin ettiler.

Şimdi Turgut Göle ile Ankara teşkilâtı içindeki muhalifleri arasındaki koz, yakında toplanacak Ankara İl Kongresinde paylaşılacaktı.

İmar

Con Ahmedin makinası

Bu haftanın başında Emrullah Nutku (Hür. P, Trabzon) nun sözlü sorusunu Başbakan adına cevaplandıran Devlet Bakam Cemil Bengü, Meclis kürsüsüne çıkıp İmar hamlesine medhiyeler okumaya başladığı sırada, İstanbuldâ Tekel Genel Müdürlüğü memurları da taşınmakla meşguldüler. Hakikaten imar hamlesinin plansızlığına Kabataştaki Tekel binası güzel bir misaldi. Bu binanın önce yarısı yıkılmış ve geriye kalan diğer yarısının restore edilmesine girişilmişti. Ama az bir müddet sonra binanın tamamının yıkılması kararlaştırıldı. Ama Tekel Genel Müdürlüğü binası plansızlığın tek misali değildi ve plansızlığı müşahede etmek için kalkıp ta Kabataşa kadar gitmeye lüzum yoktu. Yeniden tadil ve tefriş edilen, şu sırada telefonları dahi takılan bir odası Başbakana tahsis olunan İstanbul Vilâyetinin önündeki bir duvar tam dört defa yıktırılıp yeniden yaptırılmıştı. Bu plansızlığı görmek için pencerenin kenarına kadar gelmek ve son derece zarif perdeyi biraz aralamak kâfiydi.

Esasen cevaplandırma işi Cemil Bengüye bırakılan Trabzon milletvekilinin sualinde, üzerinde durulan bir mesele de hükümetin imar mevzuunda bir programa sahip bulunup bulunmadığı idi. Diğer mesele ızrar edilen vatandaşların maddi kayıpları - nın hangi kaynaklardan karşılandığıydı.

İstanbul Vilâyetinin dört defa yıktırılan duvarından haberdar olmadığı anlaşılan Devlet Bakanı "Programsız tek adım atılmadığını" ve "imarın umumî tasvip, hatta müzaheretle karşılandığını" Meclis kürsüsünden kemali cesaretle ifade etti. Mali kaynaklar meselesine gelince, finansman mevzuunun sırrı "Kristaf Kolombun yumurtası hikâyesinde olduğu gibi..." idi. İmarın finansmanı ile Kristof Kolombun yumurtası arasındaki münâsebet, Bütçe müzakereleri sırasında bizzat Başbakan tarafından tesis olunmuştu. Bu öyle bir Kristof Kolomb yumurtası idi ki, sırrım biz anlıyamıyorduk. Her halde hükümet Con Ahmedin devridaim makinası gibi, kendi kendini finanse eden bir imar mekanizması keşfetmişti. Ama bu mekanizma kanunlara ve teamüllere ne dereceye kadar uygundu T Bunu da başkaları düşünmeliydi.

İşte büyük şehirler "görülmemiş'' bir sürat ve şekille imar ediliyordu ya.. Değirmenin suyu nereden gelirse gelsin idi. Caddeler genişliyor, koskoca binaların bir gün sonra yerinde yeller esiyordu. Kira toplamak için mülklerine gidenler kiracıyı değil, mülklerim bile yerinde bulamıyorlardı. Kolombun yumurtası masa üzerinde dik duruyordu ama, dibinde büyükçe bir kırık olduğu kimsenin gözünden kaçmıyordu.

Dîdeler Ruşen !

Zafer müjdeyi verdi: Demokrasinin ikliminin zemini kurulmak üzereymiş! 1946'dan 11, 1950'deki İktidar değişikliğiyle neticelenen serbest seçimlerden 7 sene sonra Demokrasi değil, iklimi de değil de, ikliminin zemini...

Gülersiniz, Peşin parayı gördünüz ya, gülün bakalım.

Plânlı imardan göz önünde **bir örnek**
İstanbul Vilâyetinin dört defa yıktırılıp yaptırılan duvarı

KOMÜNİZMLE, MÜCADELE ? ELBETTE !
FAŞİZM USÛLLERİ? ASLA!

Türkiyenin jeopolitik bakımdan dünyanın nazik bölgelerinden birinde bulunduğu memleketimizde ve dışarda hiç kimsenin meçhulü değildir. Etrafımızda iki ast ideolojinin çarpışmakta olduğu da herkesin malûmudur. Bu hakikatların yanında bir başka hakikat, komünizmin hemen asla ön kapıyı vurarak girmediği, daima arka kapıyı veya pencereyi tercih ettiği, evin içinde kendisine arzuladığı arka kapıyı veya pencereyi açacak yardakçılar teminine çalıştığıdır. Komünizmin taktiği bir sır olmadığından, bu metodlardan haberdar olanlar elbette ki muteber Zafer gazetesinin muteber yazı erkanından ibaret sayılamaz. Türkiyede pek çok kimse en azından bu erkân kadar kültürlü, gözü açık ve memleketseverdir. Buna rağmen Çalışma Bakanı Mümtaz Tarkan'ın siyasi bir gaf olduğunda zerrece şüphe bulunmayan meşhur beyanatını Zaferden başka haklı gören çıkmamıştı. Gazetenin "İşçiler Çalışma Bakanlığını tasvip edi-; yor" başlığı altında bula bula "İşverenler Sendikası"nın ve "Tauas Tenekeci, Sobacı ve Kalaycılar Cemiyeti Reisi"nin telgraflarını dahi neşretmesi bu umumî ademi tasvibin bizzat İktidar organının sütun larındaki acıklı itirafıdır.

Her şeyden evvel bir noktayı temel ittihaz etmek lazımdır. Bakanın beyanatını ve resmi çevrelerin onu takip eden tutumunu, girişilen] hareketleri beğenmiyenler, komünizmle mücadele edilmesi, bu sapık ideolojiye bütün pencere ve kapıların kapalı tutulması lüzumuna inanmış olanlardır. Bunlar da komünizmin "sızma" taktiğini bilmektedirler. Bu bakımdan mesele komünizmle ve onun taktikleri ile mücadele edilmesinin gerekip gerekmediği meselesi değildir. Hatta ve hatta Türkiyedeki hükümetlerin belki aşırı ihtiyatkâr olması dahi tenkit mevzuu yapılmamaktadır. Eğer Çalışma Bakanının beyanatı umumi bir ademi tasvip . gördüyse bunun sebebi, beyanatta beliren zihniyetin-komünizmle başarılı şekilde çarpışabilecek, onu alt edecek zihniyetten kilometrelerce uzak bir zihniyet olması yüzündendir.

Bilinen Jeopolitik durumumuza rağmen, cemiyetimizin bünyesi itibariyle Türkiye, hiç bir zaman komünizm için ideal vasat olmamıştır. Bu yüzden beynelmilel komünizm en ağır toplarım bizden başka istikametlere tevcih etmiştir. Böyle ağır bir topçu ateşinin altında bulunan memleketlerde dahi Kremlin'in sapık ideolojisinin Rus orduları olmaksızın muvaffakiyet kazanamadığı ortadadır. İşte Fransa, İşte İtalya, işte Yunanistan... Oralarda bu âfetle nasıl mücadele edildiğine şöyle bir bakmak, hakiki ve muvaffak penzehirin ne olduğunu hemen belli eder: İşçi sınıfına, kendi memleketinin ve kendi memleketinde hüküm süren demokratik rejimin komünist rejiminden iyi olduğunu telkin etmek..

Şimdi, hangi Demokrasi komünizmle mücadele edeceğim diye işçiye grev hakkı vermek istememiş, hangi Demokrasi sendikalarla ve sendikacılarla uğraşmış, hangi Demokrasi yuvarlak laflardan ibaret ithamlar sıralıyarak tehditler savurmuştur? Muteber Zafer erkânını bir tek misal vermeye davet ediyoruz. Ama "Komünizmle mücadele" kisvesi altında bu yolu tutan devlet adamlarını yakın tarih kaydetmiştir: Musolini, Hitler, Peron Franko... Zaferin aklıevvel erkânı dahi bu zevatın şampiyonluğunu yaptıkları rejimin Demokrasi **olduğunu** herhalde iddia etmiyecektir.

Komünizmin sızmaları için uygun vasat işçi sınıfının tazyik altında tutulduğu, haksızlıklara maruz bırakıldığı cemiyetlerdir. Bizzat Marx ideolojisinin hangi vasatın mahsulü olduğunu iktisat kitapları birinci sayfalarında yazmaktadırlar. Komünizm, bir aksülâmeldir. Onunla en İyi mücadele usulü, işte bu yüzdendir ki bir aksülamele zemin hazırlamayacak şartları yaratmaktır. Eğer XIX. Asır kapitalizmi çalışan sınıfa karşı öylesine halisiz davranmasaydı, Marx mürid bulmakta çok zorluk çekerdi. Eğer XX. Asrın başında Romanoflar Rusyadaki çalışan kitleyi insan haklarına samimi surette kavuştursalardı, meşhur Ekim ihtilâlinin muzafferiyet şansını **sağlamazlardı. Bunlar, hiçbir demagojiye tahammülü olmayan basit fakat esaslı hakikatlerdir.**

Komünizmin ağır topçu ateşi altında bulundurulan demokrasilerin şimdi bu ideolojiye karşı muvaffakiyetle savaşabilmeleri, o basit hakikatleri gözden uzak tutmamaları neticesidir. Tarih şahittir ki dünyanın bir tek cemiyetinde bile, grev hakkının kabulü o cemiyette komünizmi hâkim kılmamıştır. Bir tek cemiyette sendikalizrmin, -hatta ehil olmayan ellerde-, gelişmesi o cemiyeti komünist yapmamıştır. Bir tek cemiyetin, üniversite muhiti sosyal dâvalarla alâkalanmaya başladığı gün komünizme karşı zırhı delinmemiştir. Bilâkis, her yerde komünizm işte böyle önlenmiştir. Oralarda grevi, sendikalizmi kaldırınız; cemiyeti otomatik olarak komünizmin - ya da faşizmin . kolları arasına atarsınız.

Demokrasiyi sanki biz keşfediyormuşuz, sanki insan haklarının Kristof Kolombu bizmişiz gibi davranmamız neticesinde Demokrasiyi de, İnsan haklarını da ne hale getirdiğimiz ortadadır. Çalışma Bakanı şimdi, sanki komünizmle mücadeleyi laboratuvarında keşfetmekle meşguldür. Bütün dünya aptal, biz akılıyız! Buna inanacak yerde, Zaferin tavsiye ettiği usullere Batılıların niçin iltifat etmediklerini araştırmalıyız. Grevi yasak edersin, sendikalara istediğin biçimi verirsin, sosyal dâvaların üzerine vukufla eğilen üniversite mensupları aleyhinde takibata girişirsin; böylece de komünizmin sızmasını önlersin! Hayır. Herşey gösteriyor ki o takdirde ya komünizm şahlanır, ya da onun kadar berbat olan faşizm gelip yerleşir.

Zaferin Amerikalıları şahit göstermesi de, pek basit bir manevradır. Amerikada komünizme karşı şiddetle mücadele ediliyor; onun "sızma'ları karşısında tirtir titreniyor. Ama Amerikan işçisi, en iyi hayat tarzının "Amerikan usulü hayat olduğuna evvelâ inandırılıyor. "Amerikan usulü hayat" grevi olan, sendikası olan, insan haklarına saygısı olan hayattır. Eğer dünyada "Türkiye başka; ona sadece kuvvetli idare lâzım; işçi davası orada ne oluyormuş; mühim jeopolitik bölgesinde Türkiye bir kale olsun, o kadar" diye düşünen bir Amerikalı varsa, kendisi yer yüzünün 1 numaralı aptalıdır. Sağlam kaleler, hürriyet içinde kalelerdir.

Ç A L I Ş M A

İşçiler

Bahir Ersoy
Bir Adım Daha

Temsilci seçimi

Ankarada menedilen konferanstan sonra başlıyan karşılıklı beyanat ve söz düelloları devam edip giderken ve muteber Zafer gazetesi sütunlarını Mümtaz Tarhana çekilen telgraflarla doldururken hâdiseler ve işçiler de boş durmuyorlardı. İşte bu sırada, kanunen işyerlerinde iki senede bir yapılması lazımgelen işçi temsilcisi seçimlileri hararetli bir şekilde devam ediyordu.

"İşçi temsilciliği" de çalışma mevzuatımıza tıpkı "tahkim" müessesesi gibi, Faşist İtalyan kanunundan geçmişti ve yıllardan beri edinilen tecrübeler bu müessesenin hiç de lehinde dehildi. Demokratik kanunlarla İdare edilen Batı memleketlerinde işçilerin temsili, sendikalar marifetiyle ifa ediliyor ve aynı iş kolundaki sendikalar da bir tek sendika halinde birleşiyorlardı. İşçilerin menfaatları ancak böyle korunabilirdi. Bizde, sendikaların nüfuzunu azaltmak için, işyerlerinde "işçi temsilcisi" müessesesi ihdas edilmişti. Temsilciler, bir işçi teşkilâtının -meselâ sendikanın - kontrolü altında olmadıklarından, her zaman işçilerin menfaatini korumu - yorlardı. İşçi temsilcisi, sendikaya kayıtlı işçiler arasından seçildiği takdirde işverenlerin bu temsilciye, kanunun zoruyla ücretlerini ödedikleri fakat iş yerine girmesine müsaade etmedikleri görülmemiş bir hal değildi.

G e r e k bu sebeblerle, gerek sendikaların temsil selâhiyetini baltalaması yüzünden, samimi sendikacılar, "işçi temsilcisi" müessesesinin âleyhindeydiler. Bunu Hür.P. milletvekili Salahattin Çıracıoğluna da anlattılar ve mevzuatın değiştirilmesini beklediklerini söylediler.

İşçi seminerleri

Bu sırada İstanbul Tekstil vs Örme Sanayii İşçileri Sendikası çok hayırlı bir işi neticelendirmekle meşgul bulunuyordu. Bu sendika işçi seminerlerinin bizzat işçiler tarafından kurulması ve yürütülmesi mevzuunda çalışmalara başlamıştı.

Sendikanın Bâmiâlide, Cemal Nadir sokağındaki mütevazi merkezinde alınan bu karar üzerine Vilâyete dilekçeyle müracaat edilmiş ve gereken müsaade istenmişti. Üye sayısı 25 bini bulan bu büyük sendika, kadın işçiler için 1948'de bir biçki-dikiş kursu açmış ve bu kursları bugüne kadar devam ettirmişti. Şimdi bu kursların sahasını genişletmemesi, üyelerine bazı bilgiler vermemesi için hiç bir sebeb yoktu.

1951 yılında Mensucat ve Örme Sanayii İşçileri Sendikasıyla birleşip bugünkü ismini alan ve sekiz mıntakadaki sekiz şubesiyle tekstil ve örme sanayiindeki işçileri temsil kabiliyetini kazanan bu kuvvetli sendikanın mesleki ve kültürel kurslar açması esasen bir vazife hâline gelmişti. İşte geçen hafta Cemal Nadir sokağındaki mütevazi lokalden 50 adım ötedeki İstanbul Vilâyetine giden ve üzerinde sendika başkanı Bahir Ersoy imzasını taşıyan dilekçe, bu vazifenin ifası yolunda atılmış ilk adımdı.

Sabahattin Çıracıoğlu
Dert dinledi

Ücretler ve fiatlar

Fiatları yükselmiş ve boyları küçülmüş olan pastalara geçen hafta İstanbulda yeniden % 15 zam yapılıyordu. Fakat işçileri alâkadar eden, pastalara yapılan zam değil gıda maddeleri ile, giyim eşyasına ve her türlü istihlâk maddelerine yapılan zamlarda. Bu fiat artışları yarışında en geride kalan işçilerdi. O kadar ki, "asgari ücret" dahi tatbik edilemiyordu. Vakıa bir asgarî ücret komisyonu vardı. Fakat meselâ tekstil ve örme sanayiindeki işçilerin asgari ücretini tesbit edecek komisyona bu sanayideki işçileri "çoğunluk esası"na göre en fazla temsil yetkisini haiz olan sendika yerine 30-40 üyelik sendikaların davet edildiği görülmüştü. Bu komisyon da asgarî ücreti 600 kuruş olarak tesbit etmişti. Tekstil ve örme sanayiindeki bir işçi, İstanbul gibi bir medenî şehirde, günde 600 kuruşla "medenî" bir insan gibi yaşayacaktı! Bu asgarî ücret üstelik bütün iş yerlerinde de tatbik edilmiyordu. İstanbulda Çalışma Bakanlığının bir Bölge Müdürlüğü vardı. Fakat bu müdürlük hangi iş yerlerinde asgarî ücretin tatbik edildiğini, hangilerinde edilmediğini bilmiyordu. Esasen bilse de ne olacaktı? İşverenleri asgarî' ücret esasını kabul etmek hususunda zorlamağa kimsenin niyeti yoktu. Bu husustaki müeyyideler de pek ağır sayılmazdı. Onun için tekstil ve örme, sanayii işçileri-diğer işçiler gibi ücretlerinin arttırılması için iş. uyuşmazlığı çıkartmaktan başka çıkar yol görmüyorlardı. Nitekim; tekstil' ve örme sanayii işçilerinden başka son olarak Otomakos ve Nurmetal madeni eşya fabrikalarındaki işçiler de

İŞ UYUŞMAZLIKLARI

Adil AŞÇIOĞLU

Memleketimizde işçilerle işverenler arasındaki münasebetlerin ayrı tür kanunla düzenlenmesi ihtiyacı duyulduktan sonra bu münasebetlerden doğacak uyuşmazlıkların çözülmesi için de çeşitli yollar tesbit edildi. Evvelâ işçilerle işverenler arasında doğacak her türlü alacak ve tazminat dâvalarına bakmak üzere İş Mahkemeleri kuruldu. Bundan maksat bir taraftan, yalnız bu nevi dâvalara bakacak olan mahkemelerin süratli bir şekilde karara varmalarını, diğer taraftan da bunların birer ihtisas mahkemeleri hâline gelmesini sağlamaktı.

Umumî hükümler dairesinde dâvalara bakan mahkemelerin gerek tâbi oldukları yargılanan usulü, gerek işlerinin çokluğu hakikaten iş dâvalarının çabuk neticelendirilmesini imkânsız kılacaktı, öbür yandan hâkimlerin istiklâline ve teminatına rağmen kanun vazıı nedense bu mahkemelerdeki hâkimlerin yanına bir işçi, bir de işveren üye koymayı uygun bulmuştu. Güdülen gaye, herhalde, bu mahkemeleri birer ihtisas mahkemesi haline sokmak ve işçilerin mahkemelere karşı güvenini arttırmaktı.

Bununla beraber mahkemeler sadece alacak ve tazminat dâvalarına bakmağa yetkili kılınmıştı. Halbuki işçilerle işverenler arasında hergün bir takım anlaşmazlıklar doğmaktaydı. Bunlar umumi olarak "iş şartlarının değiştirilmesi" istekleri olarak vasıflandırılabilirdi. İş saatlerinin günün muhtelif kısımlarına taksimi, arttırılması veya azal tılması, ücretlerin indirilmesi veya arttırılması, işyerinin sıhhi şartlarında değişiklikler yapılması vs. gibi karşılıklı isteklerin incelenip karara bağlanmasını kanun vazıı mahkemelere götürmek istememiş, bunları "İdari" yollarla halletmeyi, tercih etmişti,

XVIII. Asrın liberal devleti fertler Arasındaki her türlü münasebetlere ve anlaşmazlıklara karşı "seyirci" kalıyordu. Fakat bu münasebet ve anlaşmazlıkların bilhassa iktisadi sahada doğurduğu neticeler karşısında liberal devlet "müdahale" lüzumunu gittikçe daha fazla duyuyordu. Günkü bu münasebet ve anlaşmazlıklarda haksızlığa uğrayan ve imkânsızlıkları sebebiyle her türlü "iş şartlarını" kabul etmek zorunda kalan bir sınıf vardı: İşçi sınıfı.. Bu sınıf dışındaki zümrenin kendi lehine ve diğerinin aleyhine olarak hergün biraz daha gelişmesi ve bu gelişmesini de işçi sınıfının mahrumiyetleri bahasına sağlaması aklı başında herkesi düşündürmeğe başlamıştı. Geniş halk kitleleri çoğunlukta olmalarına ve seçimlerde de çoğunluğun reylerini alanlar iş başına gelmelerine rağmen hükümetler, her ne hikmetse, daima varlıklı bir azınlığın eline geçmişti, Fakat bu azınlık ilelebet geniş halk kütlelerini baskı altında tutup haklarını yemeğe devam edemezdi. Hükümetler kendilerini bu azınlığın tesirlerinden ve baskısından gittikçe kurtarıp taraflar arasında "hakem" rolü oynamağa başladı.

Birinci Dünya Harbinin bütün memleketlere getirdiği sefalet ve işsizlik. Batı cemiyetinin kendine bir çeki düzen vermesi zaruretini ortaya çıkarmıştı. Faşizm XX. Asır Batı cemiyetinin bozukluklarnı, hâlâ XVIII. Asrın siyasî ve iktisadî düzeni içinde yaşamağa devam edilmesinde buluyor ve dünyaya sözde yeni bir düzen teklif ediyordu. Bu düzen, toprak ve istihsal vasıtaları mülkiyetinin ferdiliğini muhafaza ediyor, çok partili siyasî hayata son veriyor ve çalışan sınıflara partinin idaresi altında daha iyi çalışma ve yaşama şartları vaadediyordu. Böylece liberal-kapitalist cemiyet, kötülüklerinden sıyrılıyor ve iyi tarafları ile muhafaza ediliyordu. İlk bakışta bu "düzen" birçoklarına şirin gelmiş ve çeşitli memleketlerde Devlet bilhassa İktisadî hayatın idaresinde, işverenlerle işçiler arasında "mutavassıt" bir "hakem" rolü oynamağa başlamıştır. Bize de iş uyuşmazlıklarında "tahkim" usulü bu yolla girmiştir.

Böylece Türkiyede devlet İş uyuşmazlıklarında nazım rol oynamak emeli ile "Hakem Kurulları" meydana getirmişti. Fakat tatbikat bu usulün artık eskimiş ve verimsiz olduğunu ispat ediyordu. İl Hakem Kurulları devletin "tesir"inden kendilerim kurtaramamışlardı. Bu yüzden işverenler ve işçiler herhangi bir uyuşmazlığın çözülmesi için "Hakem Kurulları"nı kanunun tesbit ettiği müddet içerisinde toplanmağa zorlamak imkânından mahrumdular. İş bununla da bitmiyor, Hakem Kurulları ele aldıkları meseleleri aylarca sürüncemede bırakıyorlar ve çok defa da işçilerin haklı taleplerim reddediyorlardı. Halbuki kanun bir iş uyuşmazlığı kesin karara bağlandıktan sonra 6 ay geçmedikçe yeniden bir uyuşmazlık çıkarılmasına müsaade etmiyordu. Hakem Kurullarının toplanamamaları ve işleri sürüncemede bırakmaları yüzünden işçilerin 6 ayda bir ''uyuşmazlık çıkarma hakları" bu yüzden suya düşmüş oluyordu.

Hakem Kurulları, ücretlerin arttırdılmasında çok "hasis'' davranıyordu. O kadar ki, birçok hallerde yaptıklar] zamlar sadece asgari ücret komitesinin tesbit ettiği seviyeye çıkmaktan ibaret kalıyordu. Halbuki asgari ücretler de son derece düşüktü ve bunlar adlarından da anlaşıldığı üzere bir ücretin "asgarî" haddim tâyin ediyordu. Binaenaleyh işçilerin asgarî seviyede kalmaları hiç te övünülecek bir hareket değildi. Maharet bu asgarî ücretin üstüne çıkmaktı. Asgarî ücretin altındaki ücretlerin tesbit edilen seviyeye çıkarılmasını sağlamak, Bölge Çalışma Müdürlüklerinin vazifesiydi. İşçiler İl Hakem Kurullarına, ücretlerinin asgari ücret seviyesine değil, fakat bunun üstüne çıkarılmasını istemek için git - meliydiler .

İşçiler hür ve diğer vatandaşlar gibi. bütün haklara sahiptiler. Fakat ne çare, "iş şartlarını değiştirmek" ve mukadderatlarına sahip olmak ellerinde değildi. Hiç olmazsa bugüne kadar edinilen tecrübeler bu neticeyi veriyordu. Kanunlardaki güzel ve tatlı lâflara rağmen işçiler ömürleri boyunca kötü şartlar altında çalışıp hayatlarının sonunda da borç içinde her türlü yardım ve alakadan mahrum ölüyorlardı. Çocuklarını okutmak, sinema, tiyatro, konser gibi kültür nimetlerinden, seyahat etmek imkânından mahrum bulunuyorlardı. Halbuki herkes biliyordu ki, mütevazı bir dükkânda bakkallık veya kasaplık hatta işportası ile ticaret yapan diğer vatandaşlar bütün, imkânları hem de kısa zamanda elde ediyorlardı. Çalışmaksa işçiler deniz üstünde ve altında, toprak üstünde ve altında, atölye ve fabrikalarda hem de canlarına kıyasıya çalışıyorlardı. Fakat netice kendileri için lütfen tesbit edilen "asgari" ücretle yetinmekti. Halbuki, birçok vatandaşlar değil asgari, tesbit edilen azami kârlarını bile az bulup icabında arttırabiliyorlardı. Ortada bir haksızlık olduğu muhakkaktı. Evvelâ "herkesin hakkı"nı vermeği kabul etmek lâzımdı. Sonra da herkesin kendi hakkım elde etmek için mücadele etmesini tabii karşılamak icabediyordu. Batıda bu hak eşit olarak bütün vatandaşlara verilmişti. Bu arada işçiler uyuşmazlıklarını "grev"le halledebiliyorlardı. Fakat Türkiyede işçiler bundan mahrum bulunuyorlar ve "hakem kurulları", "işçi evleri", sigorta yardımlarının birazcık arttırılması gibi "oyuncak" hediyelerle avutulmak isteniyordu.

Fakat Türk İşçisi de artık bundan bıkmış ve hakkını ileri veya geri diğer memleketlerde, olduğu gibi doğrudan doğruya "grev"le elde edebileceğine inanmıştır.

sendikaları vasıtasiyle yeniden "iş uyuşmazlıkları" çıkarmışlardı. Fakat iş uyuşmazlıklarını çözecek, İl Hakem Kurulu pek seyrek toplanıyordu. Meselâ İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikasının çıkardığı iki uyuşmazlığın incelenmesi için bu kurul 5 aydanberi bir türlü toplanamamıştı. Toplandıktan sonra da uyuşmazlığın çözülmesi 6-7 ay sürüyordu. Bu suretle işçilerin kanunen 6 ay içinde yeni bir uyuşmazlık çıkarabilme hakları 3008 sayılı meşhur kanunun 82 nci maddesinin D fıkrasında uslu uslu oturuyordu.

İngiltere

Grevler

Türk işçisi iktisadi mücadeleye atılmak şöyle dursun daha bu mücadele için gerekli hakları ve vasıtaları elde etmek için uğraşırken İngilteredeki milyonlarca işçi, liberal bir memlekette işçi haklarının ancak grevle sağlanabileceğini isbat ediyorlardı. Vakıa işverenler işçilerin bir kısım taleplerim.' kabul etmişlerdi. Fakat işçiler bütün talepleri kabul edilmedikçe işe dönmiyeceklerdi. Bu suretle İngilteredeki işçiler el emeğinin bir memleketin iktisadi ve umum! hayatındaki ehemmiyetini bir kere daha göstermiş olacaklardı, ücretlere zam yapılınca fiatların da artacağı ve bir suretle zammın işçilere faydalı olmak şöyle dursun bilâkis doğuracağı hayat pahalılığı ile işçilere üstelik zararlı olacağı yolundaki iddialara İngilteredeki işçilerin kulak asmadıkları besbelliydi.

Basında İngiltere için milli felâket olarak gösterilen grevlerin, bütün İngiliz iktisadî hayatına sirayet tehlikesi göstermesine rağmen, Majestelerinin hükümeti işçilerle işverenler arasındaki bu uyuşmazlığa fiilen kapılmamıştı. Hatta, İngiliz Çalışma Bakanı hiçbir işçiyi kökü dışarda yabancı ideolojilere hizmet etmek veya satana ihanette bulunmakla itham etmeyi aklından gecirmemişti. Çalışmâ Bakanı sadece İngilteredeki işçilerin diğer sanayi memleketlerindeki işçilerden daha yüksek bir iktısadi ve sosyal seviyede bulunduklarını söylemekle yetindi. Ama lâfla peynir gemisi yürümüyordu: İngiliz işçileri Mısır seferinde kendisim gösteren yanlış dış politikanın İngiltereye yüklediği mali sıkıntılarla, millî avunma ile atom ve hidrojen bombaları denemelerinin masraflarım yalnız başlarına omuzlarında taşımak istemiyorlardı. Bütün İngilterenin bu yükü paylaşması lâzımdı.

MacMillan, Bermuda görüşmelerinden *memnun* olabilirdi. Fakat İngiliz işçisi için mesele bu değildi. ermuda konferansı İngilterenin askeri ve malî yüklerim azaltmamıştı. undan da en fazla işçiler zarar görüyordu. İngilterenin Almanya, Japonya gibi ezelî rakipleri ile dünya piyasasında çarpışması İngiliz işçisinin ezilmesi pahasına olmamalıydı. Maliyeti düşürmek, ücretleri sabit tutmak veya indirmekle mümkün olamazdı. Bunun için ücrelerden başka çarelere başvurmak gerekiyordu. İngiltere, diğer müttefikleri ile beraber Birinci Dünya Harbinin sonunda düştüğü hatâyı bu harpten sonra da tekrarlamıştı. Almanya ve Japonya kuvvetlendirilmişti. Şimdi İngiltere, bu iki memleketin iktisadî rekabetine nasıl dayanacağım düşünüyordu.

Kapaktaki Bakan

Mümtaz Tarhan

Ankara Valiliği tarafından menedilen bir konferans münasebetiyle Anadolu Ajansına bir beyanat veren ve bu suretle işçi sendikalarından üniversiteye kadar geniş bir sahada birçok kimseyi "kökü dışarda ideolojileri yaynaak"la itham eden Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan, bu beyanatıyla değil ama, uyandırdığı aksülâmelle halk efkârında birinci plâna çıkıverdi. Bu sebeble AKİS'in bu sayısının kapağında meşhur Çalışına Bakanının bir resmi yer aldı: Mümtaz Tarhan ilk şöhretini tek parti devrinde, Milli Şef İnönüye yazdığı medhiyelerle dolu '"Olgunluğumuzun Panaroması" adlı eseriyle yapmıştı.

Edebiyat tarihimizi dolduran bir yığın kasideci içinde, Mümtaz Tarhan işi İnönünün doğduğu evi bile medhe vardırarak emsalsiz bir mevki kazanmıştır.

"Olgunluğumuzun Panaroması" müellifinin, bu parlak edebî karriyerden sonra atıldığı siyaset sahasında da gelecek devirlerde ismiyle birlikte hatırlanacak eserler vermesi esasen bekleniyordu. Nitekim 50 yaşında bulunan ve biraz şişmanlamasına rağmen sportmen görünüşünü muhafaza edebilen Çalışma Bakam Mümtaz Tarhan, daha bu makama geçtiğinin ilk aylarında Büyük Mecliste 1956 Bütçesi görüşülürken yaptığı çıkışlarla bu ilmide kuvvet kazandırmıştı. O gün Mümtaz Tarhan D. P. Programında yer alan "grev" mevzuunun tahakkuku için gereken şartların henüz gerçekleşmediğini, bu sebeble işçilere grev hakkı tanımanın mahzurla olacağını söylemiş ve Muhalefeti kastederek dün reddedilen grevin bugün müdafaa edilmesinin "samimiyetsizlik" olduğunu iddia etmişti.

Şimdi mensup olduğu partinin programındaki işçilerle alâkalı, yüzlerce vaadi "samimiyet'le unutan Çalışma Bakanı, işçilerin teşkilâtlanmasına, iktisadi şartların baskısıyla okuyamamalarından ileri gelen bilgisizliği izaleye çalışmalarına kemali şiddette cephe almaktadır.

Fakat artık haklarının nasıl korunacağını öğrenen Türk işçisi. Bakanın çok ağır isnadlarını cevapsız bırakmaktadır. Çalışma Bakanı "... onlar işçi ve sendikacı değildir. Onlar profesyonel sendikacıdır, işçilikle alakalarını keseli yıllar olmuştur. Onlar halen başında bulundukları sendikalardan aldıkları şu kadar maaşı kaçırmamak için bunları yapıyorlar. Böylece zavallı işçi, kendi bütçesinden çocuğunun ayakkabı parasından ayırdığı bir iki lirayı bunlara maaş halinde vermektedir" deyince işçiler bakanın kendilerine reva gördüğü "zavallı" sıfatına hiç de uymıyacak şekilde cevap vermekte kusur etmiyorlardı. Meselâ, Çalışma Bakanının bu beyanatı karşısında büyük bir teessüre kapılan Adana Mensucat ve Çırçır İşçileri Sendikası bir tebliğ yayınlıyor ve Türk işçisine en az Çalışma Bakanı kadar hizmet eden ve buna mukabil çok cüz'i maaşlar alan arkadaşlarının mevcut olduğunu söylüyor ve bakana işçilerin de ödediği vergilerden aldığı 2800 liralık milletvekili maaşını ve 1000 liralık bakanlık tahsisatını hatırlatıyordu.

Fakat işçi teşekküllerini en çok üzen, şüphe yok ki "komünistlik" isnadıydı. Çalışma Bakanının çok geniş bir zümreye rastgele savurduğu bu itham karsısında işçilerin gereken mukabelede bulunmaları elbette tabiiydi, İşçiler, "Türk İşçisini, Türk sendikacılarını ve Türk ilim müesseselerini bu isnaddan tenzih ederiz" diyorlardı. Eğer Çalışma Bakanının bir bildiği varsa, tıpkı konfederasyonlara kapatılması için yaptığı gibi, Adalet Bakanlığına başvurması ve suçluların bu yolla meydana çıkarılması memnuniyetle karşılanacaktı.

Ama Çalışma Bakanında bu yolda bir hareket görülmedi. İhtimal Mümtaz Tarhan, işçilere grev hakkının tanınması için gereken müsait şartların tahakkukunu beklediği gibi, memleketimizde "kökü dışarda ideolojileri yayanlar" ı Adaletin pençesine vermek için de ancak kendisince bilinen bir zamanın gelip çatmasını bekliyordu. Belki da Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan canım sıkan bazı kimselere bir "gözdağı" vermek istemiş, fakat işin sonu arzusuna uygun düşmemişti!

İKTİSADİ VE MİLLİ SAHADA

Tasfiyehanenin kurulması hakkındaki anlaşma imzalanıyor
İş bol bol petrol çıkarmağa kaldı!.

Petrol

Yeni imkânlar

Dört büyük yabancı şirket ile Türk hükümeti temsilcileri arasında bir müddettenberi devam eden müzakereler, geçen haftanın sonunda müsbet şekilde neticelendi ve Cuma günü Dış İşleri Bakanlığında, Türkiyede büyük bir petrol tasfiyehanesi kurulmasını derpiş eden bir anlaşma imzalandı.

Bu anlaşmaya göre, dört büyük yabancı şirket (British Petroleum Co Ltd. California-Texas Corporation, Mobil Oil Inc. Co ve Royal Dutch Shell Group), Türkiyede Orta Doğunun en büyük tasfiyehanesini kurmayı kabul ediyorlardı. Tasfiyehane 1960 yılında işlemeye başlamış olacaktı. Buna mukabil kurulacak tasfiyehanenin 80 sene müddetle işletme imtiyazı bu dört şirkete veriliyordu. Anlaşmanın diğer maddeleri ise açıklanmadığı için, meçhuldü.

Türkiyedeki petrol araştırmaları müsbet netice verirse, yeni tasfiyehane Türk petrolünü işliyebilecekti. Fakat bu, şimdilik şansa bağlı bir işti. Yabancı şirketler şansa güvenip para yatırmıyorlardı: Tasfiyehane inşasına karar vermeleri, Orta Doğu petrolünü Türkiyeye akıtma projeleriyle yakından ilgiliydi. Süveyş hâdiselerinden sonra, İngilterenin petrol kaynaklarını emniyet altına almak istediği biliniyordu. Arap memleketlerinin reaksiyonundan korkan Amerika da son zamanlarda bu fikri kabule yanaşmıştı. Büyük petrol boruları İran ve Irak petrolünü İskenderuna akıtacaktı. Kurulacak şebekenin, milletlerarası bir statüye göre idaresi düşünülüyordu. İngiltere, petrol isinde Amerika ile rekabetten vazgeçmiş, bilakis onun himayesini aramaya başlamıştı.

Petrol borularının Türkiyeden geçmesi, şüphesiz sevinilecek bir hadiseydi. Böylece memleketin ziyadesiyle muhtaç okluğu bir miktar döviz kazanılabillrdi. Ama bu haberleri kazanılmış büyük zaferler gibi göstermek lüzumsuzdu. Hele muhayyel petrol satışlarını düşünerek, mesnetsiz bir iyimserlikle hareket etmek çok tehlikeliydi.

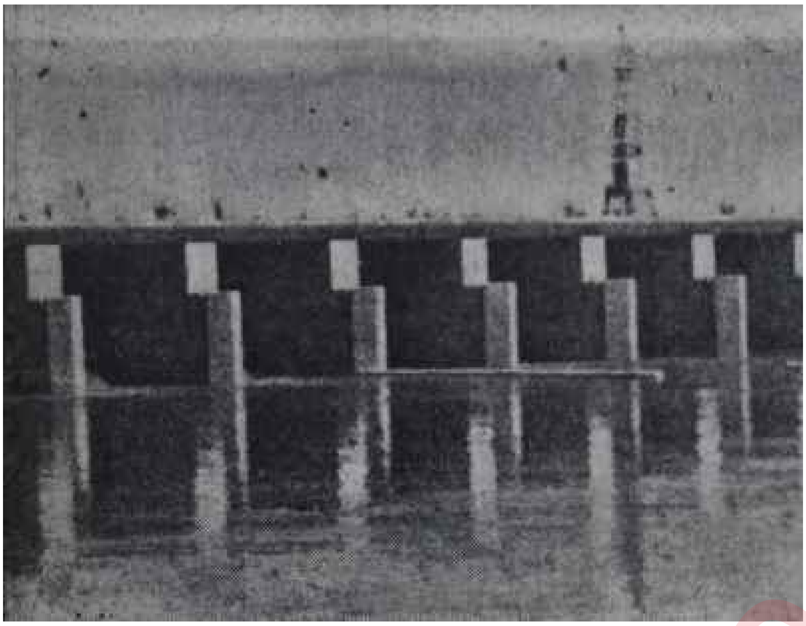
Irak

Kalkınma haftası

Irak'ın *genç* kralı Faysal, geçen hafta bir açılış töreninden diğerine koşmaktan helak oldu. Dicle üzerinde iki köprüyü, iki büyük kara yolunu, yem bir radyo istasyonu, "Irak milletine uğurlu ve hayırlı" olması temennisiyle açtı. 5 bine yakın Iraklı ailenin iskânım ve refahını temin eden Musayip projesinin ta-, hakkukuyla çölden kazanılan ekilebilir araziye Iraklı çiftçi ailelerinin yerleştirilmesi merasiminde hazır bulunmak ta Kalkınma Bakanı Dr. Cafer'e düşmüştü.

Irak hakikaten süratli bir iktisadî kalkınma içindeydi. Siyasî akidesi diktatörlüğe meyyal Nuri Said Paşa, Irakın iktisadi kalkınmasını ilmin diktatörlüğüne terketmişti. Başbakanlığa bağlı bir Kalkınma Komitesi kurulmuştu. Bu komitede yabancı uzmanlardan geniş ölçüde faydalanılıyordu. Maliye ve Kalkınma bakanları da komitenin üyeleri arasındaydılar. Komitenin inşaat, sanayi ve ziraat sahalarıyla uğraşan 5 teknik şubesi vardı. Komite İdare heyeti, bu şubelerin faaliyetini koordine ediyordu. 1860'ta bitecek 5 yıllık plân her türlü siyasî tazyikin dışında, Kalkınma Komitesi tarafından yürütülüyordu. Plânın finansmanı zengin petrol kaynakları sayesinde yapılıyordu. Irak, Suudi Arabistan gibi petrolden gelen milyonlarım saray inşasına Cadillac'lar mubayaasına yatırmıyordu. Petrol kaynaklarının % 70'i plânın emrine ayrılmıştı. Geçen yıl tamamlanan Vadi Tartar ve Ramadi projeleri, Fırat ve Diclenin sularım kontrol bakımından büyük bir muvaffakiyetti En büyük Ecnebi firmalar 1-rakta rekabet halindeydiler.. Irak, hakikaten bir şantiyeye dönmüştü. Fakat bu gıpta edilecek tabloda da karanlık noktalar vardı. Ekonomik

Irakta yeni yapılan barajlardan biri
Plânlı çalışma neticesinde kalkınma

kalkınma, hiç bir bünye değişikliğine teşebbüs etmeden yapılmıştı. Bilhassa Kalkınmanın sosyal meseleleri tamamiyle ihmal edilmişti.

Fakat Bağdat Paktı üyesi, dostumuz Irakın bile Kalkınmaya girişince evvelâ plân yapması, üzerinde ibretle durulacak bir noktaydı.

Ziraat

Kaybolan topraklar

Geçen hafta, Türkiye Tabiatını Koruma Derneğinin tertip ettiği Tabiatı Koruma Seminerinde, topraklarımızı nasıl mahvettiğimiz mevzuu görüşüldü.

Anadoluyu dolaşan herkes, hiç bir nebat örtüsü olmıyan, göz alabildiğine uzanan çıplak arazileri tanır. Bu durum, tabiatın hasisliğinden ziyade, üzerinde yaşıyân insanların asırlar boyunca devam eden ihmalinden ileri gelmektedir. Ormanların fena işletilmesi, çayırlarda hayvanların fazla otlatılması, dik yamaçlarda ziraat yapılması memleketimizin birçok yerinde toprağı örtüsünden mahrum bırakmıştır. Bu sebeblerin şiddetlendirdiği erozyon toprağı daha da zayıflatmaktadır. Bu tahripler köylere yakın yerlerde bilhassa göze çarpmaktadır. Görünen köyün kılavuz istemediği söylenir ama, köy görünmese bile toprağın durumundan pak yakında bir köy bulunduğunu anlamak mümkündür.

Son zamanlarda ekilen sahaların artması dolayısıyla, meyilli topraklarda da ekim yapılması yüzünden erozyon artmıştır. Traktörler de, kalkınma, aksine toprağı altüst ettiklerinden erozyonun çoğalmasına sebeb olmuşlardır. Tabiî kaynakların israf edilmeden, bozulmadan ve tahrip edilmeden en verimli bir şekilde istihsalde kullanılmasını temin etmek, memleket arazisini "kel"e dönmekten kurtarmak için zaruridir.

Tabiatı Koruma Semineri, bu mevzuda halk efkarını aydınlatmak maksadıyla yapılmıştı. Fakat gerek köy, gerek şehir halkının bu hayatı milli meseleden bihaber bulundukları hakikatini kabul etmek lâzımdı.

Aynı şey Birleşik Amerikada da vuku bulmuştu. XX. Asır başlangıcına kadar, muhacirler bakir ve verimli topraklan mahvetme yarışına girişmişlerdi. Fakat asrın başında Amerikan halkı bindiği dalı kestiğini anlamıştı. Bugün toprak muhafazası, Amerika için millî bir meseledir. Türkiyede de Ziraat Bakanlığının bir iki yabancı uzman raporu ve bir kaç konferansla iktifa etmeyip köylüye, büyük ölçüde, toprağı nasıl tahrip ettiğini ve onu nasıl koruyabileceğini öğretmesi lâzımdır. Böyle bir gayret, büyük masraflara kapı açacaktır. Fakat bu gayret esirgendiği takdirde, gelecek nesillerin bu ihmalin hesabım soracağı da unutulmamalıdır.

Arjatin

Doğruyu söyleyen doktor

Geçen hafta Arjantin'de, Peron'un yerini alan yeni "diktatör Aramburu, Maliye Bakanı Verrier'nin istifasını kabul etmek mecburiyetinde kaldı. İyi bir iktisatçı olan Verrier, Maliye Bakanlığına getirileli henüz iki ay bile olmamıştı. Altüst olan iktisadî durumun ıslahı için yeni Maliye Bakanına güveniliyordu; ondan ikinci bir Dr. Schaht olması bekleniyordu. Hâzik doktor iki ayını teşhis koymakla geçirmiş, Arjantin ekonomisi hakkında objektif bir rapor hazırlamıştı. Aramburu hükümeti bü-

Anadoluda akıp giden topraklar
Asırlarca süren ihmal...

tün güçlükleri olduğu gibi ortaya koyan raporu neşretmek cesaretini gösterebilmişti. Zira Arjantinde de âdet ekseriya siyahı tozpembe göstermekti.

Teşhisten sonra sıra tedaviye gali» yordu. Maliye doktoru, tatlı şurupların sadre şifa olamıyacağı kanaatin-' daydı. Ameliyat zaruriydi. Fakat hâlâ serbest seçimlere gidemiyen yeni diktatör Aramburu, vehimli bir taze gibi, ameliyat odasından dışarı kaçmıştı. İşsiz kalan doktor, koltuk sevdasında olmadığı için istifanamesini göndermekte tereddüt etmemişti. Yerine nabza göre şerbet veren birini bulmak zor değildi. Ama ne var ki nabza göre verilen şerbetlerle hasta ekonomi düzelmiyor, bilâkis daha da fenaya doğru gidiyordu.

Mali iflâs

Sabık Maliye Bakanı Verrier, Arjantinin durumunu şöyle görüyordu: Devlet sektörünün açıkları muazzam bir rakkama yükseliyordu. 1957 sonunda açık, 14 milyar pesoyu bulacaktı. Boşluk ancak para basmakla doldurulabilirdi. Böylece ha babam yükselen fiatlar, daha da kam---anacaklardı. Esasen serbest borsada dolar, daha şimdiden resmi kurdan bir misli pahalıydı. Maliye Bakanı isterse, açığı kolayca saklayabilirdi. Kâğıt üzerinde denk bütçe yapmak son derece kolay bir işti. Devlet fabrikalarının, ziraî kooperatiflerin, ihracata verilen primlerin doğurduğu açıklar kolayca bütçe dışında bırakılabilirlerdi. Fakat Verrier, doğru söylemeyi tercih etmişti.

Diğer taraftan altın stokları yân yarıya azalmıştı. Bu temayül devam ederse 1957 sonunda Arjantinin tek bir gram olsun altını kalmıyacaktı. Zoraki tabibi erin reçeteleri rahatsızlığı büsbütün arttırmıştı: İthalatı serbest bırakmışlardı. Netice Arjantinin Amerikan otomobilleri, kristaller, buz dolapları tarafından istilâsı olmuştu. Yani nâdir dövizler har vurulup harman savrulmuştu. Bir ara ziraî mahsulün artması zafer çığlıklarıyla karşılanmış, fakat sevinç uzun sürmemişti. Zira son mahsul ümit edildiğinden de kötüydü. Bu da yetişmiyormuş gibi Arjantinde Peron devrinden yadigâr kuvvetli bir sendikacılık mevcuttu. Sendikalar fiat yüksel melerinin günahını çekmeyi kabul etmiyorlardı. Ücretlerin yükseltilmesini istemiş ve bunda muvaffak olmuşlardı. Artan ücretler, enflâsyonu daha da körüklemişti.

Verrier'nin bu hastaya tavsiye ettiği ilâçlar acaba nelerdi ? Verrier liberaldi; bundan başka siyasî ve sosyal bazı zaruretlere pek aldırış etmiyordu: Peso'ya resmî bir kür tâyin etmekten vazgeçilmeliydi; serbest piyasadaki değeri esâs alınmalıydı. Ete, una, nâkil vasıtalarına, elektriğe fiatlar artmasın diye devlet bütçesinden para ödemek siyaseti durdurulmalıydı. Faiz hadleri yükseltilmeli, krediler son derece kısılmalıydı. Kredi hacmi artıyor diye övünülmemeliydi. Lüks sayılan maddelerden alınan vergiler son derece arttırılmalıydı. Fakat siyasî sahada astığı astık, kestiği kestik diktatör Aramburu, iktisadî sahada aynı celâdete sahip değildi. Teklif edilen ufak ameliyattan ürkmüştü.

Halkın sesi

Bu sırada Arjantinde memnuniyetsizlik gün geçtikçe artıyordu. Haftalık cesur mecmua Azuly Blanco, geçen hafta diktatörün baskısına rağmen, şu satırlarla Arjantinlilerin düşüncelerini aksettiriyordu:

Hiç şüphe yok, 18 aylık icraattan sonra hükümet halk efkârının herseyin kötü gittiğini düşünmesini önliyemez. Casa Rosada'nın balkonuna, aşağı yukarı şunları söyliyecek üçüncü bir adamın gelmesi tek yoldur. Bu üçüncü adam, seçimlerin hangi gün yapılacağını bildirecektir. Siyasi haklardan mahrumiyet hükümleri kaldırılacaktır. Evvelâ Anayasa, ondan sonra seçimler mazeretinden vazgeçilecektir. Örfî idare kaldırılacak, umumi af ilân edilecektir. Yasaklar, tahkikatlar, el koymalar gibi sendikalara reva görülen muamelelere son verilecektir. Toplanma ve basın hürriyetine konan tahditler kaldırılacaktır. Son olarak, ordu kuvvetleri seçim sandıklarından çıkan hükme boyun eğeceklerdir.

İşte Arjantinin 18 aylık, Peron sonrası devrinin kısa hikâyesi budur.

İtalya

Müşterek pazar

Geçen hafta Romanın tarihî Muhafazakârlar Sarayında, "Küçük Avrupa Müşterek Pazarı"nın büyük devlet adamları toplandılar. Marc-Aurele'in heykeli bulunan Capitole meydânında sâğnak halinde yağan yağmurun altında, bir yığın Romlı bu büyük günde hazır bulunmak şerefi için şemsiyeleri ile birlikte yer almış bulunuyordu. Altı Dış İşleri Bakanı, Müşterek Pazar projesini imsalıyorlardı. Adenauer, bizzat Romaya gelmişti ve sevincini şöyle ifade ediyordu: "Daha kısa bir müddet evvel, birçok kişi bugün imzaladığımız anlaşmanın mümkün olmadığını söylüyordu. Fakat hâdiseler kötümserlere değil, iyimserlere hak iterdi..."

Anlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için daha altı devletin parlamentoları tarafından tasdik edilmesi gerekiyordu. Fransanın bu sefer bir oyun bozanlık yapmaması ihtimali kuvvetliydi. Komünistler, bir kısım radikaller ve sabık De Gaulle taraftarları hariç, Parlamento anlaşmaya taraftar görünüyordu.

Müşterek Pazar 10-15 yıl içinde ve tedricen gerçekleştirilecekti.. Bu fikir ve teşebbüs İngilterenin hoşuna gitmemişti. Ziraat maddelerinin de pazar içine alınması İngiltereyi korkutuyordu; diğer taraftan Commonwealth memleketlerine tanıdığı imtiyazlardan da vazgeçmek niyetinde değildi. Avrupa Birliği hakkında son zamanlarda MacMillan ve Selwyn Lloyd'un attığı hararetli nutuklara rağmen, İngiltere tereddüt içindeydi. Hatta Lloyd, bir Avrupa Parlamentosunun kurulmasını bile talep etmişti. Fakat İngiltere bir türlü Commonwealth ve Avrupa arasında bir seçme yapmaya yanaşamıyordu. Amerika anlaşmadan memnundu. Tek

Romada Capitole meydanı
26 Martın s*ahnesi*

DÜNYADA OLUP BİTENLER

endişesi Müşterek Pazarın ağır gümrük tarifeleri duvarıyla çevrilmesiydi.

26 Mart, Avrupayı birleştirmek isteyenler için artık tarihi bir gündü. Fakat Müşterek Pazarın tamamiyle gerçekleşecegi zamana kadar, ümit verici veya ümit kırıcı daha bir sürü hâdisenin cereyan edeceği muhakkaktı.

A.B.D.

Kayıtsız şartsız yardım

Fairless ve Johnston raporlarından sonra, geçen hafta Washington'da Brookings müessesesinin yardım hakkındaki raporu neşredildi. Brookings hususi bir araştırma teşekkülüydü. Rapor, bilhassa yardım bahsinde kongre tarafından getirilen tahditlere dikkati çakıyordu. Kongre için hazırlanan rapor, Kongrenin metodlarının sert bir tenkidiydi. Eğer yardımın iyi bir şekilde idaresi isteniyorsa, Parlamentonun yardım müsaadesi, uzun vadeli bir müddet için verilmeliydi. Kongre, vardım paralarının kullanılması için o kadar çok tahdit koyuyordu ki, yardım alacak memleketteki vazifeli teşkilâtın eli kolu bağlanıyordu. Bu yüzden nahoş bazı hâdiselerin cereyan ettiği de biliniyordu.

Kongrenin yardım müsaadesinde o kadar çok "su yapılmalı", "su yapılmamalı" vardı ki, yardımın esas gayesi ekseriya unutuluyordu. Meselâ dış memleketlerden temin edilecek hizmetler ve eşyalar son derece tahdit ediliyordu. Yardımın bir kısmıma Amerikanın ne yapacağını bilmediği ziraî fazlalarla karşılanması şart koşuluyordu. Yardımın küçük Amerikan şirketlerine yeni iş imkânları temin etmesi, verilen maddelerin biç değilse yarısının Amerikan gemileri tarafından taşınması bu konulan tahditler arasındaydı. Askeri yardım gören memleketler 11 maddelik bir taahhütte bulunuyorlar, genel savunma sistemine yardım edeceklerini, yardımın en iyi şekilde kullanılacağını, malzemenin iyi şekilde muhafaza edileceğini ve her zaman Amerikanın kontroluna hazır bulundurulacağım vs. kabul ediyorlardı.

Fransız Başbakanı Guy Mollet'nin bir zamanlar dediği gibi, yardım kadar yardımın veriliş şekli de mühimdi. Sayısız tahditler, yardımın psikolojik tesirini azaltıyordu. Hatta birçok hükümetler, yardım şartlarını gizli tutmayı tercih ediyorlardı. Bazı hükümetler ise şartlardan korkarak, yardımı red bile ediyorlardı.

Brookings müessesesinin raporu, Amerikan temsilcilerini uzun usun düşündürecek söyle bir cümle de ihtiva ediyordu:

"Eğer Rusların şayanı dikkat bir çabukluk ve suplesle idare ettikleri yardımlarına, Amerika cevap vermek istiyorsa, dış yardımın idaresine çabucak değişen durumlara uyabilmek için, şimdikinden daha fazla serbesti kazandırılmalıdır".

Orta Doğu

Amerikanın kararından sonra

Amerikanın Bağdat Paktının askeri komitesine katılma kararı, muhtelif tefsirlere yol açarak Orta Doğu memleketlerinde en çok alâka çeken hadise olmak vasfını geçen hafta da muhafaza etti. Amerikan basını daha ziyade haberin ehemmiyetini küçümsemeye mütemayildi. New York Times'in askerî yazarı Baldwin, kararın askeri bakımdan ehemmiyetsiz olduğunu yazıyordu. Amerikan kararı, fiili durumu hukukileştirmekten ibaretti. Paktın askerî komitesinde esasen bir hava, bir kara albayı ile bir deniz yüzbaşısından müteşekkil daimi bir irtibat grubu bulunuyordu. Bu grup, Komitenin toplantılarına muntazaman iştirak ediyordu ve doğrudan doğruya Amerikan Genel Kurmayına bağlıydı. Yeni durum, sadece bu irtibat grubunun adım değiştiriyordu. Esasen Bağdat Paktı üyesi memleketlere mensup bir çok siyasi şahsiyet, Baldwin'e Amerika bizzat Bağdat Paktına katılmazsa tatmin olmıyacaklarını söylemişlerdi. Bilhassa İran, Pakistan ve Irak büyük ölçüde askeri ve iktisadî yardım talep ediyorlardı. Fakat Bermuda da Amerika, Bağdat Paktının askeri komitesine katılma kararım verdikten biraz sonra, bir resmî şahsiyet, Amerikan kararının mevcut yardım programlat değiştirmiyeceğini söylüyordu. Amerika esas itibariyle Türkiyeden Pakistana kadar uzanan bir radar zincirinin tesisiyle alâkalanıyordu. Pakistanla olduğu kadar, Hindistanla

Sabit el *Asalî*

Nasırdan fazla Nasırcı

da dost kalmak isteyen Amerika, Pakistanı silâhlandırıp Hindistanı ürkütmekten çekiniyordu.

Maamafih haber siyasi bakımdan mühimdi. İngiltere artık Orta Doğu meselesinde Amerikayla görüş birliğine vardığını iddia edebilirdi. Fakat *bizzat* Dulles, son basın toplantısında görüş birliğine varıldığı fikrini çürütmeye çalışıyordu. Bermuda Konuşmalarından sonra neşredilen resmi tebliğe muvazi bir tebliğ kaleme alan New York Times'in gözü açık, kulağı delik muhabiri James Reston şöyle yazıyordu: "Bir bölge halkının meşru isteklerini gerçekleştirmesine yardım etmek arzusundayız. Orta Doğuda âdil ve daimî bir sulhun tesisi gayesine sıkı sıkıya bağılıyız. Fakat sulhu nasıl tesis edeceğimizi bilmiyoruz..."

Kısacası, Amerikanın Bağdat Paktının askeri komitesine katılması, Orta Doğu meselelerini halle kâfi gelmiyordu. İngilterenin en açık fikirli gazetesi Manchester Guardian da aynı noktaya parmak basıyordu: "Amerikanın, Bağdat Paktının askeri komitesine katılmasının herhangi bir avantaj temin edeceği muhakkak değildir. Karar, Hindistan ve Mısırın mevsimsiz dostluğunu sağlamlaştıracaktır. Diğer taraftan Eisenhower doktrini gibi, bu karar da Rusların açık tecavüzü hakkında hatalı bir endişeyi tazammun etmektedir. Halbuki Orta Doğuda bugünkü tehlike, içerdeki bozguncu faaliyetler ve sinsi hücumlardır".

Hakikat uğrunda, Cezayir meselesinde Fransız hükümetine cephe almaktan çekinmeyen Le Monde da şunları yazıyordu: "Hakiki mesele Kahirede beklenmektedir.: Amerikanın Mısır hükümeti ve Mısırın kontrol ettiği panarabizm karşısındaki tutumu ne olacaktır ?

Geri kalan, Parlamentodaki temsilcilere bir müddet için gönül rahatlığı verecek, fakat Eisenhower doktrininin Orta Doğuda keşfettiği boşluğu dolduramıyacak, çürük bir inşaattır".

Gelecek seçimlerdeki kazanma şansı gün geçtikçe artan İşçi Partisinin gölge kabinesindeki Dış İşleri Bakam Bevan da endişelerini saklamıyordu: "Amerikanın Bağdat Paktının askeri komitesine katılması beni Çok şevklendirmedi. Orta Doğu sulha kavuşturulmalı, büyük devletler tarafından bir futbol topu yapılmamalıdır. Orta Doğudaki başlıca menfaatimiz petroldür ve petrole sahip olabilmek için sulha ihtiyacımız vardır".

Resmi şahsiyetlerin zafer nâralarıyla, tarafsız Batı basın arasındaki tezad, en dikkatsiz gözden bile kaçmıyacak kadar barizdi.

Mısır ve Suriye basını, Amerikanın da İngiltere gibi müstemlekeci olduğunu yazıyordu. Eisenhower'in şahsi temsilcisi Richards'ın Orta Doğudaki vazifesi çok güçleşmişti. Suriye Başba-

Dag Hammarskjoeld
İsrailin gördüğü kâbus

kanı Sabri el Asali, Birleşik Amerikanın Bisenhower doktrinini Suriyeye empoze etmesine hükümetinin kafiyen müsaade etmiyeceğini söylüyordu. Moskova Radyosu, kararın Amerikan müstemlekeciliğinin yeni bir tezahürü olduğu temini şimdiden İşlemeyi başlamıştı.

Askıdaki meseleler

Bu sırada Orta Doğu meselelerinden hiçbiri henüz halledilmiş değildi. Süveyş, Gazze, Akabe meselesi hâlâ halledilmeyi bekliyordu. Hammarskjoeld'ün Nasırla yaptığı görüşmelerin neticeleri henüz açıklanmamıştı ama, sevinilecek neticeler alınmadığı pek âlâ biliniyordu. Süveyş meselesi, Nasır için hâlâ siyasi bir şantaj mevzu uydu. Kanaldan geçiş Ücretlerinin tamamının Mısıra ait olduğu iddia ediliyordu. Gazze bölgesine Mısırın asker göndermiyeceğine inanmak bile çok güçtü. Fakat İsrail 1947 hudutlarına çekilmedikçe, Akabeden İsrail gemilerinin geçmesine Mısır müsaade etmiyecekti. Zira Mısır, İsraille harp halinin devam ettiğini söylüyordu. İsrail, başarısızlığını gizlemek maksadıyla Mr. H'ın emrindeki Birleşmiş Milletler kuvvetlerini kendi topraklarına da göndermeye kalkışmasından endişe ediyordu. Böyle bir hareket, hudut tashihatının başlangıcı olacaktı. Diğer taraftan küçük İsrailin bir karış toprak vermiyeceği ve her ne pahasına olursa olsun gemilerini Akabe'den geçireceği biliniyordu. Fransa, hava kuvvetlerinin İsrail'in imdadına koşacağını resmen açıklamıştı. Amerikanın yeni dostu Kral Suud da Hacı yolunun İsrail tarafından kullanılmasına müsamaha edemiyeceğini ilân etmişti.

Kısacası, Orta Doğuda henüz bir

GERÇEK BİR CUMHURİYETÇİ

Aydemir BALKAN

Paris - *Nisan...*

Fransa bu hafta büyük evlâtlarından birini toprağa Verdi. Başkan Herriot'nun ismi Fransadan, Cumhuriyetten ayrılamaz. Bu devlet adamı örnek hayatı ve şahsiyeti 0e bütün dünya Cumhuriyetlerinin tarihine girecek dev bir mücahittir Yarım asrı gecen siyasi ömründe Başkan Herriot, engin hürriyet ve insanlık aşkıyla, cömert ve ufuklu fikirleriyle bütün beşeriyete hizmet etmiştir. Dâvasını, Cumhuriyet ve Cumhuriyetçilik dâvasını Fransadan ve beşeriyetten ayırmamakta namuslu bir aydın inadı gösteren Herriot, Fransız ihtilâline ve İnsan Hakları Beyannamesine kutsal bir saygıyla bağlıydı. Edouard Herriot,-atın hayatının her safhası, her yılı ibret hadiseleriyle doludur... Bu yarım asırlık siyasî hayatta, Herriot, iri ve heybetli siluetiyle Fransa Cumhuriyetlerinin gerisinde eşsiz bir sembol olarak kalmıştır. Onun mayası, Condorcet'yi, Jaures'i, CLemenceau'yu yoğuran hak ve hürriyet hamurundandır. Bunun içindir ki, halk efkârında ismi ve itibarı yüce bir yere varmış, Fransızlara da "Meclisin başında Herriot oldukça Cumhuriyete halel gelmez" inancı kuvvetle yerleşmiştir. "Cumhuriyetin bekçisi Herriot" tâbiri bu mistik güvenden doğmuştur...

•

Cihan Savaşının buhranlı yılları ve Od savaş arasındaki çalkantılı ve tehlikeli devre Edouard Herriot'yu senatör, milletvekili bakan ve başbakan olarak görmüştür. Şereflerin en ulusuna, Meclis başkanlığına ve Fransa Akademisi üyeliğine eriştiği zaman dahi aydın tevazuundan bir şey kaybetmemiş, ilmini, bilgisini, şahsiyetini, varlığının hikmeti olan cumhuriyete ve Cumhuriyet geleneklerine vakfetmiştir. Fransayı zaman zaman sallayan aşırı cereyanlar. Mecliste onu daima aşılmaz bir kaya gibi karşılarında bulmuştur. 1934 Şubatındaki isyanlarda Herriot Halk cephesi bakamdır. Palais Bourbon'a yürüyen milisler "Seine nehrine!..." avazeleriyle hükümet kapılarına yüklendikleri zaman Herriot:

"— Bir Lyon'lu için Bhone'dan başka nehirde can vermek ne acı..." diyecek serinkanlılığı bulmuş, Cumhuriyeti gene selâmete götürmüştür.. 1905 ten heri Lyon Belediye Başkanı olan Herriot, herşeyini Cumhuriyet İdealinin hizmetine vermiş, en yüce şereflere rağmen "fakir" ölmüştür.

Fakat onun asıl en yüce şerefleri, reddettikleridir:

Buhranlı anlarda ona hükümet şefi olarak "fevkalâde selâhiyetler" vermek isteyen milletvekillerine karşı -böyleleri her yerde çıkar- ilk dikilen gene o olmuş, onları evvelâ gene o susturmuş tur. Bu Brütüs ruhunu, başka bir vesileyle görmekteyiz. Cumhurbaşkanının kulislerde başkasını desteklediğini sezen Herriot, "Meclisin kendisine güvenIik oyu vermesine rağmen" çekilmiş ve güvenliği ancak "Cumhuriyet geleneklerine tam sadakat gösterildiği takdirde" kabul edebileceğini bildirmiştir. Başbakanın Meclisin Güvenlik oyunu reddetmesi hâdisesi yeni Cumhurbaşkanı seçimiyle neticelenmiştir.

Fransaya Laik ve parasız okullar dâvasını kazandıran Herriot, bütün klişeninhışmınıüstüne çekmiştir Fakat Herriot için Cumhuriyet idealinin karşısında yeni engeller de vardı. Malî kuvvetler, iktisadi gruplar her gerçek Cumhuriyetçi gibi Herriot için de tehlikeli varlıklardı. "Cumhuriyet bu para duvarını yıkmalıdır" sloganını ortaya atan Herriot, tabiatiyle bütün büyük sermayenin husumetini kazandı...

Başkan Herriot, Mustafa Kemalin ve onun genç Türkiyesinin hayranı idi. Fransa Meclisinde Ankara hükümetim tanıma cereyanını sürükleyen odur. Fakat bu hareketi de İngilizlerin hışmına sebeb oldu Onun için senelerce sonra Naziler Fransayı işgal ettikleri zaman, Herriot İngiltereye gitme fikrini reddederek olduğu yerde akıbetini beklemeğe başladı. Almanlar bu 70'lik Meclis başkanını "rahat bırakmağı" istediler. Fakat Herriot, Vichy hükümetine giderek, "Lejyondonör" dahil, bütün nişanlarını olduğu gibi geri verdi ve düşündüğünü söyledi. Naziler ertesi günü kendisini tevkif ettiler. Genç ruhlu bu ihtiyar cumhuriyetçi tam dört yıl çile doldurmak üzere Nazi temerküz kamplarının yolunu tuttu. Kurtuluştan sonra, sevgili cumhuriyetine dönen Herriot, kendisine yapılan Cumhurbaşkanlığı tekliflerinin hepsini reddetti. Meclis Başkanı olarak kalmayı tercih ediyordu. "Anayasanın ve Cumhuriyetin bekçiliği" ancak bu şekilde kabil olacaktı.. Nitekim sonradan beliren ve dikta reji-, mine hasret çeken De Gaulle'cü cereyanları ve aşırı sol eğilimlerin taşkınlığını, önledi.. İdeallerine daima sadık kaldı. İsminin engin prestiji ve dâvasının zaferi ile bu hafta toprağa verilen Başkan Herriot beşer idealinin en seçkin bir siması olarak kalacaktır.

Sorbonne'un büyük avlusundan görünüş
Bu sefer oyunu bozanlar: Profesörler...

salâh alâmeti gözükmüyordu ve New York Times muhabiri James Reston'un yazdığı gibi, Amerika ve İngiltere sulhü nasıl tesis edeceklerini bilmiyorlardı.

Fransa

Nabza göre şerbet

Le Monde okuyucuları geçen hafta 28 Mart tarihini taşıyan nüshada, bir Üniversite hocasının Millî Eğitim Bakanına gönderdiği mektubu okudular. Mektubun muharriri, Fransanın tanınmış siyasî ve ilmî şahsiyetlerinden Rene Capitant idi. Alman işgali karşısında Silâha sarılan profesör, harpten sonra siyaset hayatına atılmış, Fransanın yeni Anayasasının hazırlanmasında büyük payı olmuştu. Sonradan Paris Hukuk Fakültesindeki kürsüsüne dönmüştü.

Profesör, Millî Eğitim Bakanına hitaben yazdığı mektupta Hukuk Fakültesindeki derslerini "talik" ettiğini söylüyordu. Sebeb, Cezayir Hukuk Fakültesinden talebesi ve Kuzey Afrika mukavemet hareketinin şeflerinden Ali Bumincel'in mevkuf bulunduğu binanın penceresinden kendim atarak, intihar etmesiydi. Rene Capitant, Cezayirde Fransız ordusunun ve polisinin başvurduğu usulleri tasvip etmiyordu ve vazifesinin susmamak olduğuna inanıyordu. Mektup şu cümle ile bitiyordu: "Cezayirde takip edilen usuller- Alman esirlerine lale kıyasıya harp ortasında aynı muameleyi reva görmedik -, memleketimin hükümeti tarafından yasak edilmedikçe veya müsamahayla karşılandıkça, kendimi bir Fransız Hukuk Fakültesinde ders vermeye muktedir hissetmiyorum. Bu sebeble derslerimi durduruyorum. İsterseniz veya muktedirseniz beni azlediniz. Eğer hareketsiz durursa Fransanın şerefine leke getirebilecek vakıalar karşısında susmadığımın herkese ilân edilmesi, beni sadece memnun eder".

Demek dünyada hâlâ, öğrettiği prensiplerin ayaklar altında çiğnendiğini görünce, hukuk okutmaktan vazgeçecek profesörler vardı!

Üniversitede grev

Geçen haftanın ortasında Salı ve Çarşamba günleri, Sorbonne'un büyük avlusunda cinler top oynuyordu. Tek talebeye rastlamak imkânı yoktu. Acaba talebeler mutad grevlerinden birini mi yapıyorlardı? Yoksa sağcı ve solcu talebelerin Saint Michel bulvarında sık sık görülen kavgalarından virt mi büyük avluyu cinlerin top meydanı haline getirmişti? Hayır. Bu defa kabahat talebelerin değildi. Edebiyat Fakültesi hocaları iki gün için dersleri tatil etmişlerdi. Zira hükümetin son aldığı kararlarla teknik öğretime imtiyazlı muamele yapmasını protesto ediyorlardı. Esasen bu hâdiseden iki gün önce, Fen Fakültesinin dekanı, Millî Araştırma Merkezi personeline, fakültesinde aynı mevzu ile uğraşanlara nazaran avantajlar tanınması karşısında aynı usule başvurmuştu.

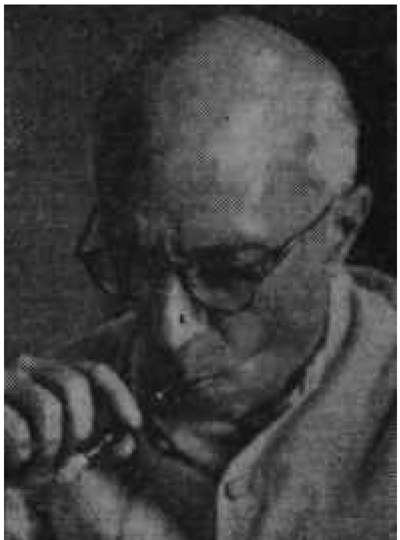
Fakat işin tuhafı, kimsenin aklına ne fakülteleri kapamak, ne dekanları azletmek gelmemişti. Hem de bu durum karşısında hiç bir üniversite mensubu "müesseseyi kurtarmak" için hükümete hulûs çakmak mecburiyetini hissetmemişti!

Hindistan

Seçimlerden sonra;

25 Şubat ile 14 Mart arasında Hintliler, 10 yıldan beri ikinci defa olarak kendilerini idare edenleri bizzat seçtiler. Üç hafta süren seçimler, ilkine nazaran bir sürat rekoru sayılabilirdi. Zira münakalât ve haberleşme vasıtalarının pek iptidai olduğu uçsuz bucaksız Hindiatanda ilk seçimler tam üç ay sürmüştü. Seçimin kat'i neticeleri henüz bilinmiyordu. Fakat kısmî neticeler, Nehru'nun zaferini gösteriyordu. 500 koltuklu Hindistan Parlamentosunda 358 koltuğun sahibi belli olmuştu. Bu 358 koltuktan 269'una Nehru'nun Kongre Partisinin milletvekilleri oturacaklardı. Sosyalistler 15, Komünistler ise 19 koltuk kazanmışlardı. Geri kalan 55 koltuğu da müstakiller ele geçirmişti. Sağcılar ise sadece 1 temsilciyi Parlamentoya sokabilmişlerdi.

Kongre Partisinin zaferi hiç kimse için bir sürpriz olmamıştı. Neticeler hakkında hayale kapılmayan Halkçı Sosyalist Partisi seçimlerden evvel, Nehru'dan halkı oylarını Muhalefete vermeye teşvik etmesini talep etmişti. Hiç bir memlekette İktidarın Muhalefet lehine propaganda yaptığı görülmemişti ama, Halkçı Sosyalist Partisi, Hindistanda da İngilterede olduğu gibi kuvvetli bir Muhalefet teşekkül etmedikçe, memleketin totalitarizmin kucağına düşme tehlikesine maruz kalacağını ileri sürüyordu. Fakat İktidarın vazifesi sadece serbest seçimler yapmaktı ve Nehru bunu yapıyordu. Esasen İktidarın lütfen seçtirdiği bir Muhalefet, kukla olmaktan ileri gidebilir miydi? Asıl o zaman totalitarizme düşülmez miydi? Halkçı Sosyalist Partisinin bu talebi, sadece Muhalefet partilerinin zayıflığını gösteriyordu. Sosyalist ve Komünist partiler, işbirliği yapmalarına rağmen mühim bir muvaffakiyet gösterememişlerdi. Mahallî seçimlerde Kerela devletinde Komünistler 126 koltuktan 56 sını elde et-

Jawaharlal Nehru
Hint demokrasisinin ustabaşısı

mişlerdi. Okuyup yazma nisbetinin en yüksek olduğu bu ufak devlette, komünist muvaffakiyeti üzerinde durulacak bir meseleydi. Maamafih diğer bölgelerde komünistler, ilk seçimlere nazaran gerilemişlerdi. Esasen komünistler tatminkâr bir seçim platformundan muhrumdurlar. "B ve K", Hindistanın dış politikasının salim bir yolda bulunduğunu söylemişlerdi; Chou En-lai, Hindistanın 5 yıllık iktisadî plânının medhiyesini yapıyordu. Yani Komünistlere satacak mal kalmıyordu. Sosyalistlere gelince, bunların çoğu Kongre Partisinin eski üyeleriydi. İtiraf etmeseler bile, ana partiye dönmek için can attıkları kimsenin meçhulü değildi. Bu durum karşısında Nehru'nun partisinin kazanması gayet tabiiydi. Oyunu niçin Kongre Partisine verdiğini izah eden bir köylü şöyle diyordu: "Nehrin orta yerindeyken ât değiştirilmez.."

Geçilen nehir Hindistanın 5 yıllık plânıydı.

Cezayir

Ahlâk ve adalet

Geçen hafta Cezayir de 6 aydın kadın aleyhinde açılan bir dâva karara bağlandı. Kadınların üçü Cezayirli, üçü de Fransızdı. Fransız kadınları da Cezayirli hemcinsleri gibi Fransız hükümetinin kellelerine fiat biçtiği Cezayir milliyetçilerinin saklanmalarına yardım etmişlerdi.

Cezayir iktisadi ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsünde sekreter Evelyne Lavalette - eğer buna suç deniyorsa -, suçunu saklamıyordu. Yardıma muhtaç her insana yardımda bulunmak bir insanlık vazifesiydi. O şekilde yetiştirilmişti. Aynı şeyi tekrar yapmaya da hazırdı. Evelyne Lavalette, vicdanının sesine kulak verdiği için Yüksek Mahkeme tarafından üç yıl hapis cezasıyla mükâfatlandırıldı. Diğer kadınlar da kendilerine isnad edilen suçları reddetmiyorlardı. Edebiyat Fakültesi talebelerinden Zübeyde Bekadur, milliyetçilerin beyannamelerini teksir ettiğini Saklamıyordu. Subay kızıydı ve küçük yaşta yetim kalmıştı. Adaletsizliğin ne olduğunu bitiyordu. Her türlü adaletsizlikle mücadeleye and içmişti. Adaletsizliğe baş kaldıran Zübeydeyi Yüksek Adalet iki Sene hapisle cezalandırıyordu.

Bu 6 kadıma yüksek karakterli, idealist kimseler olduğundan kimse şüphe etmiyordu. Kabahatları, onlara öğretilen ahlâk prensipleriyle, kanunların dayandığı prensiplerin aynı kaynaktan gelmemesiydi.

Ürdün

İkinci bir Kral Faruk mu?

Batı dünyasındaki prestiji, Nasırla işbirliği yapmasından dolayı bir hayli kırılan Ürdünün genç kralı Hüseyin, geçen hafta iâdei itibar yolunda oldukça, mühim Bir âdim âttı. ürdündeki Amerikan elçisi, genç krâlın aklı selimini övdü. Zira Kral Hüseyin, 1957 başlarında, Münferit Nâsırcı başbakanına karşı cephe almıştı. Genç Kral, adeta binilen bire kâmilleşmişti. Fakat devlet işlerine karşı pek alaka göstermiyen Hüseyinde beliren bu âni basiretin faili kraldan çok, kralın yeni akıl vericileriydi. Eski başbakanlardan Ve Topline petrol borularının siyasi müşaviri Samir Rıfai ve kayınbiraderi zengin banker Haydar Şükrü, genç Kralın gözünü açmışlardı: Dikkât etmezse taht ve saltanatının yerinde yeller eserdi.

Bu iki siyaset adamı seçimlerdeki

Hindistan'da Demokrasi

Doğan AVCIOĞLU

Halkının % 83'ü okuma yazma bilmeyen, milli bir dile sahip olmıyan, paryaların dün azad edildiği, Avrupa büyüklüğündeki bir memlekette demokrasi mümkün müdür? Eğer Hindistan misali mevcut olmasaydı, Pakistan, Endonezya ve Çin'e bakmakla yetinilseydi, bu sualin cevabı hayır olurdu. Zira Pakistan, umumi seçimler organize etmeğe hâlâ muvaffak olaıuamıştır. Endonezya seçimlerden sonra "güdümlü" bir demokrasiye doğru yönelmiştir. Çin'de demokrasi çoktan beri Komünist Partisi tarafından güdülmektedir.

Aynı siyasî, iktisadî ve içtimai güçlüklerle karşı karşıya bulunmasına rağmen, Hindistan, komşularından farklı olarak, demokrasiyi muvaffakiyetle yürütmektedir. Asyanın en müstakar siyasi hayatına sahiptir.

Hindistan'da demokrasinin muvaffakiyetle yürümesini temin eden sebeblerin reçetesini vermek zor olacaktır. Bu memleketin her türlü ifrattan kaçınan mutedil hayât görüşü, İngiliz idaresi altında demokrasiye bağlı, aynı şekilde düşünen muktedir idarecilerin, ilim adamlarının ve müteşebbislerin yetişmesi ve Nehru'nun kuvvetli şahsiyeti her halde bu muvaffakiyeti izah eden sebebler arasındadır. Üzerinde ehemmiyetle durulacak diğer bir nokta, memleketin temel meseleleri üzerinde siyasi partilerin aynı gülüşte olması ve hemen hemen aynı hal çarelerini istemeleridir: Dış siyasette herkes Nehru'nun nötralizmini ve beş prensibini kabul etmektedir. En mühimi, hemen hemen bütün partiler, Hindistan cemiyetinin demokrat, fakat sosyalist bir düzen içinde gelişmesine taraftardır. Ağır sanayie büyük bir pay ayıran İkinci beş yıllık plânın aleyhine vaziyet alan hiçbir parti yoktur. Aşırı sağ ve sol partilerin tenkitleri teferruata müteallikdir. Komünistler millîleştirme hareketlerinin genişletilmesini, bilhassa yabancı sermayeye el konulmasını istemektedir. Sağcı Jan Sangh Partisi millileştirme yolunda pek ileri gidilınemesini arzulamaktadır. Fakat her ikisi de beş yıllık plânı tasvip etmektedir. Sosyalist zihniyetin kuvvetine Jan Sangh Partisinin seçim programı bir delil teşkil etmektedir. Bu sağcı parti, bir taraftan öküzlerin kutsiyetine halel getirilmemesini ve boşanmanın yasak edilmesini isterken, diğer taraftan işçilerin sosyal sigortaya aidat ödemelerini, milyonerlerin devlete mecburî istikrazda bulunmasını, arazi mülkiyetinin tahdidini, anayasanın herkese bir iş vermeyi garanti etmesini , ileri sürmektedir. Sosyalist partilere gelince, hükümetin sosyalizm yolunda biraz daha hızlı gitmesini talep etmektedirler. İşçilerin patronlarla birlikte, eşit haklarla fabrikaların idaresine iştiraki ve zirai kooperatiflerin ; geliştirilmesi yolanda iktidarı daha enerjik davranmaya zorlamaktadırlar. Kısacası, Komünist Partisi hariç, diktatörlüğü reddeden Hindistanda, içtimaî adalet, plânlı iktisadi gelişme herkes tarafından benimsenmiş milli bir gayedir. Çok partili siyasî hayata girmiş az gelişmiş bir memlekette, hızlı iktisadi kalkınma ve kalkınma külfet ve nimetlerinin adilâne taksimi fikri, hiç değilse başlıca siyasî partiler tarafından benimsenmedikçe demokratik hayatı iktisadi ve sosyal terakkiyle atbaşı yürütmek çok güç, belki de imkânsız bir iştir. Diğer taraftan, az gelişmiş memleketlerde demokrasi Batı Avrupadakinden farklı olarak, daha başlangıçta, sosyal olmak zorundadır. Aksi takdirde yeni yeni uyanan milyonların arzularına cevap veren bir rejim olamıyacaktır. Halen Batı siyasî sisteminin iktisadi ve sosyal meselelerini halledebileceğinden şüpheye düşen azgelişmiş memleketlere mensup aydınlar için, Hindistan, tecrübesi, tek ümit kapısıdır. Ne istediğinde hemfikir, nereye gittiğini bilen teknisyen, memur, müteşebbis ve siyaset adamlarının elinde hızlı iktisadî kalkınmayı ve demokrasiyi birlikte yürüten Hindistan'ın muvaffakiyeti aynı zamanda Batının komünizm üzerinde bir zaferi olacaktır.

Kral Hüseyin
Müşavir ve zihniyet değişikliği

hezimetlerinden sonra yılmamışlar, Ürdün Sarayının yegâne devlet adamı Ana Kraliçe Zeyn'i taraflarına çekmişler, onun da yardımıyla genç kralı Nasırdan ayırmaya muvaffak olmuşlardı.

Yeni akıl vericiler, Kralın hususî hayatına da çeki düzen vermek lüzumu üzerinde duruyorlardı. Hüseyinin Ammandaki İtalyan hastahanesinin baştabibinin kızıyla sık sık bir arada gözükmesi, Majestenin tebaasının pek hoşuna gitmiyordu. Madame Pompadour'u hatırlatan güzel İtalyan kızı, tahsilini tamamlaması için memleketine gönderilmişti... Maamafih Kraliçe Dina Kahireden geri dönmeye bir türlü yanaşmıyordu. Fakat İtalyan kızının piyasadan çekilmesi, kralı tebaasının gözünde yükseltmişti. Artık Glubb Paşanın yerini alan Nasırcı Kurmaybaşkanı, 34 yaşındaki Ali Ebu Navar'a meydan okuyabilirdi. Esasen Ana kraliçe, Kurmaybaşkanının "manevrada bile bir tabura kumanda etmekten âciz" olduğunu söylüyordu. Eisenhower Doktrini de tam zamanında imdada yetişmişti. Amerikan yardımı Ürdün Kralını, muhtemelen genç yaşında tacından, tahtından olmaktan kurtaracaktı.

Rusya

Amerikanın müdafaası

Geçen hafta şöhretli Rus yazarı İlya Ehrenburg, Moskovanın Edebi Gazete'sine gönderdiği bir mektupta Amerikan kültürünü müdafaa ediyordu! Hâdiseye, Connecticut'ın ufak bir kolejinde 15 yıl hocalık ettikten sonra, Rusyaya dönen Kâzım-Bek adlı Ur Ukraynalının yazdığı makale sebeb olmuştu. Profesör Kâzım-Bek, Amerikanın bir kültüre sahip bulunmadığını yazıyordu. Makale meşhur yazar İlya Ehrenburg'u kızdırmıştı. Amerikanın kendine has bir kültürü olduğunu görmek için Atlantiği aşmaya lüzum yoktu. Herhangi bir kütüphaneye gitmek kâfiydi. Walt Whitman, Jack London, Theodore Dreiser, Sinclair Lewis, William Faulkner, Ernest Hemingway, John Steinbeck ve Erskine Caldwell isimlerine her kütüphanenin katalogunda rastlamak kabildi.

İlya Ehrenburg
Kızdıran müdafaa

Fakat Amerikalılar, Ehrenburg'un müdafaasından memnun olmamışlardı. Meselâ New York Times, meşhur Rus yazarına teşekkür etmiyeceğini yazıyordu. Zira profesör Kâzım-Bek'in iddiası kızılamıyacak kadar aptalcaydı.

İsviçre

Savcının intiharı

Geçen hafta, Konfederasyon Başsavcısı Dubois'nın intiharı İsviçrede büyük bir heyecan uyandırdı. 43 yaşındaki Başsavcı neşeli, hayatı seven bir adam olarak tanınıyordu. Parlak bir şöhret kazanmış. İsviçrenin en yüksek memuriyet kademesine erişmişti. İntihar hâdisesinden sonra neşredilen resmî tebliğ, kuru bir dille, Başsavcının kanunlara rağmen bir yabancı devlete, İsviçrenin müdafaasını ilgilendirmemekle beraber, malumat vermiş olmasının mümkün bulunduğunu söylüyordu.

Mesele gecen sonbaharda Mısır elçiliğinin telefonlarının dinlendiğinden şikayetiyle ortaya çıkmıştı. Tahkikat, şüpheleri devletin iç ve dış emniyetini teminle mükellef Başsavcının üzerinde toplamıştı.

Geçen hafta Başsavcı Dubois, Adalet Bakanı tarafından çağırılmış ve başbaşa, beş dakika kadar süren bir mülakat vuku bulmuştu. Adalet Bakanı, Dubois'yı son gören adamdı. İki gün sonra Başsavcının cesedi, yanı başında bir tabanca olduğu halde bulundu.

K İ T A P L A R

MADAME BOVARY

(Gustave Flaubert'in romanı, çeviren: Tahsin Yücel. Varlık Yayınları Büyük Boy. Ekin Basımevi, İstanbul - 1957. 351 sayfa, 400 kuruş)

Büyük Fransız üslupçusu Gustave Flaubert XIX. Asrın dünya edebiyatında en büyük iz bırakmış yazarlarından birisi, belki de birincisidir. 1821 - 1880 yılları arasında yaşıyan bu orijinal romancının adı hatırlandığında, akla gelen ilk eseri "Madama Bovary'dir. Flaubert, insanların gerek fikri, gerek ahlâki sefaletlerini ehil bir psikolog gözüyle incelemiş, canlı, renkli ve ahenkli üslubuyla şaheserler yaratmıştır. İşte "Madame Bovary" bu şaheserlerden biridir.

Burjuvazi'den nefret eden, şekil endişeleri içinde kıvranan yazar bu cepheleriyle romantik sayılabileceği gibi, olaylara tamamen objektif bakışı ve eserlerine kendisini sokmayışı ile de natüralist kabul edilebilir. Ama gene de şunu kabul etmek gerektir ki Gustave Flaubert ekoller üstünde kalmasını ve dev eserler vermesini bilmiştir.

Gustave Flaubert bilhassa "Madame Bovary "si ile Türk okuyucusunun yabancısı değildir. Bu eser 1939 yılında Ali Kâmi Akyüz tarafından dilimize çevrilmiş ve Hilmi Kitabevi tarafından yayınlanmıştır. Büyük bir rağbet görmesi üzerine de aynı mütercimin aynı tercümesi 1942 de yeniden yayınlanmıştı. Tuhaf bir tesadüf eseri olarak rahmetli Ali Kami Akyüz'ün tercümesinin baskısı da gene Hilmi Kitabeyi tarafından, Varlık Yayınevi tarafından yayınlanan tercüme ile hemen hemen aynı günlerde piyasaya çıkarılmıştır. (368 sayfa, metin dışı 8 resim 500 kuruş. İstanbul, Hilmi Kitabevi)

Varlık Yayınevinin Büyük Eserler Kitaplığının ilk kitabı olarak yayınladığı "Madame Bovary" dilimize Tahsin Yücel tarafından ve mümkün olduğu kadar itinalı bir dille çevrilmiştir.' Ali Kâmi Akyüz'ün daha muhafazakâr diline karşılık Tahsin Yücel daha atak ve daha duru bir Türkçe ile "Madame Bovary"yi dilimize çevirmiştir;

Yazıldığı yıllarda Frânsada büyük gürültülerin kopmasına sebeb olan ve hakkında devrin Paris savcısı tarafından dine ve ahlâka tecavüz dâvası açılan bu kitabın yeni tercümesini . okuyucularımıza sağlık veririz.

ESKİ TOPRAK

(Behçet Necatigililn şiirleri. Varlık Yayınları, Yeni Türk şiiri serisi No: 26. Ekin Basımevi, İstanbul - 1956. 80 sayfa, 100 kuruş)

Behçet Necatigil, "Eski Toprak" adlı dördüncü şiir kitabındaki şiirleri ile de gösteriyor ki şaşmaz ve değişmez bir hava ve biçim içine girmiştir. 1945 de yayınlanan ilk kitabı "Kapalı Çarşı"dan bu yana Necatigil 1951 de yayınlanan "Çevre"si, 1953 de yayınlanan "Evler"i ile şiirde hep belirli bir gayeye doğru yönelmiştir. "Eski Toprak" ise Necatigilin şiirde aradığı şeyleri bulduğunu gösteriyor. Behçet Necatigilin neyi aradığını anlamak için kitabındaki 41 şiire bakmak lâzım.

Bu şiirlerin hepsinde de -öbür kitaplarında da olduğu gibi- müşterek bir nokta var: Kuru ve muttarit bir eda.. Hemen hemen hiç gülmeyen, güldürmeyen hatta tebessüm bile ettirmeyen bir hava.. Mermer gibi katı mısralar ve titiz, itinalı bir dil...

Mevzular: Yorgunluk, yalnızlık, cansıkıntısı, bezginlik, korku, hayat ve geçim gaileleri, ölüm...

Behçet Necatigil "Eski Toprak"-taki şiirlerinden birisinde gülüşlerden söz ediyor. Dedelerin, ninelerin, sevdiğini elinden tutan bir delikanlının, uyuyan bir çocuğun, nişanlı bir kızın, yaşlı bir insanın, iki yani evli insanın evde kalmış yaşlı bir kızın gülüşleri.. Şair her nekadar şiirinin adına "Gülüşleri" demişse de şiirde ifade edilen kahkahadan, gülmeden çok tebessümler. Ama Necatigil'-in gözünde ve dilinde bunlar bile öyle acılaşmış tebessümler ki şaşarsınız.

Necatigil, şiir dünyamızda bu karamsar, kötümser şiiriyle ayrı bir yer tutuyor. Bu bakımdan kitabının üzerinde durup yalın mısralar arasında bu kötümserliğin, bu karamsarlığın nedenini aramağa değer. Muhtemeldir ki zaman zaman o mısralar arasında kendinizden de birşeylere rastlarsınız. Hem de hiç de şairane sayılmayacak bir şekilde ifade edilmiş olarak. İşte Necatigil'in zaafı da, meziyeti de zaten bu noktada toplanıyor: Şairane olmamak...

Behçet Necatigil
Acı Şiir

DEĞİŞİK GÖZLE

(Necati Cumalı'nın hikayeleri. Varlık Yayınları, Türk Hikayecileri seri- -- No: 41. Ekin Basımevi, İstanbul - 1956. 80 sayfa, 100 kuruş)

Necati Cumalı Yeni Türk şiirinin öncülerinden, yabana atılmıyacak bir şair olarak edebiyat tarihlerimizde yer alacak bir imzadır. "Kızılçullu Yolu", "Harbe Gidenin Şarkıları", "Mayıs Ayı Notları", "Güzel Aydınlık", "İmbatla Gelen" adlı şiir kitapları, edebiyatımızda hece vezninin izmihlale uğradığı günlerden bu yana yazılmış yeni Türk şiirinin güzel örnekleri ile doludur. "Kızılçullu Yolu"-ndaki Günaydın, Bilir misin, Ölüme Yalnızlığa Dair, "Harbe Gidenin Şarkıları"nda Ölüme Yakın, Şarkılar, Bizine Kışlası Taştan, Kış Güneşi, "Mayıs Ayı Notları"ndaki Serçe Kuşu, "Güzel Aydınlık"taki Kara Batak, Her dilde türkülerin meramı bir, Gülerin Aşkı, Uçanalı Zülfikâr Beye Ağıt, Irgat Karısının Türküsü, "İmbatla Gelen"deki Güler için yazılmış şiirler her halde hafızalardan kolay kolay çıkmıyacak şiirlerdir.

Necati Cumalı iyi bir şairdir; ama nedense pek çok edebiyatçımız gibi Necati Cumalı da yalnız şiirle yetinmek istemez. Edebiyatın başka dallarında da eserler verir.' Nasıl Orhan Veli, Melih Cevdet, Ziya Osman, Cahit Sıtkı, Sabahattin Kudret şiirlerinin yanında hikâye ile de uğraşmıalarsa, hikâyeler yasmış hatta kitaplar yayınlamışlarsa, Necati Cumalı da aynı şekilde şiir kitaplarının yanmasında çeşitli mecmualarda hikâyeler de yayınlamış ve hikayeci olarak da kendisine bir isim temin etmiştir. "Değişik Gözle" adlı hikâyeler cildi Necati Cumalının ikinci hikâye kitabıdır. 1955 yılında da Necati Cumalı çeşitli mecmualarda çıkmış 16 hikâyesini bir ciltte toplamış ve "Yalnız Kadın".. adı altında yayınlamıştı. "'Değişik Gözle"de ise 9 hikâye var.

"Değişik Gözle"de yer alan hikâyeler de "Yalnız Kadm"dakiler gibi daha çok bir hatıra çeşnisi taşıyor. Hikâyelerin hemen hepsinde hikayeci de yer alıyor. Mekân ise daha çok İzmir ve havalisi. Yani yazarın yaşadığı yerler. Necati Cumalı hikâyelerinde öyle çok iddialı lâflar etmiyor. Alelade, gündelik hâdiseleri ele alıyor. Sade bir anlatış çerçevesi içinde, daha ziyade ferdiyetçi bir gözle hâdiselere bakıyor. Hikâyelerini bir çoklarının yaptıkları gibi zorlama bir cemiyetçilik kaygısı ile yazmıyor. Böyle bir iddiası yok. Böyle bir iddiası olmayınca da seçtiği mevzuya uygun bir teknik kullanıyor. Biraz da şairlikten gelme şiirli bir hava içinde kadın-erkek münasebetini, okul hatıralarım, mahalle komşularını, gençlik hikâyelerini rahatça anlatıveriyor. Okuyanda pek sıkılmıyor doğrusu. Okuyucu da yazarla birlikte bir şiir, bir hayal havası içinde yüzüp duruyor.

T İ Y A T R O

Üçüncü Tiyatro

Eğlencelik Tiyatro

Geçen haftanın sonunda Cumartesi gecesi, Üçüncü Tiyatrodan çıkanların arasında bulunan kısa boylu, şişman bir şahıs, sinirli sinirli yanındaki dostuna şöyle diyordu: "Biz Devlet Tiyatrosunun sahneye koyduğu her piyesi seyretmeyi vazife sayıyoruz da onlar neden bu ilgiyi hakedecek bir çalışmayı kendileri için vazife saymıyorlar?". Bu seyircinin yerden göğe kadar hakkı vardı. Hakikaten bu alâkasızlık en büyüğünden en küçüğüne kadar Devlet Tiyatrosunun bütün uzuvlarında görülüyordu.

Bir kere bu aksayışın ilk bakışta görülen başlıca sebebi piyeslerin seçimindeki dikkatsizlikti. En yaşlısından en gencine kadar tiyatroyla ilgili herkes "Tiyatro, bir kültür, bir eğitim vasıtasıdır" derken, hattâ daha da ileri giderek "Tiyatro bir kürsüdür" diye bağırırken Devlet Tiyatrosunun bütün uzuvları elbirliğiyle tiyatroyu basit bir eğlence vasıtası olmaya doğru götürüyorlardı. Öyle ya.. Seçilen, oynanan piyesler meydandaydı. Bu sene oynanan piyeslerden telifleri bir yana bırakıp tercümeleri alalım. Önce "Yaz Bekârı" Sadece halkı güldürmek için yazılmış bir piyes, dördüncü sınıf bir Broodway komedisi... Sonra bütün münekkitlerin ağız birliğiyle kabul ettikleri gibi çok hafif bir komedi olan "Bir Yastıkta"; arkasından Thronton Wilder'in önce "Yonkers Tecimevi" adıyla yazıp da beğenmediği sonra da bir çok düzeltmelerle "Muchmaker" adıyla tekrar piyasaya sürdüğü, gene de en kötü piyesi olduğunu kabul ettiği "Çöpçatan" gibi biç bir şey söylemeyen bir piyes.. Nihayet 30 Mart gecesi Üçüncü Tiyatroda oynanan, boşluğu bakımından da ötekilere taş çıkaran "Misafir" bütün bunlara tuz biber ekiyordu.

Piyes seçimindeki bilgisizlik ve dikkatsizlik meydandaydı. Bu boş komedileri oynarken Devlet Tiyatrosu idarecilerinin bir tek . izah yolları vardı: Gişeyi de kurtarmak zorunda olduklarım söyliyeceklerdi. Ama bu da düpedüz seyircimize iftiradan başka birşey değildi. Daha geçenlerde oynanan "Yağmurcu" gibi kuvvetli bir piyesin her gece dolu salona karşı oynaması, bu iftiraya en güzel cevaptı.

Devlet Tiyatrosundaki alâkasızlık sadece Edebi Heyet çerçevesi içinde kalmıyordu. Bu hal, piyeslerde rol ve vazife alanlara da sirayet etmişti. Seyircimiz, Ebert zamanında Tatbikat sahnesinde oynanan piyeslerin hazırlanışındaki ciddiyete hasret kalmıştı. O gece Üçüncü Tiyatroda oynanan "Misafir" piyesi hazırlanıştaki ciddiyet fıkaralığının en güzel örneğiydi.. "Misafir", acele hazırlanmış bir piyes havası içinde başladı ve bitti.

Davetsiz "Misafir"

Üçüncü Tiyatroda "Üçüncü Selim" piyesi oynanıyordu. Sonra birden bu piyesin Adanaya götürülmesi gerekti. Bir kaç gün içinde "Misafir" adlı bir Alman piyesi apar topar afişe çıkarılıverdi. Piyesin beklenmedik bir zamanda afişe çıkarılması daha başlangıçta hazırlığı aceleye gelmiş bir piyes olduğu korkusunu verdi. Piyes seyredildiği zaman da bu korkunun yersiz olmadığı görüldü.

"Misafir", Fritz Schwiefert adlı bir Alman yazarının neden yazdığı, neden Edebî Heyet tarafından seçildiği ve neden oynandığı güç anlaşılacak bit* piyestir.

Bütün hikâye şu: Üç bekâr erkek kardeş-Ludwig (bir doktor), Kari (bir iş adamı), Lorenz (bir aktör) -bir evde oturmaktadırlar. Günün birinde üçü de birer kadına âşık olurlar. Daha doğrusu oyun ilerleyince seyircilerin de anladığı gibi üçü de bir kadına âşık olurlar. Kadın üçüne de kendiri ayrı adlarla ve ayrı karakterler içinde tanıtıyor. İkinci perdede kadın, aynı gece içinde, üç kardeşin evinde, üç kardeşin üçüyle de ayrı ayrı saatlerde buluşuyor. Tabii bu, bir komik hava yaratmaya yetiyor. Yazar da elinden geldiği kadar bu havadan faydalanıp, seyircisini güldürmeye çalışıyor. Üçüncü perdede kardeşler durumu anlıyorlar. İkinci perdedeki hâdiseler bir de onların ağızlarından tekrarlanıyor. Bu da bitince bu olanlara bir kulp takmak icap ettiğini da anlayan yazar, sanki seyirciye taviz verirmiş gibi tutuyor bir güzel bu kulpu da takıyor. Meğerse bütün hikâye neymiş bilir misiniz?. Bu küçük hanım, bir kaç gün sonra evlenecekmiş de müstakbel kocasına ihanet etmemek için, erkeklerden gelecek felâketlere karşı kendini aşılıyormuş.

Fakat üç adam üç kadına âşık olduysa, bu kadın onlarla alay ettiyse, maksadı erkek felâketine karşı aşı olmaksa bundan bize ne, tiyatroya ne?

Bu piyeste de mevzuun hafifliğine rağmen hiç değilse "Bir Yastıkta"da olduğu gibi ince, esprili dialoglar aramak da boşuna.. Plautus'un oyuncubaşısından bugün Brecht'e gelinceye kadar kullanıla kullanıla eskitilmiş bir oyun içinde oyunu idare eden kişi," "Misafir"in Jean'ı kadar hiçbir zaman kötü ve lüzumsuz değildir. Yazar sâdece başı sıkıldığı zamanlarda Jean'ı seyircisiyle konuşturuyor. Bunu bazan hiç lüzumu yokken de yapıyor. Meselâ Jean çıkıyor: "Şimdi üç saatlik bir zaman parçası atlıyacağız" diyor. Burada zaman aşımı ışıkları yakıp söndürerek de seyirciye rahatça anlatılabilirdi.

Kısacası "Misafir" piyesine tiyatro diye gidenler hoşça vakit geçirmeye bile razı olmalıdırlar. "Bir Yastıkta"da "Yaz Bekârı"nda hiç değilse bunu bulmuşlardı. "Misafir" de bunu da bulabilecekleri şüphelidir.

Oynıyanlar

Piyesi sahneye Ertuğrul İlgin koymuş. Piyesin gerek sahneye konuşunda gerekse oynanışında bir tutukluk, bir oturmamışlık var. Hızlı olması gereken tempo, zaman zaman takılıyor. Oyuncular verilen mizansenlere oturmamışlar. Jestler, hareketler bir mekanikliğe bir rahatlığa kavuşamamış; sahte oluyor, sırıtıyorlar. Repliklerini bile doğru dürüst ezberliyemeyen oyuncular, sık sık takılıyorlar, kulaklarını kulise dikiyorlar. Hem de dünyanın hemen hemen her tarafında suflör denen lüzumsuz kişi tiyatrodan kapıdışarı edilmişken. Bu takılmalar sonunda cümleler mânalarım kaybediyorlar. Neticede sahneden kulaklarımıza bir yığın mânâsız söz yığını geliyor.

Ertuğrul İlginin rejisinde hiçbir hususiyet yok. Rejisör verdiği misim senlere de oyuncuları alıştıramamış. Piyes oynanırken seyircilerde, rejisör ve oyuncuların bu piyesi ciddiye almadıkları ve çalışmaların kısa bir zamanla sıkıştırıldığı hissi uyanıyor.

"Yağmurcu" nun unutulmaz Lizzie'si Yıldız Akçan, Kadın da "Misafir" piyesinin temsilindeki savruk havaya ayak uydurmuş. Bir perdede

üç ayrı karakter vermesi icap ediyordu. Birinci karakter, toplumdaki yerini bulamamış maddi bir kadın, ikinci karakter tam manasıyla hoppa bir kadın, üçüncü karakter, romantik bir kadın, bir Juliet.. Yıldız Akçan, bu karakterleri fazla mubalâğalı hatlarla çizdi. Ayrıca birinci karakterle ikinci karakteri yer yer birbirine karıştırdı.

üniversiteliler

Yeni piyesler

Diğer taraftan gençler arasında kıvılcımlar halinde yayılan tiyatro sevgisi gittikçe parıltılarını arttırmaktaydı. "Yağ" ve "Bellac Apollonu" adlı iki piyesi Ankara, İstanbul ve Konyada temsil eden Ankara Üniversiteliler Tiyatrosu birbuçuk aydan beri hazırladıkları iki piyesi de Nisanda sahneye koymayı düşünüyorlardı. Bu piyeslerden birincisi çağdaş Fransız piyes yazarı Gaorge Neveux'nün "İkili Sistem" adlı komedisiydi. Bu piyes Pariste Gaite- Montparnasse tiyatrosunda iki sezon üst üste afişte kalmıştı. Piyesi, Üniversiteliler Tiyatrosu için Adalet Ağaoğlu çevirmişti. Uzun bir perde olan "İkili Sistem"i Üniversiteliler Tiyatrosu iki perdeye ayırarak oynıyacaktı. Sürrealist bir havası olan bu piyesi, Güner Sümer sahneye koyuyordu.

Gençlerin oynıyacakları ikinci piyes İrlanda tiyatrosundan bir örnekti: Bu tiyatronun güçlü yazarlarından Singe'in Dereye Vuran Gölge"si.. Bu piyesi de sahneye Erol Akeoy koyuyordu.

"İkili Sistem"in provası
Kuvvetini ümitten alıyor

Gençler Atatürk Lisesinin sahnesinde hergün geceli gündüzlü çalınıyor, kendilerine uzatılacak yardım elinin hayali ile teselli buluyorlardı.

İstanbul

Amatörlerin zaferi

İstanbul sahnelerinin nerdeyse kapanmak üzere bulunan bu seneki çalışmaları, muhakkak ki, ne parlak, ne de dolgun neticeler verdi. Şehir Tiyatroları muhtelif sahnelerinde çoğu başarısız üstün körü eserler sundular. Yalnız Noel Coward'ın "Ben Çağırmadım" adaptesi, eserin kıvraklığı ve oyuncuların şevki sayesinde kuvvetle tutuldu. Küçük Sahne bu seneki temsillerinin hiç birinde geçen seneki başarılarına ulaşamadı. Gençlik Tiyatrosu, Cep Tiyatrosu gibi amatör teşekküller, bu arada Millî Türk Talebe Federasyonunun tertiplediği beynelmilel festivaldeki yerli ve yabancı oyunlar haklı olarak yıllanmış sahnelerimizin gösterilerini kat kat aştılar. Bir de pırıl pırıl tiyatrosunda Muammer Karaca, her oyununda "Muammer"i görmeğe gidenleri daima memnun etti. Vefalı, âşık, hatta şefkatli güldürüp durdu.

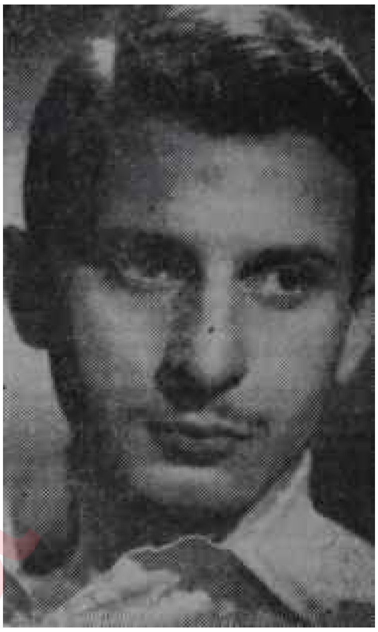
Vakıa tiyatro salonları hiç boş kalmadı. Bu yüzden çoğu düzensiz oyunlar için tiyatro müdürleri, rejisör ve oyuncular "Halk tutuyor" diye gönül rahatlığı duydular. Ama bunda büyük bir şehrin, bunalmış insanlarının fazla ince eleyip, sık dokumadan "bir hoşça vakit" geçirmek arzu hatta zorunluluklarının payı yok muydu?

Bu sebeble ele alınış, sahneye konuluş ve oynanışları ne kadar kusurlu olursa olsun seyirciyi kavrayabilen hafif, tatlı eserler -ki bu muvaffakiyet payı sadece yazarındır demek olur- oynatıldıkları tiyatroların gişelerini tıkır tıkır çalıştırabildiler. Şehir Tiyatrosundaki "Benim Üç Meleğim", Küçük Sahnedeki "Yağmurcu", Aksaray Bölümünde "Üvey Babam" bu neviden eserlerdi,'

Hülâsa bundan sonra görülebilecek bir iki oyun için de fazla ümitvar olunamıyacağına göre, profesyonel tiyatrolarımızın İstanbuldaki 1956-1957 mevsimi hayli sönük geçti. Buna mukabil amatör teşekküller -bilhassa Cep Tiyatrosu- haklı olarak tiyatıoseverlerin tesellisi oldu.

Gelecek oyunlar

Cep Tiyatrosu, bu genç ve dinamik teşekkül bir Avrupa seyahati plânlamış bulunuyor. Tiyatronun temel direği ve rejisörü. Haldun Dormenle beraber yapacakları hu hamle için halihazırda "para toplamak" peşindeler. Bunu da en makul şekilde halletmek üzere çalışmalara başlamış bulunuyorlar. Nisan ortasından itibaren Cep Tiyatrosu "Karaca Tiyatro" sahne sinde 2 oyun oynıyacak. Biri Patfrick. Hamilton'un Ozan Sungur tarafından "Tuzak" adı ile dilirnize çevrilmiş "Rope"u, diğeri Murat Kâmil'in tercüme ettiği Noel Coward'ın "Ömür Törpüsü" adı altındaki "Humed Oak"- .. Eserlere, misafir aktör olarak Cahit Irgat, Haldun Dormen va Fikret Hakan katılacaklar ve oyunlar, "kumbara dolana kadar" devam edecek..

Haldun Dormen
Temel direği

Karaca Tiyatro

Ankaralıların istilâsı

Ankaralı seyircilerinin Oda Tiyatrosundaki temsillerinden tanıdıkları Jan de Hartog'un "Bir Yastıkta" adlı eseri, aynı ekiple İstanbul seyircilerine, ciddî hazırlanmış, güzel Oynanmış, tâbiri caizse "Avrupai" tür oyunla sunuldu.

Karaca Tiyatrosundaki eser, Ankara Oda Tiyatrosunun küçük sahnesi için hazırlanmış ve yeni sahnenin büyüklüğüne göre yeni imkânlar aranmamış olmasından başka eksiklik taşımıyordu.

Sahneye koyan, Cüneyt Gökçer bu büyük sahne için biraz daha muhayyilesini zorlıyabilirdi; bu muhakkak.. Ama bir çiftin ömür hikâyesi diyebileceğimiz bu oyun iyi bir sahne eseri olmaktan başka, Gökçer çiftinin hareketli, bilgili, sevimli oyunları sayesinde zevk verici bir vasıf kazanıyor, Mediha Gökçer kusursuz bir aktris Üstelik her anında büyük bir calibe ve sevimlilik taşıyor. Ona göre, Cüneyt Gökçer zaman zaman fazla tiyatro oynuyor. Oyunun temiz, güzel bir tercümesi, sade, uygun dekorları ve yerinde efektleri var. Bu bâşârılı çift, tam bir tiyatro sadakat ve şevki içinde, haklı olarak İstanbullulardan heyecanlı alkışlar topluyorlar.

Terbiye

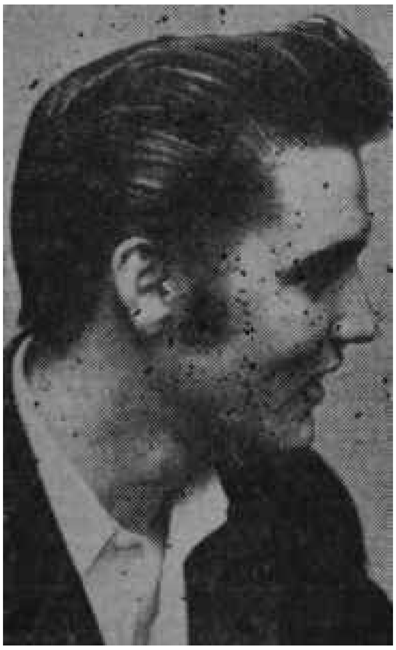
Salgınlar

Fransada 18 yaşında bir genç kız -Françoise Sagan-ın yazdığı güzel, fakat cüretkâr bir roman -Bonjour Tristesse -, anne ve babaları olduğu kadar terbiyecileri de telâşa düşürmüştü. Çünkü bu roman gençler tarafından kapışılıyordu. Bu hususta birçok anketler yapıldı ve neticede bugünkü gençliğin birkaç asır evvelki gençlikten daha az romantik ve daha ahlâksız olmadığı anlaşıldı; telâş yatıştırıldı.

Fakat aradan çok zaman geçmeden anne ve babalar ile birçok terbiyecinin huzurunu kaçıran yeni bir hâdise ortaya çıktı: Rock and Roll.. Bu dans, bir hastalık gibi gençliği sarmıştı ve filminin gösterildiği bütün şehirlerde daima polisle halk arasında hâdiseler çıkmıştı.

Bu bomba ilk defa Amerikada New Jersey'de patladı. Filmi seyredip taşkın hareketlere başlayan 25 genç tevkif edildi. Eğer polisler bu tevkillere lüzum görmemiş olsalardı, belki de dünyayı saran bu kasırga önlenmiş olacaktı. Çünkü modaya uymak hevesinin bu yeni iptilada mühim bir rolü olabileceğim unutmamak lâzımdı. Fakat hâdise duyulmuştu ve San Jose'de 11 kişinin yaralanması ve 9 bin dolarlık bir ziyanın vuku bulması ile film yepyeni bir şöhret kazandı. Bundan sonra, Londrada bir sinemada polisin müdahalesi ile iş büsbütün büyüdü. Aynı zamanda Washington, Minneapolis, Boston, Dublin, Birmingham, Oslo, Hongkong ve Taipekde hâdiseler tekerrür etti ve hatırlarda olduğu gibi, Ankarada da Rock and Roll polisle halk arasında münakaşalara sebebiyet verdi.

Bu dana hakikaten şuursuz bir yolda yürümek temayüllerini gösteren bir gençliğin kendisine seçtiği bir delilik marşı mıydı? Telâşa düşen anne ve babalar, Amerikalı ve İngiliz Psyckanalistler haklı mıydılar? Bir Amerikalı Psychiatre'a göre bu dans gençlerde gizlenmiş olan en kötü hislerin açığa vurulmasına ön ayak oluyordu vs New York'lu bir terbiyeci Rock and Roll'un gençlerdeki kötü temayüllerin mevcudiyetine en güzel bir örnek teşkil ettiğini ifade ediyordu. Bu arada bazı memleketlerde Rock and Roll'un kanunen yasak edilmesini istiyecek kadar ileri giden-

Elvis Presley
Hastalığın mikrobu

Müşterek Bir Dâva

Jale CANDAN

Bazan garip tesadüfler oluyor. Bunlardan bir tanesine geçen hafta, birkaç arkadaş, şahit olduk. Bir Fransız mecmuasında Türk inkılâplarını yanlış şekilde tefsir eden bir cümleye tesadüf etmiştik. Mevzuubahis cümle, Tunusun son zamanlarda giriştiği inkilâp hareketlerinin tahlilini yaparken sarfadilmişti. Habib Burgiba'nın Tunusta taaddüdü zavcadı meneden, evlenmede ve boşanmada medeni kanunu şart koşan, kadına erkekle eşit halklar tanıyan inkılâplarından bahseden bir Fransız kadın yazar, bu mevzuu ele almışken bizi hatırlamadan geçemiyor. Fakat tarihe mal olan büyük inkılabımızdan pek üstünkörü hatta fena şekilde bahsediyordu: Yazara göre, vakıa Türkler böyle bir inkilâp yapmışlardı ama, bu millete sindirilmeden, hazmedilmeden hiddete ve şiddete dayanılarak yapılmıştı ve zor kullanılmıştı. Birkaç arkadaş bu cümleyi okumuş ve Fransız yazara, hatasını düzeltmek maksadı ile bir mektup yazmak üzere toplanmıştık. İşte biz bu mektubu hasırlarken 25 Mart tarihli gazeteler elimize seçti. Bu gazeteler Konyadaki D.P. kongresinden bahsediyorlardı. Bu kongrede din mevzuu görüşülmüştü. Gazetelerden öğrendiğimize göre bir delege, Amasyada Türk milletinin lâik olduğunu bildiren fıkranın değiştirilmesini ve boşanmaların islâm dini akidelerine güre yapılmasını temin eden bir kanunun Medeni Kanuna eklenmesini istemişti. Bir başka delegenin bütün derdi radyoda sabah akşam Kur'an okunmasıydı. Gene bîr delege, D.P. ile C.H.P. yakınlaşmasını tenkit ederken, bunun D. P. için günah işlemek okluğunu, çünkü CH.P. nin "Allahuekber" demeyi suç saydığını ifade etmişti.

Bütün bu sözlerin, tara aksini ispat etmek için, yabancı bir memlekete mektup yazdığımız bir sırada, bize kadar gelmiş olması cidden tuhaf bir tesadüftü. Üzüldük ve adeta kolumuzun kanadımızın kırıldığını hissettik. Vakıa dünyanın her tarafında yanlış düşünen vatandaşlar bulunabilirdi. Bizi ümitsizliğe sevkeden şey bu değildi. Fakat gazetelerde kongrede bulunan milletvekillerimizin bu delegeleri tasvip etmediklerine, onları ikna etmeye çalıştıklarına,dair hiçbir havadis yoktu ve bir milletvekili -Fahri Ağaoğlu- çok yakın zamanda liselere din dersleri konulacağına dair vaadlarda bulunarak, âdeta tavizler vermişti.

Bu memlekette din için yapılacak şey yok değildi. Çocukları ahlâk yoluna sevkedecek bir din anlayışının aşılanması tenkit edilemezdi. Fakat bu din anlayışının hocalığını yapabilecek aydın din adamlarımızın kadrosu henüz bu derece kifayetsiz iken, liselere din dersi koymak düşüncesini anlamak cidden pek zorda. Böyle tedbirlere başvuracağımız yerde, daim evvel hakiki din adamları yetiştirmeğe gayret etmemiz, din adamını maddi sıkıntılardan kurtararak her türlü menfaat düşüncesinden uzak tutmamız, ibadethanelerimizi temiz ve medeni bir şekle sokmamız, din işlerini dünya işlerinden tamamiyle ayırarak dini yükseltmemiz icab etmez miydi? Evet böyle icab ederdi ve biz bunu bilmez değildik Ama zannediyorduk ki bugün başımız sıkışınca her türlü tavizi verir, yarın rahatlayınca işleri istediğimiz gibi düzeltiriz. Fakat unutmamalıydık ki, din mevzuu bu memlekette daima tehlikeli bir mevzu olmuştu ve yerleşen, kökleşen batıl itikatlarla mücadele etmek çok zordu. Bunları dinimizden ayırmak, inkılâplarımızla beraber "dinimizi de bunlardan kurtarmak zamanı artık çoktan gelmişti.

Memleketteki siyasi partilerin her şeyden önce bu yolda anlaşmaları ve din mevzuunu, rey mevzuu yapmaktan katiyetle kaçınmaları şarttı. Yoksa Mustafa Kemalin telâm dünyasına açtığı aydınlık yolda başkaları yürürken biz geriye mi dönecektik?

İstanbuldaki Rock and Roll okulundaki derslerden üç görünüş

Hastalık sâri!.

ler oluyordu. Fakat grene bu arada yalnız Pariste bir ay içinde 50 binden fazla plâk satılıyor ve Prenses Margaret Afrika seyahatine çıkmadan, altı defa üst üste gördüğü bu filmin bir kopyesini beraberinde götürüyordu. Meşhur Fransız artisti ve şarkıcısı Juliette Greeo bu dansı sahnede yapmadan evvel sokakta yapmıştı ve polisleri de dans etmeğe teşvik etmişse de bunda muvaffak olamamıştı. Çünkü dünyanın her tarafında bu sihirli havaya dayanabilen müstesna insanlar, polislerdi. Onların hastalığa karşı âdeta muafiyetleri vardı.

Demek ki Rock and Roll kimisi için tehlikeli bir hastalık, kimisi için isterik bir danstı. Fakat gençlik için zararlı olup olmadığım kestirebilmek için yapılacak en iyi şey, mazisini araştırmak ve nereden, niçin çıktığım bilmekti.

Rock and Roll, tipik bir zenci sarkısıydı. Afrikadan Luiziyanaya ilk *zencileri* getiren esirciler belki de daha o zamanlar bugünkü medeniyeti bu derece düşündüren havayı duymuşlardı. Aslında bir hasret ifade eden bu hava, gitgide daha süratle birbirine vurulan el şaklamaları ile adeta vahşi bir şarkı oluyordu. O zaman esir zenciler ıstıraplarını bu taşkınlıklarla bastırıyorlardı. Bugün de belki bu bakımdan, şarkı insanların içinde gömülü kalan şeylerin açığa vurulmasına yarıyordu ve doktorların tâbiri ile yasakların bir çıbanını deşer gibi onların sıkıntılarım dışarıya akıtıyordu. Böyle kabul edildiği takdirde Rock and Roll bir tehlike yaratmıyor, bilâkis ferahlık veriyordu.

İkinci Dünya Harbinden evvel, birçok Amerikan firmaları zencilere mahsus plâklar çıkarıyorlardı. Bunlar seri halinde idi ve birçokları Rock veya Roll ismini taşıyordu. İşte bu tip şarkıların ilk defa beyazlar aleminde sükse yapmasına sebeb olan 22 yaşında bir Amerikalı, Elvi Presley olmuştu. Elvis Presley birgün Tennessee eyaletinde bir plâk tabiine müracaat etmiş ve para vererek sesini plâğa aldırtmıştı. Söylediği şarkı çok 'basit bir şarkıydı. Fakat her kelimesi üzerinde duruyor ve elindeki gitara vurduğu kuru bir darbe ile adeta bu kelimeleri yaşatıyordu. Elvis Presley, birkaç gün içinde meşhur oluverdi ve Rock and Roll böylece yeniden hayata doğdu. Fakat onu hakiki veçhesiyle dünyaya tanıtan şarkıcı Bill Haley olmuştu. Bu iki şarkıcı da gençti, ikisi de gitarlarından başka hiçbir kuvvete boyun eğmemişlerdi ve meşhur oluncaya kadar aşağı yukarı serseri bir hayat geçirmişlerdi. Rock and Roll bu bakımdan yalnız terbiyecileri değil cazcıları da şaşırtmıştı. Zira Rock and Roll da ritmi gösteren artık piyano değil, gitar veya kontrbas idi.

Yeni dansın coşturucu tesiri çabucak bütün dünyayı kaplamıştı. Gençler belli başlı bir kaidesi olmayan bu dansı öğrenebilmek için âdeta yarış ediyorlardı Her yerde Rock and Roll öğreten okullar açılıyordu, hatta İstanbulda bile...

Aslında terbiyecilerin telâş etmesi beyhude idi. Görülüyordu ki Rock and Roll, yeni bir 'buluş değildi ve hu bakımdan da ahlâksızlık yolunu seçen bir gençliğin marşı sayılamazdı.

Bir gazeteci terbiyecileri de, Psychiatre'ları da susturan bir keşifte bulunmuştu Çok eski gazeteleri karıştırmış ve vaktiyle Vals için, daha sonra Tango ve Charleston için aynı telâşın gösterildiğim, aynı sözlerin yazıldığını ve o zamandan bu zamana gençliğin daha ahlâksız olmadığım ispat etmişti. Rock and Roll de tıpkı bu eski danslar gibi birgün tabiileşecek veya kaybolup gidecekti.. Onu bir sarî hastalık gibi kabul etmektense bir moda salgını şeklinde karşılamak, gülümsemek ve gelip geçmesini beklemek çok daha doğru olacaktı.

Moda

İlk konfeksiyon fabrikası

Büyük dikiş atölyesinde makinalar tıkır tıkır çalışıyordu. 105 işçi kız yerlerinden hiç kıpırdamadan ve hattâ başlarını bile kaldırmadan elektrikli, minimini küçük vagonlarla önlerine kadar gelen kumaş parçalarını alıyor ve hemen makinanın altına sürüyorlardı. Her işçi kendi ihtisasına göre ya etek dikiyor; ya kol, yaka takıyor; ya elbisenin beden kısmını hazırlıyordu ve böylece yüzlerce elbise, etek ve bluz birden bire meydana çıkıveriyor, kontrol grubunun son bir tetkikine tâbi tutularak ütüye, oradan satış mağazalarına naklediliyordu. Bu konfeksiyon fabrikası Amerika veya Almanyada değil İstanbulda idi ve adı Gülok idi. Yaz mevsimine girerken bu fabrikanın biçki ve dikiş atölyelerinde dolaşmak hakiki bir zevkti. Çünkü bu atölyelerde renk renk çeşit çeşit kumaşlar vardı ve emprimeler atölyelere iç açıcı bir hâl, bir kır manzarası veriyordu. Biçki atölyelerinde kumaşlar büyük bir masanın üzerine kat kat gerilerek konuyor ve kocaman penslerle iyice teshil edildikten sonra elektrikli âletler-

le önce büyük sonra küçük parçalara ayrılıyordu. Böylece birkaç dakika içinde yüzlerce parça biçilmiş oluyor, bu parçalar derhal dikiş atölyelerine sevkediliyordu. Dikiş atölyelerinde her makinanın ve işçi kızın bir numarası vardı. Bu numara işçi kızın ihtisasını bildiriyordu. Meselâ altı numara yalnızca kol takardı. Parçalar böylece gene numaralı vagonlarda her işçi kızın önüne geliyor vs mütemadiyen tur yaparak dolaşan bu elektrikli "band"lar sayesinde "varyon" sistemine dayanarak, az zamanda çeşitli iş çıkarmak mümkün oluyordu. Dikiş atölyelerinin ayrıca nakış grupları, düğme ve kemer grupları, enterlok dikiş grupları vardı. Ecnebi bir kadın mütehassıs memlekette ilk defa tatbik edilen bu yeni sistem çalışmaya nezaret ediyor, mütehassıs işçiler yetiştiriyordu.

Defileler

Her Çarşamba günü fabrikada defile vardı. Yeni çıkan modeller eskilerine de ilâve ediliyor ve mankenlik yapan seçilmiş işçi kızlar bunları teşhir ediyorlardı. Bu defilelerden maksat modelleri mağaza sahibi tüccar müşterilere göstermekti. Fakat aynı zamanda bu fabrikada bir canlılık yaratıyor, işçi kızlar için bir teşvik oluyor, yorucu iş hayatına cazip bir hava veriyordu.

Model ve patron meselesi

Fabrikanın konfeksiyon modellerini yaratan ve bunların patronlarını hazırlayan Lâle Emzen idi. Lâle Emzen memlekette sanat mekteplerinin kuruluşunda hizmeti görülen, tecrübeli bir dikiş uzmanıydı ve en büyük hususiyeti Avrupadaki kadın bedenlerine göre hazılanmış ölçüleri Türk kadınlarının bedenlerine göre ayarlamasıydı. Modellerin modaya uydurulmasına, fakat mümkün mertebe sade ye herzaman için kullanışlı olmasına da gayret ediliyordu. En büyük güçlük kumaşların çıkardığı güçlüktü. Düzgün olmayan defolu kumaşlar konfeksiyonda derhal kendisini gösterebiliyordu. Sonradan nahoş sürprizlerle karşılaşmamak için biçkiden evvel, her kumaş uzun bir tetkike tâbi tutuluyordu ki, bu da bir konfeksiyon fabrikasında çok mahzurlu olan bir zaman kaybına sebebiyet veriyordu. İşte bu mahzuru önlemek için müessese, kalitesini kontrol edebileceği ve hususî desenleri ihtiva eden kumaşları ısmarlama yoluna gidecekti.

Bir Gülok modeli

Herşeyden önce ucuzluk...

Gülok'un Ankaradaki satış mağazası

Hem zaman, hem para kazandırıyor

Bir satış mağazasında

Gülok Konfeksiyon Fabrikasının şimdiye kadar İstanbulda üç satış mağazası açılmıştı. Bunların bir tanesi Taksimde, bir tanesi Beyoğlunda, diğeri ise Kadıköy de idi. Bu mağazalar yakında çoğalacaktı vs şimdiden Anadoluya, bu arada Ankarâya birçok elbise sevkedilmişti.

Batı memleketlerinde gün geçtikçe çok fazla rağbet gören konfeksiyon ilk hamlede İstanbulda iyi karşılanmıştı. Çok zevkle hazırlanmış olan Taksim satış şubesinin önünde, merakla vitrinleri seyreden kadınlar nazarı dikkati celbetmekteydi. Bunlardan bir kısmı hemen girip alışverişlerini yapmaktaydılar. Çünkü bunlar terzi parasını ilâve ettikleri takdirde evde diktirecekleri elbiselerin kendilerine çok daha pahalıya mal olacağını hesaplamışlardı. Bundan başka terzilerle uğraşmak kolay değildi ve birçok terzi nasıl müşterilerden şikâyetçi iseler birçok müşteri de terzilerden "Elaman!" demişlerdi. Konfeksiyonun bir avantajı da kadının elbiseyi derhal tecrübe edip modelin ve rengin kendisine yakışıp yakışmadığını kontrol edebilmesiydi. Ismarlama elbiseler bazan insana en fena sürprizleri hazırlıyabilirlerdi ve çok beğenilerek satın alınan bir kumaşın teni elinde bozulması çok defa mümkündü. Bütün bunlara konfeksiyonun zaman bakımından çok kazançlı olduğunu ilâve etmek lâzımdı. Günlerce terzilerde ve provada kaybedilen vakit birçok kadını bezdirmişti. Bunlar konfeksiyonun cazip tarafları idi. Konfeksiyonun elbette mahzurlu tarafları da vardı. Bunlardan bir tanesi de aynı modelin tekrar edilmesiydi. Fakat zaten piyasadaki elbiselik kumaşlar desen bakımından o kadar yeknesaktı ki biçimin çok fazla ehemmiyeti kalmıyordu. Zaten fabrika aynı biçimi bin defadan fazla tekrar etmiyordu. Bunda da renk değişikliğine dikkat ediliyordu ve bu bin model bütün memlekete sevkediliyor, dağılıyordu. Herhalde konfeksiyonun avantajları, mahzurlarından çok fazlaydı ve en müşkülpesent kadınları dahi bir konfeksiyon mağazasında cezbedecek çok çeşitler vardı. Meşhur Fransız terzisi Madame Fath, eteklerini ve bluzlarını daima konfeksiyondan almayı tercih ettiğim söylememiş; miydi?. İşte Gülok mağazalarında satılan düz ve klâsik biçimli keten ye poplin bluzlar, kareli yünlü eteklikler, güzel yazlık jüponlar bu bakımdân her kadına kolaylık getirebilecek parçalardı.

M U S İ K İ

Opera

"Van Gogh"a veda

Nevit Kodallının "Van Gogh" operasının gördüğü büyük alâka, öteki operalar için olduğundan daha çok sayıda seyirciyi Devlet Operası gişesine çekti. Eser her temsilinde kapalı gişeyle oynandı. Tahminler, bu opera mevsim sonuna kadar bile afişten inmese, her gece dolu salon önünde temsil edileceği merkezindeydi. Nitekim evvelki haftanın ortasında, umumiyetle operaya büyük bir alâka duymadıkları halde, sırf yeni bir Türk operası seyretmek, ya da çok beğenildiğini duydukları için bu eseri görmek isteyen daha pek çok seyirci vardı. Hatta, opera müdavimleri arasından ve yurdumuzdaki sanat hâdiselerini yakından takip edenlerden bile, "Van Gogh"u henüz görmemiş olanlar çoktu. Hiçbiri de evvelki hafta Cumartesi akşamı, "Van Gogh"' un son temsilinin verilmiş olacağını aklına getirmemişti. Geçen hafta gişeye müracaat edip de "Van Gogh bitti efendim" cevabım alanlar, bu operanın afişten indirilip yerine bir "temcit pilâvı"nın -La Traviata'nın-asılmış Olduğunu görenler hayretler içinde kaldılar. Şaşkınlıkları kısa zamanda yerini derin bir hiddet ve nefrete bıraktı.

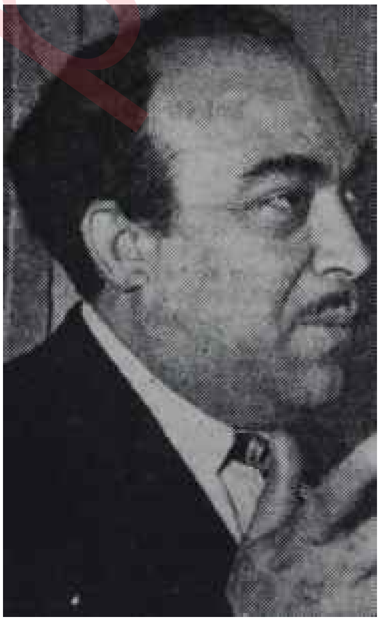
Halbuki "Van GoghVun bir ay sonunda -o da haftanın üç opera gecesini "Carmen" felâketiyle paylaşarak -afişten indirilmesinde şaşacak birşey yoktu. Yani Devlet Operasının usullerine akıl erdirilebildiği ve mantığına uyulduğu takdirde şaşacak birşey yoktu. "Van Gogh" başarılı bir eserdi; üstelik, yıllardır Devlet Operası temsillerinde görülmemiş bir zevk ve itinayla sahneye konmuş, gerek musiki ve gerek tiyatro bakımından üstün seviyede bir icrayla halka sunulmuşta. Bütün bu vasıflar halkın da takdirini kazandığına göre Devlet Operası idaresinin yapması gereken tek şey alelacele bu başarılı eseri sahneden kaldırmak, afişten indirmekti. Zira bu müessesenin vazifesi halka daima kötü temsiller vermekti. Arada bir kazara elde edilen bir başarı. Devlet Operasının hikmeti vücuduna aykırı düşüyordu. Nitekim öte yanda "Van Gogh" dan haftalarca Önce başlayan ve fiyasko üstüne fiyasko yapan "Carmen"in oynatılmasına ısrarla devam ediliyordu.

Gerçi Opera idaresi, rağbet görmüş bir operanın bu kadar kısa bir zaman sonunda afişten indirilmesine bir sebeb gösteremiyecek durumda değildi. "Van Gogh" da başrolü oynayan tenor Aydın Gün ile Rachel rolünü oynayan Azra Gün Viyanaya gitmişlerdi. Fakat böyle bir sebeb, başka bir mesele ortaya çıkarıyordu. Opera idaresi nasıl olur da mevsim ortasında, hem de bir operayı afişten indirme pahasına, artistlerinden ikisine yurt dışına çıkma izni verme mesuliyetini üstüne alabilirdi? Bu sanatkârların yurt dışında görgü ve bilgilerini arttırıp, tetkiklerde bulunup operamıza faydalı olsunlar diye gönderildiklerini farzedelim. Bu takdirde niçin onların rollerine yedek sanatkârlar tâyin edilmemişti? Opera kadrosunda Van Gogh ve Rachel rolünü oynıyabilecek kratta başka hiçbir sanatkâr bulunmadığını da -olacak şey değil ama- farzedelim. Öyleyse niçin opera idaresi, bu emsalsiz sanatkârların Viyanaya gidecekleri tarihi hesaba katıp eseri dana önce temsile başlamamıştı ve bu operaya, değeğeriyle mütenasip sayıda tenisti akşamı tahsis etmemişti.

Gerek sanat, gerek idarecilik bakımından her türlü keyfi hareketi yapmağa kendinde hâk gören Devlet Tiyatrosu Umum Müdürüne bu sualleri sormak fuzulidir. Fakat Devlet Tiyatrosu, muhtar bir müessese değildir. Bir üst makama bağlıdır. Asıl sorulması gereken suâl şu olmalıdır: Bu üst makam ne zaman operamızın uçuruma sürüklenmesine engel olacaktır? Yahut ne zaman bu müessesenin kapısına bir kilit asacaktır ki hiç olmazsa "operamız yok" diyelim ve içimiz bu türlü rahat etsin?

Tecrübe tahtası Traviata

Geçen Perşembe akşamı, Devlet Operasının üç yıl içinde üçüncü defa olarak sahneye koyduğu "La Traviata"nın yeni şeklinin ilk temsili yapıldı. Bir opera idaresinin, aynı eseri bu kadar kısa fasılalarla yeni mizansenlerle ortaya çıkarması dünyanın hiçbir yerinde görülmüş sev değildi. Bu operanın sefineye konması bir kereye mahsus olmak üzere «bil bir rejisöre verilir, O rejisör kendine iyi bir dekoratör seçer. Düşünüp taşınıp bir sahne düzeni tesbit edilir; hele dekor ve kostüm denen şeyler bedavaya mal olmadığa için bunların hazırlanmasına bilhassa itina gösterilir ve meydana gelen mizansen yıllarca muhafaza edilir. Ancak, bir yandan halkın aynı sahneyi görmekten birkaç yıl sonra bıkmış olacağı düşünülerek, öte yandan da sahneye koyma usullerinde yeni görüşlere, yeni cereyanlara yer vermek için, bir zaman sonra mizanseni değiştirme lüzumu hissedilir. Bir opera, "La Traviata"nın geçen yılki mizanseni gibi iler tutar tarafı olmayan bir şekilde ortaya çıkarılırsa o zaman şüphesiz ki herşeyin yeniden düşünülmesi, yeniden yapılması gerekmektedir. Ama, bir operayı çırak rejisörlerin ve zevksiz dekoratörlerin tecrübe tahtası haline getirmek, patenci Ankara Devlet Operasına ait bir keşiftir.

Vedat Gürten

Hataların tekrarı

La Traviata'yı bu yıl da -hiç olmazsa geçen yıl düştüğü muazzam hataların çoğunda ısrar etmemek dirayetini gösteren- Vedat Gürten sahneye koymuştu. Fakat en mühim hatasını tekrarlıyordu: Dekoratör olarak gene Ulrich Damrau'yu seçmek.. Gerçi bu defa dekarlarda, geçen yılın bariz güldürücülüğü yoktu. Meselâ, ikinci perdenin yaldız çerçeveli "tabiat sahnesi" kaldırılmıştı. Fakat gene de dekorlar zevksizdi. Aşırı süslüydü. Mimarlık ve dekorasyon bakımından neyi temsil ettiği, ne işe yaradığı kestirilemiyen şeylerdi. Bu ara, *XIX.* Asır salonlarında, opera fuayesinin kırmızı taburelerim görmek, rejisörün işini gene aceleye getirmiş olduğunu düşündürüyordu. Vedat Gürten kişilerini, Verdi'nin müsaadesi nisbetinde, gerçeğe yakın tipler olarak ortaya çıkarmağa çalışmıştı. Fakat kalabalıkları başıboş bırakmıştı. Bundan başka, üçüncü perdedeki balenin de ıslah edilmesini istemeliydi. Ama gene de Vedat Gürten'in bu yılki gayreti, geçen yılkinden çok daha başarılıydı.

Bu defa, libretto tercümesi de -Ferit Alnar ve Saadet İkesus tarafından- baştan aşağı değiştirilmişti, Yeni libretto, kulağa eskisinden çok daha iyi geliyordu. Fakat bu hususta kesin bir hükme varmak için metni gözle görmek lâzımdı. Halbuki Devlet Tiyatrosu çoktandır, libretto basmak ve dinleyicilere dağıtmak âdetinden vaz geçmişti.

Temsili Ferit Alnar idare ediyordu. Prelüde çok yavaş ve gevşek bir tempoyla başladı. Perde açıldıktan az sonra icra az çok canlılık kazandıysa da, ikinci perdede, Germont ile Violetta arasındaki bitmek bilmeyen sahne, rahatsızlık verici derecede can sıkıcı olmaktan kurtulamadı. Violetta'da Suna Korad, doğuştan aktris olmamakla beraber, akıl ve gayret sayesinde, mâna ifade eden bir "sahne" çıkardı. Bu bakımdan, geçen yıla nisbetle bariz bir ilerleme ve olgunlaşma gösterdiği anlaşılıyordu. Her-

nekadar Violetta'sı, bir sefahat kadınından çok, nasılsa o hayata düşmüş masum bir genç kızı andırıyor idiyse de Suna Korad, rolünü bu yönden ele alışının bile maksatsız olmadığını seyirciye düşündürebiliyordu. Gösterdiği ilerleme sadece tiyatro bakımından değildi. Partisini derinliğine incelemiş, teknik ifade, nüans bakımlarından hafızalarda zaten tatmin edici bir icra olarak kalmış bulunan tegannisini mükemmelleştirmişti. Alfredo'da, Devlet Operasının en iyi tenoru olduğu artık şüphe götürmemesi gereken İsmet Kurt, sesinin üst sahasında bilhassa kesif ve tınlayan bir tonla, üslûp sadakatiyle, duygu ve ifadeyle teganni etti. Düetlerinde iki sanatkâr yer yer -bilhassa refakatsiz pasajlarda- entonasyon bakımından aksadılar. Fakat bu gibi kusurlar, biraz daha çalışmayla pekâlâ giderilebilir. Germont'da Fikret Kutnay, renksiz ve kuru sesiyle, tatmin edici olmaktan uzaktı. Bu sanatkar, şimdiye kadar Devlet Operası sahnesinde dinlediğimiz en iyi Germont olabilir; hatta operamızın en iyi baritonu da sayılabilir. Fakat bu birşey ifade etmez. Çünkü Devlet Operasında bugün, ne yazık ki, "bariton" sıfatına -ismine değil- lâyık tek bir ses sanatkârı yoktur.

Konserler

Grand Guignol

Ölen -yahut ölümü anılmaya değen, başka hiçbir bestekâr yokmuş gibi, Cumhurbaşkanlığı Orkestrası her yıl Üniversite Konserlerinde Beethoven'i -ve sadece Beethoven'i- ölüm yıldönümünde anmak inceliğini gösterir. Bu münasebetle program Beethoven'in eserlerine tahsis edilir. Bu eserler öyle bir çalınır ki Beethoven'in ruhu oralarda dolaşıyorsa adamcağız, muhakkak ki, öldüğüne öleceğine pişman olur.

Geçen hafta Cumartesi günü verilen üniversite konserinde gene Beethoven -bu defa 130'uncu ölüm yıldönümünde- hatırlandı. Konseri Ferit Alnar idare ediyordu. Önce "Eroica" senfonisinden "Cenaze Marşı" muvmanı -evlere şenlik- yürekler parçalayıcı bir şekilde çalındı. Arkasından sıra, Dördüncü Piyano Konsertosuna geldi. Suç ortağı, Fransız piyanist Gilles Guilbert'di. Milletlerarası sanat polisinin elinden kurtulmak ve izini kaybetmek için olacak, birkaç Aydır Ankara'da ikamet etmekte olân Monsieur Guilbert, usta bir caninin hüneriyle, daha ilk anda, ağır ellerinin birkaç darbesiyle hasmını öteki dünyaya yolladı. Sonra cesedini lokma lokma doğradı ve teşhis edilmez hale getirdi. Orkestranın hazırladığı mezara gömdü.

Bu tüyler ürpertici cinayetten sonra sinirleri teskin etmek, yüreklere su serpmek lâzımdı. Fakat, talihsizliğe bakın ki yüreklere serpilecek su kurtlanmıştı. Ne olursa olsun vazife ihmal edilmedi. Mideler altüst olurken "Egmont" uvertürü bir kere daha sineye çekildi.

S İ N E M A

Sinema

Oscar'lar

27 Mart gecesi, her yıl yapılması mutat olan merasimle 1956 yılının filmlerine ait Oscar'lar dağıtıldı. Holiywaod sinema âleminin ileri gelenleri ve kalabalık bir davetli topluluğunun bulunduğu merasimde, geçen yıllarda aynı mükâfatı kazanmış olanlar bu yılın talihlilerine Oscar heykelciklerini veriyorlardı. En iyi kadın oyuncu olarak seçilen İngrid Bergman, Pariste bir piyeste oynadığından merasime katılamamıştı. Oscar'ı onun adına eski perde arkadaşı Cary Grant aldı. Geçen yılın en

Yul Brynner

Erkeklerin en iyisi

iyi kadın oyuncusu seçilen İtalyan yıldızı Anna Magnani, bu yılın en iyi erkek oyuncusu Yul Brynner'e Oscar'ını uzatıp öpmek üzere eğilirken, davetlilerin bütün dikkati el değiştiren heykelciğe değil, Magnani'nin her zamanki gibi dağınık gür saçlariyle Brynner'in bir yumurta kadar çıplak kafası arasındaki tezada dikilmişti. Brynner. "İnşallah yanlışlık olmamıştır" diyerek Oscar'ı aldı.

İhtimal aynı dakikalarda, televizyon başında, "Motion Picture Academy"nin üyelerinden romancı ve senaryocu Raymond Chandler'in anlattığı sahici hikâyedeki sahneye benzer şeyler de cereyan ediyordu: Oscar'a namzet gösterilen sinemacılardan biri fazla heyecanlı olduğundan merasimi evde, radyo başında takibeder. Neticeler bildirilirken sinirinden tırnaklarım yemeğe, derin derin iç çekmeğe başlar. Nihayet sabrı tükenen karısı "Allahaşkına şekerim o kadar da ciddiye alma bu işi... Ne var yani? Luise Rainer bile iki Oscar kazanmıştı" der.

Doğrusu istenirse Oscar'lar hakkında en yerinde hüküm de buydu, Oscar'ları fazla ciddiye almamalıydı. Zira yapılan iş, çok vakit, yılın en fakla kazanç sağlayan filmlerine şu veya bu bahaneyle mükâfat kazandırmaktan başka birşey değildi. Üstelik Academy'nin işi, güç de sayılmazdı Zira Oscar'lar bütün öbür mükâfatlardan sonra dağıtılıyordu. O zamana kadar da, hangi filmin festivallerde, gazetelerde, mecmualarda, tenkitçiler, sansürcüler ve seyirciler tarafından "tutulduğu" belli oluyordu. Oscar dağıtıcılarının yapacağı iş, endüstrinin menfaatlerini de göz önünde bulundurarak birkaç namzet arasından birini tercih etmekti. Nitekim bu yıl da öyle oldu. Oscar'a namzet gösterilen eserler arasında hemen hiçbiri yoktu ki daha önce bir başka mükâfat kazanmış olmasın. Ne var ki, bu sefer aynı kategorideki namzetler arasında bazıları ticareti, bazıları da sanatı temsil ediyordu.. Bundan dolayı Academy'nin yapacağı tercih merak uyandırmaktan geri kalmadı. Academy'de, şimdiye kadarki tutumunun aksine, ticari kaygıların fazla ağır basmasına meydan vermiyerek ortalama bir yol tuttu.

Kazananlar

Bunun en iyi misali yılın en iyi filmiyle rejisörünün seçilmesi bahsinde görülebilirdi. Sn iyi film namzetleri arasında Michael Anderson-un "Around the World in 80 Days - 80 Günde Devriâlem", William Wyler'in "Friendly Persuasion - Dostça Kandırış", George Stevens'in "Giant - Devler Ülkesi", Cecil B. De Mille'in "The Ten Commendments - On Buyruk", Walter Lang'ın "The King and I - Kral ve Ben" adlı eserleri bulunuyordu. En iyi rejisör namzedi olarak da, gene aynı filmlerden dolayı Michael Anderson, William Wyler, George Stevens, Walter Lang ile birlikte "The Mountain - Dağ" filmiyle Edward Dmytryk ve "War and Peace - Harb ve Sulh" filmiyle King Vidor gösterilmişlerdi. Aslında en yi

film olarak seçilecek eserin rejisörünün de en iyi rejisör ilân edilmesi kadar tabii bir şey olamazdı, ama Academy üyeleri mümkün olduğu kadar fazla insanı memnun etmek gayesiyle, bu iki mükâfatı ayırmışlardı. Böylece en iyi film olarak "Seksen Günde Devriâlem", en iyi rejisör olarak dâ George Stevens seçildi. "80 Günde Devriâlem Hollywood'un büyük bütçeli filmlerinin bütün hususiyetlerini taşıyordu, Hollywood idarecilerinin, sinema endüstrisinin temel direği saydıkları eserlerdendi. Böylelikle ticari kaygılar ağır basarak seçilmişti. Ama isin teselli tarafı: Hiç olmazsa, C. B. De Mille'in, aynı hususiyetleri daha mübalâğalı olarak taşıyan "On Buyruk"u seçilmemişti. 1952 yılının en iyi filmi Oscar'ını aynı rejisörün "The Greatest Show On the Earth - Harikalar Sirki"nin aldığım hatırlayanlar rahat bir nefes aldılar. Üstelik en iyi rejisör Oscar'ının büyük bir isabetle verilişi de ayrı bir teselliydi: Harpten önceki üç büyüklerin (Capra, Ford, Wyler) artık eski ustalıklarım kaybetmelerinden, Chaplin'le yeni neslin en iyi rejisörlerinin daha çok Avrupayı tercih etmelerinden beri George Stevens'in en iyi Amerikan rejisörü olduğunu söylemek pek yanlış sayılmazdı. Böylece 1951 yılında "A Place in the Sun - İnsanlık Suçu"yla en iyi rejisör Oscar'ını kazanan Stevens, üç buçuk saatlik destan-film "Devler Ülkesi" ile yine aynı armağanı kazanıyordu.

Yılın en iyi oyuncuları için kalabalık bir namzet listesi vardı. En iyi kadın oyuncu olarak İngrid Bergman (Anastasia), Carroll Baker (Baby Doll), Nancy Kelly (The Bad Seed-Kötü Tohum), Deborah Kerr (Kral ve Ben). Katharine Hepburn (The Rainmaker - Yağmurcu); en iyi erkek oyuncu olarak da James Dean (Devler Ülkesi), Yul Brynner (Kral ve Ben), Rock Hudson (Devler Ülkesi) Laurence Olivier (Richard III) namzet gösterilmişlerdi. "Kral ve Ben" müzikli komediydi, hem en iyi film. hem de en iyi rejisör Oscarlarına namzet gösterilmişti. Başrolde oynıyan Yul Brynner ise Hollywood'un yani keşfiydi, üzerinde fazla para oynanmış bir at sayılıyordu. Böyle bir filmin her hangi bir Oscar almaması kaidelere uymazdı. Böylece Yul Brynner, en iyi erkek oyuncu seçilerek iş tatlıya bağlandı. Tenkidçilerin çoğuna göre "Anastasia"da hayatının belki de en kötü oyunlarından birini çıkaran İngrid Bergman'ın Oscar kazanması ise, Hollyvvood'un onu resmen affettiğini göstermekten başka bir mâna taşımıyordu. Eğer bu doğruysa Bergman iki katlı bir intikam almış oluyordu: Hem Hollywood'u dize getirmişti, hem de en kötü oyununu değerlendirmişti.

Oscar dağıtıcılarının bu "arka-niyetli" seçimlerinden sonra, en iyi yardımcı oyuncuların seçimine sıra gelince hakikaten büyük bir sürprizle karşılaşıldı: Namzetler arasında en

İngrid Bergman
Bu da kadınlarınki...

az kazanma ihtimali olan Anthony Quinn Oscar'ı almıştı. Quinn'in seçilmesinin hayret uyandırışı kötü bir oyuncu oluşundan değildi. Aksine hem sahnenin, hem de perdenin en usta oyuncularından biriydi. Hatta Hollywood ondan hiç bir vakit lâyıkiyle faydalanamamış hep küçük rollerde kullanmıştı. Yalnız Elia Kazan "Viva Zapata"da ona Brando'nun yanında mühim bir rol vererek 1952 yılının en iyi yardımcı o-

Anthony Quinn
En iyi yardımcı

yuncularına verilen Oscar'ı kazanmasını sağlamıştı. Bu sefer kazanma ihtimalini azaltan da buydu; zira bu mükâfatın - Walter Brennan hariç- şimdiye kadar iki defa aynı oyuncuya verildiği görülmemişti. Bundan dolayı Hollywood'taki filmlerinden çok Avrupa'da çevirdiği filmlerle tanınan Quinn, "Lust for Life - Yaşamak Hırsı"ndaki ressam Gauguin rolünden dolayı ikinci defa Oscar'ı alırken çok heyecanlıydı ve tıpkı Gauguin gibi "başarıya kolaylıkla erişmemiş bir sanatkâr olduğunu" belirtmekten kendini alamadı.

Yılın en iyi yabana filmi -bu tâbir pek de doğru sayılamazdı, bundan kastedilen Amerika'da oynatılan yabancı filmlerdi, bunların sayısı da pek mahduttu- namzetleri olarak şunlar vardı: Fransız , rejisörü Rene Clement'ın Emile Zola'nın "Assomoir"ından adapte ettiği "Gervaise", Alman rejisörü Helmut Kautner'in Carl Zuckmayer'in ünlü piyesinden adapte ettiği ve Prusya militarizmini hicveden filmi "Der Hauptmann von Koepenick . Koepenick'li Yüzbaşı"; Japon rejisörü Kon Ichikawa'nın Burma cengellerinde bir harb hikâyesini anlatan "Biruma Non Tategoto . Burma harbi; İtalyan rejisörü Federico Fellini'inin bir deli, bir aptal kadın ve insandan çok hayvanı andıran güçlü kuvvetli bir adamın arkadaşlıklarını anlatan "La Strada-Yol"u. Oscar'ı, başrollerinden birini A. Quinn'in oynadığı ve 1954 Venedik Festivalinde gümüş aslan kazanan sonuncu film aldı. Buna benzer seçim en iyi dokümanter filmle en iyi orijinal senaryo bahsinde de görüldü: Geçen yıl Cannes Festivalinin büyük mükâfatını kazanan "Le Monde du Silence - Sessizlik dünyası" -Rejisör: Jacques - Yves Cousteau, Fransız- en iyi dokümanter Oscar'ını aldı. Yine aynı festivalde en iyi kısa film mükâfatını kazanmış olan "Le Ballon Rouge - Kırmızı Balon" -Rejisör: Albert Lamorisse, Fransız- ise her halde- Oscar dağıtıcılarım epey şaşırtmış 'olmalıydı. Zira yarım saat uzunluğundaki bu şaheser o zamandan beri bir düzüneden fazla mükâfat kazanmıştı. Oscar dağıtıcıları tıpkı göğsü madalya dolu bir asker karşısında kalmış gibi hangi mükâfatı vereceklerini bilmiyorlardı; sonunda en iyi orijinal senaryo Oscar'ını vererek "Kırmızı Balon"u mükâfatlandırma yarışında geri kalmak istemediklerini gösterdiler. İşin aslına bakılırsa, Oscar'ı almakla şeref kazanan filmler olduğu gibi, Oscar'a şeref veren filmler de vardı. "Devler Ülkesi", "Yol" "Sessizlik Dünyası", "Kırmızı Balon" bu sonunculardandı.

Filmler

"Son Aşk"

Geçen yılki Venedik Festivalinde, son seçime kalan ondört filmden

biri oynatılırken seyirciler arasından zarif bir hanımın hışımla kalkıp salonu terkettiği görüldü. Salondan ayrılan zarif hanım Amerika'nın İtalya elçisi Clare Boothe Luce idi. Gösterilen film isa "Attack- Hücum" adlı bir Amerikan eseriydi. Hanım elçiyi protesto gösterisine sevkeden şey filmde Amerikan ordusunun baştan aşağı kahramanlardan meydana gelmediği, korkakların da bulunduğunun ileri sürülmesiydi. Film bu korkaklardan birinin hikâyesini anlatıyordu.

Memleketimizde "İstiklâl kahramanları -Vera Cruz", "Âsi Cengâver-Apache", "Öp Beni Öldüresiye- Kİ3S TDeadly" filmleriyle tanınan şişman, sevimli, genç rejisör Robert Aldrich'in kaşların çatılmasına sebeb olan tek eseri "Hücum" değildi. Daha önce de "The Big Knife-Kan Asla Kurumaz" ile Hollywood'ta birçoklarını kızdırmıştı. Zira "Kan Asla Kurumaz", genç kızlarla delikanlıları romantik hikayeleriyle büyüleyen-Hollywood yıldızlarının sadece "Photoplây", Screenland","Modern Screen" gibi mecmuaların sayfalarında yaşadığını, işin gerçek yüzünün isa bambaşka olduğunu ortaya koyuyordu.

Geçen yılki Berlin festivalinde mükâfat kazanan "Autumn Leaves - Son Aşk"ta aynı atak rejisörü bulacaklarını umanlar yanıldıklarını hemen anladılar. Çünkü "Son Aşk" geçkin bir kadınla bir delikanlının macerasını Hollywood'un muayyen ölçüleri dışına çıkmadan anlatıyordu. Büyük elçi Luce'un koltuğunda rahat rahat seyredebileceği, Hollywood idarecilerinin pederane bir şefkatle takibedebilecekleri cinsten bir Üstelik oldukça melodramatik

"Son Aşk"ta aşk sahnesi
Bu, elçiyi kaçırmıyanı..

"Pusu" dan bir sahne
Ormanda geçen zevksiz bir macera

bir konusu vardı. "Son aşk"ın bütün hususiyeti de bu noktadaydı: Başka bir rejisörün elinde vıcık vıcık bir melodrama dönüvereeek film, tekniği ve sinema anlayışı kuvvetli rejisörün, elinde adeta kıl ayrımlarıyla tehlikeden kurtuluyordu.

Chaplin'in "Sahne Işıkları" ndaki genç asistanın bu konuya niye el attığı sorulabilirdi. Bunun cevabı basitti: "Kan Asla Kurumaz" Venedik'te bir gümüş aslan kazanmıştı **ama,** ticarî bakımdan aynı başarıya erişemedi. Bunun üzerine kendi bağımsız kumpanyasından muvakkaten ayrılan Aldrich, "Son Aşk"ı Columbia'nın ısmarladığı bir senaryoya dayanarak çevirdi. Sonra da ondan kazandığı parayla, yeniden kendi şirketi adına "Hücum"a başladı. "Hücum", Amerikanın sabık Roma elçisinin jestine rağmen Venedik Festivali'nde tenkidçiler mükâfatını kazandığına ve geçen yıl Amerika'da en çok kazanç sağlayan filmlerden biri olduğuna *göre,* Aldrich'in yeni "Hücum"larını beklemek yanlış olmıyacaktı.

"Pusu"

Ağaç kesenlerin, orman yakanların durumları bir tarafa bırakılarak sinema yoluyla sadece ormanları kaybetmekten doğan felâketler *göste*rilseydi "Pusu" ormanların korunması gerekliliği üzerine tezli bir film olurdu. Ağaç kesenleri, orman yakanları bu suçu . işlemeye mecbur eden sebebi erle, ormanların kaybedilmesinden doğacak felâketler karşılaştırılıp, bu çatışmadan bir neticeye varılsaydı "Pusu" mesele filmi olurdu. Fakat herkesin sakat diye bildiği bir değirmencinin idare ettiği bir kaçakçılık şebekesiyle; topuklu ayakkabı, kısa kollu elbiseler giyen, dudakları boyalı, cilveli bir köy öğretmeni ve doğru dürüst koşmasını beceremediği halde güçlü kuvvetli adamların hakkından gelen sevgilisi orman mühendisinin mücadelelerini gösteren "Pusu", konuşmalarına bol bol ormancılık sloganları sıkıştırılmış, ormanda geçen bir macera filmi olmaktan öteye varmıyor.

Filmin zayıf hikâyesinde belirli ve tesirli bir dramatik kuruluş olmamakla beraber, olayların nispeten sadeliği, işleyişin basitliği *göze* çarpıyor. "Pusu"da en çok sivrilen, canlanan ve dikkati çeken sahneler, küçük dekovil lokomotifinin, tomruk yüklü vagonların gözüktüğü yerler. Düzce, Bolu ve Abant havalisinde çekilen filmin tek canlılık kaynağı, bu küçük fakat şiirli motifin dışında "Pusu"nun bütünü, prodüktör Hulki Saner ile rejisör Sırrı Gültekin'in iyi niyetlerinden başka birşey ortaya koyamıyor.

S P O R

Futbol

Milli takım Mısırda

Bu dedikoduların zihinleri bulandırdığı ve çeşitli iddiaların, ithamların ortalıkta dolaştığı bir sırada, bu haftanın başında Pazartesi gecesi Tek seçici Eşfak Aykaç'da dahil olmak üzere A millî takımı Yeşilköy hava alanından Mısıra doğru uçtular. Söylentilerin çocuklar üzerinde moral bozucu bir tesir yaptığı muhakkaktı. Hâdiseye sebebiyet verenlerin muhtemel bir hezimetten suçlandırılacakları şüphesizdi. Esasen başlangıçta, Mısır galibiyeti gözlerde büyütülmemeli kabilinden sözleri yayanlar da mevcuttu. Yani Mısır galibiyeti bu şahıslara göre pek mühim değildi. Bu düşünceye bugünün şartlan içinde hak vermek elbette imkânsızdı. Türk millî takımı Mısırda çok zorlu bir maç yapacaktı.' Mevcut hava bunu gösteriyordu. Eğer Dünya Kupası maçlarından çıkartılmamış olsaydık, Federasyonun Akdeniz kupası maçlarından ayrılmak yolunu tutacağı ve Mısır milli maçını iptal değilse bile tehir etmeye çalışacağı şüphesizdi. Fakat Federasyon, her iki turnuvadan ayrılamazdı. Daha doğrusu ayrılmak işine gelmezdi. Bu sebeble Mısırda elde edilecek bir galibiyetin Çekoslavakya beraberliği kadar büyük ve ehemmiyetli olacağı muhakkaktı. Eğer B Millî takımı ile Mısıra gitmiş olsaydık netice bizim için parlak olmıyacaktı. Millî takımımız bu hafta Cuma günü Kahirede evvelce ilan edilen tertipten başka bir şekilde sahaya çıkacaktı. Sol haf, sağ iç ve sağ bek mevkilerinde son dakikada bir tadilât yapılması lüzumlu görülmüştü. Bu mevkilere konan yeni elemanların da eskisinden daha iyi oldukları iddia edilemezdi. Ama Tek seçici böyle istiyordu. Galibiyet ve mağlûbiyetin şerefi de mesuliyeti de onun sırtındaydı. Bu sebeble peşin bir hükme varmak ve onun icraatım tenkide kalkmak doğru olmazdı. Tenkitler ancak müsabakaların sonunda yapılmalıydı. Hem de kinler ve garezler bir tarafa bırakılarak...

Galatasaraylılara ceza

Futbol Federasyonu Başkanı Hasan Polat, "Tek seçicinin istifasına sebeb olan Galatasaraylı futbolcuların antrenmana iştirak etmeyişleri Eşfak Aykaçın şahsından ziyade Federasyona karşı yapılmış bir harekettir. Bu sizlere mezkûr klübe karşı tutumunuzda bir değişiklik yaptıracak mıdır?" sualini cevaplandırmamıştı. Ama Tek seçicinin ifade ettiğine bakılacak olursa, Federasyon Kahire dönüşü kendisini zor duruma sokan bu 5 futbolcuya ceza verdirmek niyetindeydi. Selâhiyetsiz Federasyonun bu işi nasıl yapacağı, ne kadar merak edilse gene azdı. Yalnız Galatasaray klübü umumî kâtibi Necdet Çobanlının istifa haberinden bir gün sonra basına verdiği tebliğ, üzerinde durulmaya değerdi. Çobanlı millî bir dâva karşısında Galatasaraylı futbolcuların Federasyonun ve Tek seçici Eşfak Aykaçın emrinde bulunduğunu bildiriyordu. Millî bir dâva karşısında hassasiyet göstermiyecek ve ona lâyık olduğu ehemmiyeti vermiyecek bir klüp tasavvur bile edilmedi. Ama umumi kâtibin Tek seçici Eşfak Aykaçın ismi üzerinde durması sebebsiz değildi. Böylece Eşfaka karşı yapılmış bir hareketi kapatmayı ve küllendirmeyi arzu ediyordu.

Polonyalıların kalecisi
Yumurta madeni!.

Genç takım galip

Mithatpaşa stadında geçen Pazar gene mahşeri bir kalabalık toplanmıştı. Maç saatinden evvel pek çok meraklı gelip tribünlere yerleşmişti. Bando evvelâ Polonya milli marşını çaldı. Daha sonra Türk milli| marşı mutad hilâfına sadece dinlendi. Halbuki eskiden millî marş hep bir ağızdan söylenirdi. Bunun yanında bir eksiklik daha göze çarpıyordu. Seremonide İstanbul Valisi Gökay yer almamıştı. Gökay böyle hararetli günleri kaçırmak itiyadında değildi, Bu sebeble -kendi tabiriyle- "Sevgili Hemşeriler"i onu uzun müddet şeref locasındaki yerinde aradılar. Şeref locasında diğer bazı eksiklikler de gözden kaçmıyordu. Tanınmış artistler ve İstanbul sosyetesinin maruf simaları da bu maça teveccüh göstermemişlerdi. Hasılı gençlere karşı büyüklerin, alâkasız kaldıkları söylenebilirdi. Genç milli takım Polonya genç karmasını rahat bir oyundan sonra 5-2 mağlûp etmeğe muvaffak oldu. Bu farklı galibiyete rağmen, gençler takım itibariyle göz dolduran bir oyun, oynamadılar. Atılan gollerde Polonya kalecisinin hatası büyüktü. Türk takımında kaleci, sağ haf, sağ iç santrafor ve sol açık müsbet not aldılar. Polonya takımı ise kollektif oyunda başarı göstermişti. Orta Av-

Genç millî takımımızın kadrosu
İlk imtihanda iyi not

rupa futbolu oynuyorlardı. Topu ayaktan ayağa aktarışları ve kaleye kadar sokuluşları hakikaten mükemmeldi. Eğer bu hafta Pazar günü Varşovada yapılacak olan revanş mâçına iyi bir kaleci temin ederek çıkacak olurlarsa, genç millî takımımızın maçı kurtarması zor olacaktır. Bilindiği gibi genç mili takımımız oradan Madrite hareket edecek ve Dünya Jünior takımlar turnuvasına katılacaktır. Bu müsabakalarda genç takımımızın alacağı neticeler merakla beklenmektedir.

Teşkilât

Patırtılı hafta

Geçen hafta, spor hâdiselerini kovalayan muhabirler ne tarafa gideceklerim şaşırdılar. (Karışıklık Doğu Almanya maçının iptal edilmesiyle başladı. B Milli takımı bu sebeble federasyon tarafından lağvedilmiş, ve Mısıra A kadrosuyla gidilmesine karar verilmişti. Doğu Almanya maçının iptal edilmesinin asıl sebebi pek iyi anlaşılamamıştı. Federasyon erkânı sadece "Dışişleri Bakanlığı müsaade vermedi" diyor ve sözü daha fazla uzatmıyorlardı. Organizasyonu yapanlar ve protokolü imzalayanlar Doğu Almanyanın durumunu acaba daha evvel düşünmemişler miydi? Dışişleri Bakanlığıyla temas edip ondan sonra organizasyona girişmek icap ederken, gene ters bir iş yapılmış maç alınmış ve oynanmasına bir hafta kala müsaade istenmişti. 9ı zan haberlere göre bu emrivaki karşısında, Dışişleri Bakanlığı Futbol Federasyonuna sert bir lisan kullanmıştı.

Tek seçici Eşfak
Taktik dersi

Tek seçicinin istifası

İşte tam bu sırada tek seçicinin ant olarak istifa ettiği haberi ortalığa yayılıverdi. İstifanın sebebi şuydu: Galatasaray, kulübü millî kadroda bulunan 5 futbolcusuna antrenör ve tek seçicinin taktik dersinde hazır bulunmalarına müsaade etmemişti. Bu futbolcular Vefa maçı için Perapalas Otelinde kampa alınmışlardı. İşte tek seçici bu hadiseden müteessir olmuştu. Federasyon olarak profesyonel bir sporcuya esasen ceza vermek selâhiyetine sahip değildi. Düşündü, taşındı ve bütün kabahati üzerine alarak istifaya karar verdi. Bu haber İstanbulun spora ehemmiyet veren 3 gazetesinde yer almış, diğer gazeteler haberi atlamışlardı. İşte esas fırtına bundan sonra koptu. Tek seçici, gazetelerin şimşek yağmuruna tutuldu. Herkes kabahati onda buluyor, bir iki gazeteye istifasını bildirmesinden dolayı onu ağır bir lisanla itham ediyorlardı. Tek seçici Eşfak Aykaç kat'i konuşmuştu. İstifadan geri dönmiyeceğini bildiriyordu. Fakat ertesi gün Fütbul Federasyonu Başkam Hasan Polat İstanbula gelmiş ve bütün arkadaşları ile birlikte bir toplantı yapmıştı. İşte bu konuşmalarda Eşfak Aykaç ta dinlenmişti. Kendisine istifasını geri aldırmak hususunda yapılan ısrarlar karşısında esasen munis bir adam olan Tek secici fazla dayanamamış ve kader birliği ettiği arkadaşlarından ayrılmak hususunda verdiği kararı geriye almıştı. Hasan Polat Federasyonunun bozuk icraatı yanında, üyeler arasındaki bağlılık (hakikaten takdire değerdi.

Klüpler

Yanda kalan kongre

Geçen hafta, sportif hâdiselerin yanı sıra, pek çok kimseyi meşgul eden bir diğer hadise de Beşiktaş klübünün senelik kongresiydi. İki tarafa ayrılan üyeler hafta içerisinde birbirleri aleyhinde kampanya açmışlar, hatta bu mücadele zaman zaman da arzulanan istikametten çıkmıştı. Mevcut hava elektrikliydi. Kongrede hâdise çıkması bekleniyordu. Nitekim çıktı da.. 9.30 da Beşiktaştaki klüp lokalinde başlayan kongre lüzumsuz münakaşalar yüzünden ancak ll'de açılabilmiş ve saat 13te polis tarafından yarıda bıraktırılmıştı. Neticede Kongre daha büyük bir salonda yapılmak üzere 14 Nisana talik edildi. Hakkı Yetenin ve Abdullah Ziyanın liderliğim yaptıkları muhalifler, bu tehirden memnuniyet duyduklarını belirtmekte ve Sadri Usuoğluna karşı bunu bir zafer olarak göstermektedirler. Hatta konuşması sırasında Beşiktaş klübü tarafından Millî Eğitim Bakanlığına şikâyet edilen duklarını elde etmelerine kâfi gelmiyecekti. Bu iddiaların hangisi doğruydu? Doğrusu hiç kimse şimdiden bir-

Sadri Usuoğlu
Bir kızarsa...

ve 20 seneden fazla Beşiktaşa hizmet eden Hakkı Yeten takım arkadaşı Şükrünün kongreye alınmayışı üzerinde durmuş ve bu kadirbilmezliğe nasıl göz yumuyor, müsamaha ediyorsunuz gibi üyeleri coşturucu sözler sarfetmişti. Bunun neticesi olarak kapılar açılmış ve dışarda bulunan Şükrü Gülesin, omuzlarda bir kahraman gibi salona alınmıştı. İşte bu hareket ve üyelerin gösterdiği yakın alâka da gene muhaliflerin zafer alâmetleri sayılıyordu. Sadri Usuoğlu ise neticeden emin gözüküyordu: Muhalifler kaybedeceklerim anlamışlardı. Başvurdukları bu taktik, yani kongrenin tehir edilmesi gene umşey söyliyemezdi. Ama önümüzdeki hafta muhalifler ve muvafıklar zamandan mümkün olduğu kadar istifade yoluna gidecekler ve yığınakların yapacaklardı. Meydan muharebesi ise 14 Nisanda başlıyacaktı.

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL